

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“ В УЖГОРОДІ

Світлій пам'яті
о. каноніка і протоєрея Д-ра Василя Гаджеги

ПОСВЯЧУЄ
ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІДДІЛ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ:
А. ВОЛОШИНА, Д-РА ІВ. ПАНЬКЕВИЧА, Д-РА ВОЛ. ВІРЧАКА

РІЧНИК XIII—XIV.

(ЗА Р. 1937—38.)

*Цей річник виходить з підмогою Кривого Відділу
Підкарпатської Руси і ц. кат. Епархії Мукачівської.*

1 9 3 8

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯ І П. УЖГОРОДІ

6676

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ТОВАРИСТВА „ПРОСВІТА“ В УЖГОРОДІ

**Світлій пам'яті
о. каноніка і протоєрея Д-ра Василя Гаджеги**

ПОСВЯЧУЄ
ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІДДІЛ

ЗА РЕДАКЦІЄЮ:
А. ВОЛОШИНА, Д-РА ІВ. ПАНЬКЕВИЧА, Д-РА ВОЛ. БІРЧАКА

РІЧНИК XIII—XIV.
(ЗА Р. 1937—38.)

*Цей річник виходить з підмогою Краєвого Виділу
Підкарпатської Русі і гр. кат. Епархії Мукачівської.*

1 9 3 8

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛЯН В УЖГОРОДІ.

З М І С Т:

Августин Волошин: Прелат-протоверей Др. Василь Гаджега	5— 9
Др. Іван Панькевич: Др. Василь Гаджега і перші початки організації наукового руху на Підкарп. Русі	10— 13
František Tichý: Prvý podkarpatoruský umělecký projev literární	14— 20
Проф. Олександр Мицюк: З еміграції угорусинів перед світовою війною	21— 32
Федір Потушняк: Душа в народнім повір'ю села Осій	33— 44
Др. Іван Панькевич: Нові історичні дані до висвітлення деяких українських діалектичних явищ в був. жупі Уґоча	45— 48
Др. Філарет Колесса: Народні пісні з Підк. Русі	49—149
Володимир Січинський: Деревляна церква в Трочанах	150—159
Микола Лелекач: Нові причинки до політичної діяльності Адольфа Добрянського	160—164
о. Гліб Кінах: Населення сіл Лавок і Бобовище на початку XVІІІ. ст.	165—170
† Юліян Андреевич Яворський	171

byl od r. 1803 censorem slovanských knih v Pešti a od r. 1816 prvním biskupem nově ustavené eparchie prešovské. Jako pravý syn své doby projevoval široké zájmy kulturní, dopisoval si se svými krajany v Rusku, zvláště s dvorním chirurgem petrohradským Ivanem Orlajem, který štědře obohacoval biskupskou knihovnu prešovskou, prvním biskupem založenou. Tarkovič byl v písemných stycích také s Josefem Dobrovským. Ve své básni a poznámkách, které k ní připojil, prokázal Tarkovič hluboké vědomosti z oboru slovanské mythologie a v poznámkách k básni živý zájem filologický, po výtce etymologický. Tarkovič projevil tu jasně také své uvědomění slovanské, ruské i podkarpatoruské. Je stoupencem myšlenky národní jednoty všech Slovanů a je zároveň první, kdo vyslovil myšlenku, že Karpaty jsou kolébkou celého Slovanstva (verš 38—39):

Карпать Славяновъ есть истый отецъ, мати,
Но разсѣянны дѣти то не ищутъ знати.

Tuto teorii Tarkovičovu, že Karpaty jsou kolébkou Slovanstva, hlásal v čtyřicátých letech N. I. Naděždin a v devadesátých letech se k ní vrátil I. P. Filevič. Myšlenka sjednocovací proniká také z Tarkovičova ztotožňování vlastního národa, který nazývá jménem „Угро-росси“, se slovanským celkem (srv. jeho výrok „Славяномъ или Россомъ“ v poznámkách k básni) a tím ovšem také s národem ruským:

Вѣмъ: Палласъ при Невѣ престоль положила,
Неблагодарна! Ужокъ, Латюрку лишила.

Jak svědčí tyto verše 36—37, uznává Tarkovič vůdčí postavení ruské vzdělanosti mezi všemi Slovany a pozdravuje ve v. 41 básníka Sumarokova, který jest mu představitelem ruského ducha.

Ve v. 21 uvádí básník také. „Невску нимфу“. Ivan Franko, který z pozůstalosti haličského gramatika Jos. Levického otiskl jeden z četných opisů Tarkovičovy básně (srv. Житє і слово III, 1865, str. 462 n.), domnívá se mylně, že něvskou nymfou je míněna Kateřina II. Podkarpatský básník měl tu však na mysli tklivý zjev velkokněžny Aleksandry Pavlovny (1783—1801), zvěčnělé choti palatina oslavence. Franko není také nikterak práv skutečností, jestliže báseň Tarkovičovu vykládá jako „ukázku podkarpatoruského maďarofilství a moskovofilství“ (t. str. 461). O maďarofilství nemůže tu býti řeči, byl by to ostatně pro tu dobu anachronismus. Hraběte Fr. Szechényiho Tarkovič sice chválí, ale chválí ho právem, jeť z nejskvělejších zjevů celé maďarské kultury. Nejde tu však ani o žádné moskofilství či rusofilství, jak se domnívá také Julian Javorskij, který uvedené již dvojverší 38—39 interpretuje takto:

Карпаты Славянамъ есть истинный отецъ, мати,
Но Россiанны¹⁾ дѣти то не ищутъ знати.

Tarkovič tu naopak výrazně projevil nesporné povědomí a sebevědomí rusínské, podkarpatoruské. Palladu za to, že opustila Karpaty, kolébku Slovanstva; a že se usadila na Něvě, nazývá „nevděčnou“. Ruské múzy, jež apostrofuje v prvním verši své básně, jsou múzy podkarpatoruské. Básník je vyzývá, aby s Karpat sestoupily do Užhorodu, aby se svátečně přioděly, odloživše všední šat podkarpatského lidu, a připravily si hudební nástroje lidové.

Báseň Tarkovičova vzbudila rozruch i za hranicemi Podkarpatské Rusi. Začátek její (v. 1—43) otiskl Karamzin (Исторiя государства Россiйскаго, Petrohrad 1817, díl I, str. 393 n.; v 2. vyd. t. 1818 v pozn. I. dílu na str. 122 n., č. 302). — Jos. Levickij (Grammatik der ruthenischen oder kleinrussischen Sprache in Galizien, Przemysl 1834) cituje prvních dvanáct veršů na str. 190.

* * *

Báseň Tarkovičova má, jak jsme viděli, takový význam ve vývoji podkarpatoruského písemnictví, že si zaslouží podrobnějšího rozboru lingvistického, a to tím více, čím méně byla dosud chápána a vůbec poznávána. Text opisu Tarkovičovy básně z pozůstalosti Levického, o kterém byla řeč nahoře a který otiskl Ivan Franko, vykazuje některé nepřesnosti. Tak ve v. 2 má ставитесь m. став'тєся; ve v. 23 гризы m. ризы; ve v. 25 сложте m. сложше; ve v. 49 преблаженный m. треблаженный; ve v. 54 цары m. цари; ve v. 61 сподобенны m. сподобленны, ve v. 72 Сечини m. Сечени. Ježto rukopis jest neznámý a podle vši pravdě podobnosti ztracen, vynasnažili jsme se přesně reprodukovatí prvotisk. Pravopisná stránka starších textů skrývá mnoho cenného nejen pro dějiny pravopisu, nýbrž také pro dějiny jazyka, jakož i pro charakteristiku výslovnosti, zvláště jde-li o dílo veršované, jako je tomu v našem případě.

Tarkovič usiluje v básni zřejmě o „vysoký sloh“ v smyslu Lomonosova. Mich. V. Lomonosov, zakladatel nové literatury ruské, „Petr Veliký ruského jazyka“, jak jej nazval Antoine Martel (Michel Lomonosov et la langue littéraire russe, Paříž 1933, str. 1), rozeznává v své „Ruské mluvnici“ z r. 1755 trojí sloh: nízký, střední a vysoký. V nízkém slohu, jímž se píší komedie, epigramy a písně, užívá se pouze „prostonárodních slov“. Vysoký sloh přiklání se k církevnímu jazyku

¹⁾ Podtrhuje Javorskij. Srv. jeho stať „Національне самовизнання карпатурсько-руських на рубежѣ XVIII—XIX вѣковъ“, otištěnou v časopise „Карпатский Сѣвер“. Užhorod 1929, na str. 592—595. Citát se tu čte na str. 594.

slovanskému (§ 185), jemuž Lomonosov na jiném místě, ve spise „О ужитку книгъ църквнѣхъ“, vzdal svrchovanou chválu.

Také jazyk Tarkovičův přiklání se v úsilí o tento „vysoký sloh“ k církevnímu jazyku slovanskému. K církevně slovanskému slovníku patří tu subst. обручникъ (častěji обрученик = snoubenec) 9¹⁾ ликъ 15, припѣвъ 30, упоръ 44, ojedinelé расль (srv. rus. lětorasl, ot-rasl) 55, dále neprohlasné formy мракъ 23, Власть 48, млеко 49, предъ 62, градъ (Pozn.), adj. тезоименитый 10, adv. аможе а колико 18, паче 42. Po vzoru cír. slovanského jazyka užívá Tarkovič s nevšední oblibou jmenných tvarů adjektiv: новъ свѣтъ 24, бѣль платъ 28, миль ликъ 33, треблаженъ край 49, духъ бодръ 52, живъ образъ 55, предъ князевъ тронъ 62, черны ризы 23, разсѣяны дѣти 39, палатина такова 61, живуца палатина 51; složené tvary, ku př. Русскія музы 1, gen. венгерскія бібліотеки 7, изрядное торжество 11, jsou tu v menšině. Četné jsou slovesné tvary z csl. oblasti, tak ind. praes дасть 22, дасте 63, impf. буди 40, емлите 27, impf. пріяхъ 3, stažené impf. быше („Vlas biaše boh skotov“ v Pozn.), připomínající stč. „bieše“, aor. быша („Slavjanom... slidujuščija byša božestva“ v Pozn.), part. сообщай 12, восходяй 24, part. praet. сложше (m. složivše) 25, шедше 46.

Básnikově snaze o vysoký sloh slouží také řečnická konstrukce celé básně. Celková stavba její jest založena na apostrofě, vydatně je využito asyndeta a gradace. (Srv. verše 25–26, 27–28, 29, 34, 48, 22, 54, 74.) Zvlášť umělé spojení asyndeta a gradace spolu s vniřními rýmy máme v řádcích 32–33, jež tvoří vlastně tento jediný dvanáctislabičný verš:

Бо рик | беѣ, бунѣ | крик, звук | квак, клик | там не | мил лик.

Avšak vnitřní rýmy člení tento verš zcela jinak, a sice takto:

Bo (hde) ryk,
beč, bunč, krik,
zvuk, kvak, klik —
tam ne mil lik.

Řadou těchto onomatopoických jednoslabičných slov, zčásti novotvarů (beč, bunč), spojených mnohonásobným rýmem, sleduje podkarpatoruský básník vzory moderního tehdy na západě básnictví deskriptivního. Jinou obdobnou daň době splácí básník anakreontickým aparátem řeckých slov vlastních (*Apollo* 5, *Pallas* 36, *Parnas* 14, 31, *Nymfa* 21, *Vakch* 48, *Pomona* 48) i obecných (*peany* 30, *prestol* 36).

Není sporu, že tato cizí slova rovněž posilují rétorickou strukturu

¹⁾ Číslice za citovaným slovem znamená pořadové číslo verše.

básně. Ve stejné funkci je tu však užito také slov z mythologie domácí, slovanské; tak jména bohyň *Lada*, *Koljada*, *Lelija* ve v. 34, *Siva* ve v. 48 slova *rusalky* 34, jména *Vlas* (v Pozn. výklad: *Volcs*, bůh stád, jako řecký *Pan*) 48. Avšak ve službách řečnické kostrukce jsou právě tak i četná jména místní: *Karpat* (*karpatski hory*) 1, 38, 65, *Uh* 2, *Užok* 37, *Latjurka* 37, *Pest* 3, 46, *Buda* 46; dále jména osobní *Sumarokov* 41, *Korvin* 50 a j. Některá z těchto jmen jsou zdůrazněna tím, že jsou v postavení rýmovém, což zvyšuje jich rétorickou účinnost: *tokov* — *Sumarokov* 40/41; *Buda* — *naroda* 46/47; *Korvina* — *palatina* 50/51. — K rýmové dvojici „*Buda* — *naroda*“ jest připomenuti, že v rodném kraji Tarkovičově přichází v zavřených slabikách s původním *o* v úvahu střídnice nikoliv *i* jako v ukrajinštině, nýbrž *u*; tedy *narud*, *Sihut*, *bub*, *gazduvstvo* a t. d. (Srv. I v. *Verchratskyj*, *Знадоби для пізнання угорско-руських говорів*, Lvov 1899, I. část. str. 11). V otevřené slabice toto pravidlo sice neplatí, avšak zdá se býti nepochybné, že ve výslovnosti Tarkovičově rozšířila se střídnice *u* m. *o* také do slabiky otevřené.

K rétoricky účinným prostředkům básně náleží i výčet částí lidového kroje ve v. 25—28:

Pl. *Керпцы*, srv. *керпець* (v slovníku *Hrinčenkově*, *керпцы* u *Čopeje* a *Verchratského* (Pro hovor halyckých Lemkiv 423); srv. také *krpec* a *krbec* u *Kotta* (Slovník česko-německý) a staročes. sloveso *krpati* v *Gebauerově* „Slovníku Staročeském“.

Pl. *волоки* (sg. *voloka* = řeminok do krpců) uvádí *Hrinčenko*, *Čopej*, *Mitrak* tohoto slova neuvádí.

Pl. *шубы* (sg. *šuba* = kožich, na Podkarpatské Rusi a na Slovensku značí dlouhý plstěný plášť; slovo, rozšířené po celé oblasti ruské, ukrajinské i československé.

Pl. *гуни* (sg. *hunja* = okrouhlý krátký plášť z ovčí kůže s vlnou, který nosí podkarpatský Rusin v zimě a v létě); *Hrinčenko* toto slovo vyk'ádá jako „dlouhý plášť soukenný nebo z houně“. Srv. též stč. *húně* u *Gebauera*.

Pl. *сърраки* (sg. *sirak* = dlouhý plášť z hrubého šedého sukna), srv. u *Hrinčenka* i *Čopeje*.

Pl. *пантли* (sg. *pantlja* = stužka), srv. českoslov. *pentle*, *pentla*, *pantla* u *Kotta*. *Čopej* uvádí toliko dim. *пантликъ*, *Hrinčenko* dim. *пантличка*. — Toto slovo je převzato z něm, *Bündel* a přešlo také do maď. (*pántlika*).

Pl. *парты* (sg. *parta* = stuhová čelenka, jakou nosí dívky) srv. u *Hrinčenka* i *Kotta*.

Pl. *косицы*, sg. *kosicja* = podle *M* „vrkoč“, podle *Hrinčenka* úprava vlasů na vlasů na skráních u děvčat.

Sg. *платъ* vykládá *М* jako „zástěru“; podle *Нринченка* značí několik loket tenkého bílého plátna, jímž zavínají při svatbě nevěstě hlavu.

Patří sem dále také výčet hudebních nástrojů lidových ve v. 29: *dudy, piščaly, rohy, truby*.

Kromě těchto prvků hovorového jazyka můžeme v básni Tarkovičově zjistiti řadu dalších. Tak na př. přicházejí tu typicky ukrajinská diminutiva *пѣсенка* 35 a *забавка* 74, jakož i v ukrajinštině velmi rozšířené přísutě *в* v slově *востату* 23, Metrickým rozbořem verše pak dospějeme k důkazu, že Tarkovič zachovává důležitý a charakteristický zákon ukrajinštiny, střídání hlásek *в — у* a *і — ї* na počátku slova. Ukrajinec neodlišuje totiž v hovoru ostře slovo od slova, nýbrž slovo se slovem spojuje. Končí-li se jedno slovo samohláskou a začíná-li se druhé slovo samohláskou *и* nebo *і*, pojí se ve výslovnosti poslední hláska prvního slova s první hláskou druhého slova v dvojhlásku či dvojzvuk. (Srv. *Василь Сімонович, Граматика української мови, Куєв-Липско 1918, § 60*).

Verš Tarkovičův je sylabičný a sice dvanáctislabičný. Básník byl k sobě velmi přísný, není v básni verše, který by činil výjimku; jediný nepravidelný verš 63 jen potvrzuje pravidlo. Jeden verš jsme si metricky určili již nahoře; viděli jsme, že ty dva řádky 32—33 tvoří jediný pravidelný dvanáctislabičný verš. Zdánlivou výjimku tvoří také verš 13, ale jen proto, že tam jde asi o tiskovou chybu. Verš 13 má totiž podle vši pravdě podobnosti zníti takto:

Для то | го под | данным | Музам | разгла | сил сбор

Slovo „собор“, jež se čte v otisku na konci verše, znamená něco jiného než co básník chtěl říci, totiž katedrální chrám; již to je důkazem správnosti naší konjektury.

Všimněme si nyní s hlediska zákona o střídání hlásek verše 37:

Небла | годар | на, Ужок | Латюр | ку ли | шила

Vidíme, že tu v třetí stopě splývá ve výslovnosti koncové *а* s náslovným *и* v dvojhlásku *аи*.

Podobně je tomu u verše 39:

Но раз | сѣя | ны дѣ | ти то | не ищут | знати.

V páté stopě splývá ve výslovnosti koncové *е* s náslovným *і* v dvojzvuk *еі*.

Nebo verš 61:

Пала | тина | тако | ва имѣть | сподо | бленны.

V třetí stopě objevuje se dvojzvuk *аі*.

Uvedené pravidlo platí však pouze tehdy, jde-li o nepřetržitý proud řeči. Po přestávce, nebo má-li býti slovo zdůrazněno, zachovává *u* a *i* svou platnost. Tak je tomu na př. ve verši 47:

Во и | мя От | ца и | Клира | и на | рода.

A neb ve verši 71:

Быть здра | ву, бла | женну | и жить | лѣта | многа.

V tomto verši, jakož i ve v. 61, citovaném tu o něco málo výše, setkáváme se též s jinými paralelními tvary, jakých s oblibou užívá spisovná ukrajinština. Jde o dvojici infinitivních koncovek *-mu* a *-mь*. Kratších koncovek užívá se v slovesných výtvorech umělecky záměrně. Formy s konc. *-ty* užil Tarkovič ve třech verších, vždy v postavení rýmovém: plakaty 21, vostaty 22 a znaty 39.

Nakonec ještě několik zvláštností Tarkovičova jazyka. Po leksikální stránce jest zajímavé adv. *воскорь* 45 a adverbialní výraz *въ правду* 60, jenž nemá obdoby ani v ruštině, kde se v tomto případě užívá výrazů „navěro“, „istunno“ aneb „dějstvitělno“, ani v ukrajinštině, kde je obvyklý výraz „spravdi“; lze však ukázati na analogii českoslov. vpravdě, dříve v pravdě (srv. Kott II, 892, sl. 2) a opravdu. — Ze syntaktických zvláštností lze uvést dativ s infinitivem („dast nebo jej vo sestri ravnoj vostaty“ 22), ojedinelý akk. při slovese „plakati“ („Nevsku prestaťte Nymfu plakaty“ 21) a nápadně zálibný způsob klásti genitiv přívlastkový před příslušné jméno podstatné: „Vengerskija biblioteki sozdatel“ 7; „zdišnych narodov muzam“ 8; otečestva otea“ 58; „austrijskych monarchov dobroty“ 64; „Uhro-rossov boľšaja časť“ (v Pozn.).

Vcelku tedy lze říci, že básnický jazyk Tarkovičův je syntesou slohu církevního a světského, o jakou v té době usilovali všichni následovníci Lomonosova. Kdežto však mnozí, ba většina z nich neuměli zacházeti s jazykem a hyzdili spisovný jazyk zneužíváním prvků církevně slovanských, Tarkovič měl dost zdravého smyslu, vkusu i nadání, aby udržel mezi prvky církevně slovanskými a prvky jazyka hovorového rovnováhu. Z církevního jazyka slovanského převzal v podstatě pouze to, co bylo v souladu s duchem živého jazyka. A tak malá a hohužel ojedinelá jeho skladba básnická má základní význam ve vývoji spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi, vytvořivši tu nový sloh spisovný, který zůstal vzorem několika generacím následujícím po celou první polovinu 19. století, a to nejen na Podkarpatské Rusi, nýbrž i v Hallě.

(P o z n á m k a. V podstatě výňatek ze spisu „Vývoj spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi“, který je v tisku.)

Проф. Олександр Мицюк :

З еміграції угро-русинів перед світовою війною.

„На східній виставі республіки, що має бути в другій половині липня і у серпні 1938 р. в Кошицях, будуть окремі експонати, що даватимуть образ словацької еміграції, як важливого соціологічного явища, яке мало і має в багатьох напрямках вартий уваги вплив на розвиток словацького народу. Ті експонати будуть, власне, першою спробою підкреслити це важливе явище. (З репортажу чеських газет).

Подібне ж значіння має еміграція і в житті угро-русинської людности, — чим і викликана ця наша розвідка з ближчої до нас соціально-господарської історії Підкарпатської Русі.

Автор.

В XIX в. відбувається з одного боку еміграція русинської людности, головню до Америки, а з другого—імміграція в був. Угор. Русь русинів та жидів з Галичини. Повного статистичного виразу цих процесів не існує; лише з 1899 року вони в де-якій мірі обслужені статистикою за 1899—1913 р. р. Не дивлячись на неповноту даних все ж приглянемося до еміграції і іміграції русинів у XIX в., знаючи, що для старших десятиліть маємо тільки деякі, іноді посередні, показники загально знаного явища.

Порівняємо — хоч то можна робити з великою оговоркою — покомітатські дані про всю людність з р. 1827 по 1857: ¹⁾.

	Мармар.	Бережц.	Ужанщ.	Землинц.	Шариц.
1827.	160035	111049	108619	280198	191516
1840.	166503	119151	110003	277494	197285
1857.	184492	129827	98607	245269	146333

¹⁾ L. Nagy, „Notitiae politico-geograph-statisticae Inelyti Regni Hungariae“ 1828, I Th.: Fenyves, „Statistik von Ungarn“, I Th. ст. 43 і слід.: Tafeln zur Statistik der öster. Monarchie, III B., neue Folge, 1861.

З порівняння бачимо, що еміграція (всієї, не тільки русинської людности) мусіла найбільше зачепити Шарищину, потім Землинщину, а за нею Ужанщину, де зазначилося зменшення людности. В згаданих комітатах на 31. жовтня 1857 р. тамтешньої людности не було дома: по Шарищині 16121 душ., Землинщині 8012, Ужанщині 4100, Бережчині і Угочанщині 4326, нарешті, по Мармарощині 3129¹⁾. Причини відсутности (з паспортами) бували різні, але що відсутніми були по закінченню жнив в мад'ярській рівнині, куди відходили на сезонні заробітки, то вказує, що відсутність з'ясовується гол. чин. еміграцією осіб різної народности, в тім числі і русинської.

Про початок русинської еміграції (до Америки) з східних комітатів говорить сучасник Чапович для першої чверти ХІХ в.; по Бережчині, Угочанщині і Мармарощині, здається, вже на час 1827—1857 еміграція компенсована іміграцією (русинів і жидів). Що в західних комітатах краю еміграція зачепила й русинську людність, то в числових виразах сконстатував Бідерман. „Коли в новіший час“ — пише він 1867 р. — „одвідує русинів Карпат неоднократно голод і смертельним жалом прищпорює до виемігрування, все ж від нього страчується порівнюючи незначний шар...“ Але в той же час вже зазначилися райони загрожуючої еміграції. Бідерману було відомо, що саме таким був район Маковицький (почасти Шарищина, а почасти Землинщина). звідки за тридцять літ (перед 1867 р.) тисячі людей вимандрували, щоб в невідомій далечині заснувати свої нові очаги. „То гряничить з неймовірністю“ — каже він —, як поступає тут вилюдення: в р. 1838 (по Маковиці) було 12.771 душ, а р. 1861 стало 8110“. Багацько в того забрав голодний тиф 1847—48 р. р.; однак, далеко більше потягло на вигнання в наступних здорових роках“. І з Свидницького району (Землинщина) „після урядового звіту з р. р. 1850—53 третя частина людности устремила на південь (Угорщини). Багато з них вернуло знова назад, й не біднішими, як за виїзду“.²⁾ Між інш. між р. р. 1851—55 помітно прилило русинської людности в Бачку, з того у 1857 р. частина вернула назад в Карпати; на р. 1857 в двох більших бачванських русинських колоніях, Керестурі і Кочурі, начислювано 2400 душ; були там ще й менші русинські осади — Русево, Петровці тощо³⁾.

Заокіянська еміграція з половини ХІХ в. до 1870 р. ще була порівнюючо незначною. На 1870 рік перепис зконстатував, що мимо

¹⁾ Та-ж Tafeln, табеля 2, ст. 56.

²⁾ Н. Bidermann, „Die ungarischen Ruthenen, Th II, 1867. ст. 72; Маковицький і Свидницький горяні райони були і почасти доси застаються русинськими.

³⁾ Н. Bidermann, там таки.

Європи здержуються: з Шарищини — 26 мужчин і 2 жінки, з Землинщини — 26 муж. і 4 жен., з Бережчини 1 мужч., з Ужанщини, Угочанщини і Мармарощини — нікого¹⁾. Але з 70-х р. р. еміграція до Америки зростає. Перед вели Шаришська і Спільська жупи; звідти еміграційна пропасниця перекидалася на жупи Землинську, Ужанську, Абауйську, Гемерську, на Словаччину і навіть на всю Угорщину.

З р. 1880 заморська еміграція з Угорщини побільшується, досягнувши р. 1907 максимум'а, від тоді вона, різко хитаючись в кількості, загалом стала меншати. Темп наростання заморської еміграції з Угорщини на підставі даних од всіх морських гаванів од'їзду випадає так: 1880 — 8766 душ, 1885 — 12348, 1890 — 31470, 1895 — 25858, 1900 — 54767, 1905 — 170430, 1907 — 209169, р. 1908 коло 50 т. душ, 1909 коло 130, 1911 коло 75, 1912 коло 120. т. душ.

До 1899 р. зустрічаємо опублікованими тільки уривкові дані про еміграцію. От для Шарищини з них²⁾ довідуємося, що від р. 1880 до липня 1888 р.:

	виємігров.	повернулося	зосталося
по цілій жупі разом	17768 душ	3877 душ	13891 душ
з того по окр. В. Тароц	5757 "	948 "	4809 "
" " Маковиця	2255 "	711 "	1544 "
" " Пряшів	450 "	32 "	418 "
" " Барділов	124 "	35 "	89 "

По Землинщині від серпня 1879 р. до кінця 1891:

	виємігров.	повернулося	зосталося
по цілій жупі разом	23940 душ	6718 душ	17222 душ
з того по окр. Вранов	5887 "	2018 "	3869 "
" " Гуменне	4527 "	1892 "	2635 "
" " Сечовці	4335 "	1193 "	3172 "
" " Михайловці	3937 "	628 "	3309 "
" " Строків	1940 "	395 "	1545 "
" " Сніна	1255 "	306 "	948 "

Мад'ярський учений, Балог, констатує, що з 1810 р. і по р. 1890 найсильніш меншало людности в північних гірських краях Угорщини, а то в 1955 громадах, при чім з 612 русинських громад зменшилося людности у 203. Та втрата найбільш діткнула Шарищину та Землинщину, а в цій останній і по його думці головною причиною були еміграція³⁾.

Цікаві відгуки, разом з характеристикою, знаходить еміграція

¹⁾ A magyar kor. orszagaiban. Az 1870 év elejen végrehajtott népszámlálás..., Pest, 1871. стр. 142 і слід

²⁾ Közgazdasági és statisztikai évkönyv 1892—1893, стр. 167.

³⁾ P. Balogh, „A népfajok Magyarországon“, 1902, стр. 951 та інш.

в місцевій літературі і у місцевих авторів. Про Землинщину читаємо, що „від р. 1879 і по 1903 р. виємігрувало разом 52444 душ, щоб за морем шукати собі ліпшої долі. Все те працездібні люде, чим сильно понизилася кількість робочих сил в комітаті. Жаль, що на зліпшення відносин дома немає тепер надій і тому число емігрантів в останні роки все зростає. Це почасти можна приписати тому, що вимандрувавши, хоч і в меншій часті (?), дістали ліпші заробітки в Америці, ніж у вітчині, і присланими до дому грішми побуджують інших до еміграції. А головно тому росте кількість вимандрівників, що між народом поширені представлення про казкові заробітки в Америці... Давніше тільки словянська людність в більшій кількості емігрувала, але дані з новіших часів виказують, що в тім русі приймають участь і мад'яри. Від еміграції найбільш потерпіли округи: Воронівська, Галсичська,¹⁾ Велико-Михайлівська і Гуменська. В останні часи виємігрування набрало великого розміру у Сінайській окрузі і Угейлі та навіть з Бодрокезьської²⁾. Про Стропківщину (північ Землинщини, переважно русинський район) інший автор пише так: „Еміграція до Америки зростає з 1870 х р. р. й до р. 1912. Дітей і жінок емігрант здебільшого полишає дома в надії, що в недовзі поверне до дому. І дійсно вертає. Туга за домівкою їх приводить до дому. Виємігрування забирає працездібних людей і тим є шкідливе. 1902 р. прибула спеціальна комісія до жупи, щоб розглянути можливість заборони емігрувати³⁾. В допису з кошиць 1892 р. читаємо: „Виселення угорського русинського селянства до Америки йде все сильніш, не дивлячись на перешкоди уряду. Заробляючи там багато грошей русини висилають їх на батьківщину і самі вертаються до дому. Але рідко хто викупає заставлену жидам землю і залишається тут хазайнувати. До того ж звикши до іншого життя і іншої праці, вони вже не охоче беруться за селянську працю, не охоче підлягають мад'ярському ярму. Через якийсь час вони знова від'їздять до Америки, а нарешті виписують туди і свої родини. Тепер в Америці до дев'яти угорських парахвій, священники з Пряшевської і Мукачівської єпархії, і до 100 тис. угорських русинів⁴⁾).

Еміграції від р. 1899 і до 1913 включно можемо приглянутися як найповніш, послуговуючись насамперед статистичними даними, що їх зібрав і опублікував угорський статистичний уряд⁵⁾.

¹⁾ нині Сечівська. — ²⁾ Magyar. vármegyéi és városai, ...Encziklopédiája, Zemplén vármegyé. За редакцією Боровського, Vdp., рік неозн.

³⁾ Unghváry Ede, Sztrapkó és várának története. Hust, 1912, ст. 105.

⁴⁾ А. Петров, „Мад'яр. гегемонія...“ (допис 1892), ст. 13.

⁵⁾ Mag. statiszt. közl.n. 67 köt. Kivándorlása és visszavándorlása 1899-1913. Vdp. 1918.

За той час по комітатам і окремим рокам: а) виемігрувало усієї людности загалом, б) з того самих русинів, в) з того (з усієї людности) тільки до Америки і, нарешті, г) того року вернула з усієї еміграції до дому (в місце виходу на еміграцію) наступна кількість душ:

	Шариц.	Землинц.	Ужанц.	Угочанц.	Береж.	Мармароц.
1899: а) загалом	3966	4167	2417	24	484	50
б) русинів	367	293	396	6	326	16
в) до Амер.	3962	4166	2414	24	477	21
г) вернуло	734	949	390	2	57	7
1900: а) загалом	4031	4953	3152	125	633	647
б) русинів	368	492	980	75	286	578
в) до Амер.	4028	4953	3151	125	632	629
г) вернуло	960	1223	547	4	66	8
1901: а) загалом	4614	6771	3276	125	1310	541
б) русинів	395	501	1043	56	752	427
в) до Амер.	4602	6767	3263	125	1310	509
г) вернуло	969	1342	733	17	109	163
1902: а) загалом	3346	5603	2980	453	1348	729
б) русинів	340	484	753	84	742	552
в) до Амер.	3339	5597	2977	446	1339	698
г) вернуло	1169	1842	872	22	252	24
1903: а) загалом	3462	4529	2412	450	1166	748
б) русинів	463	412	666	121	690	581
в) до Амер.	3456	4519	2408	446	1161	725
г) вернуло	1664	2789	1215	69	312	200
1904: а) загалом	3302	4933	2492	445	1112	346
б) русинів	547	482	601	142	520	170
в) до Амер.	3275	4927	2487	486	1104	321
г) вернуло	1114	1871	801	58	313	169
1905: а) загалом	5961	8923	4875	1172	3077	1472
б) русинів	992	857	1485	385	1779	953
в) до Амер.	5873	8907	4874	1156	3058	1289
г) вернуло	904	1417	591	89	221	164
1906: а) загалом	4896	7621	3789	1475	2613	1194
б) русинів	505	543	989	566	1088	764
в) до Амер.	4221	7532	3723	1466	2604	989
г) вернуло	1625	1965	645	127	437	176
1907: а) загалом	4267	8235	3797	1411	2403	1237
б) русинів	718	567	1116	379	1034	724
в) до Амер.	4166	8206	3778	1370	2376	966
г) вернуло	2124	2834	1071	202	584	313
1908: а) загалом	1472	2401	1319	539	799	616
б) русинів	285	291	408	167	386	223
в) до Амер.	1449	2369	1313	490	785	274
г) вернуло	2238	3425	1529	230	432	355

	Шарищ.	Землинц.	Ужанц.	Угочанц.	Береж.	Мармарощ.
1909: а) загалом	2922	6114	3822	1110	1997	1238
б) русинів	673	689	1118	481	1010	877
в) до Амер.	2859	6093	3819	1096	1970	983
г) вернуло	763	1042	412	72	215	98
1910: а) загалом	2182	5522	2808	891	1476	878
б) русинів	381	594	801	376	731	529
в) до Амер.	2159	5480	2802	884	1463	698
г) вернуло	1022	1279	464	156	250	126
1911: а) загалом	1779	3559	2259	651	1014	470
б) русинів	298	391	613	184	418	172
в) до Амер.	1760	3523	2247	647	1004	398
г) вернуло	1137	1925	668	201	374	250
1912: а) загалом	368	5265	2945	1468	1595	893
б) русинів	381	503	733	498	771	562
в) до Амер.	2356	5255	2941	1461	1593	687
г) вернуло	1072	1406	655	160	287	206
1913: а) загалом	2482	3992	3374	1527	1847	921
б) русинів	352	256	805	462	611	291
в) до Амер.	2422	3989	3372	1517	1835	758
г) вернуло	971	1454	543	94	185	170

Зважаючи на важливість наведених даних, ми подали їх в таблиці, що зайняла багато місця, хоч могла би бути розширена й ще на деякі комітати, де жили й русини, насамперед на Спіш і Бач-Бодрог. З наведеної таблиці читач може відносно кожного комітату і на окремий рік довідатися про чотири факти. Покажемо то на прикладі Бережчини для р. 1908: того року виїмгувало людей різних народностей загалом 799 душ, в тим числі русинів було 386 напрям еміграції — Америка забрала 785 душ, в інші заграничні країни виїмгувало тільки 14 душ; за той же рік вернулося емігрантів різних народностей і з різних країн до дому 432 души.

Табеля показує, що еміграцією зачеглені всі комітати, хоч вже з абсолютних даних бачимо, що не однаково: західні сильніші, ніж східні. Йі релятивні дані то підтверджують, а власне коли приглянемося: а) скільки емігрувало пересічно на тисячу душ населення і б) $\%$ емігрантів до натурального приросту:

	а: 1899—1904	1905—1907	1908—1913	б: 1899—1904	1905	7 1899	13
Шарищина	21,4	27,8	12,6	149,5 $\%$	202,6 $\%$	88,7 $\%$	
Землинщина	15,5	24,6	13,1	108,1 „	196,4 „	95,3 „	
Ужанщина	18,0	26,2	17,0	114,5 „	208,0 „	119,7 „	
Бережчина	4,8	12,1	6,2	28,3 „	74,0 „	35,7 „	
Угочанщина	3,3	15,4	11,2	22,1 „	91,7 „	69,6 „	
Мармарощина	1,6	3,9	2,3	10,0 „	18,0 „	9,8 „	

Отже, найсильніш еміграція зачепила Шарищину, на другім місці стоїть Ужанщина, на третім Землинщина, потім Бережщина і т. д. Першим трьом комітатам еміграція забрала більше, ніж увесь їх натуральний приріст, то значить із-за неї настало вилюднення; найменше зачепила еміграція Мармарощину.

В еміграції заступлені обидві стати — мужеська і жіноча; в наведеній вище таблиці показана кількість емігрантів загальна, приглянемося тепер, скільки в тім було мужчин і жінок:

	1899 - 1904			1905 - 1907			1908 - 1913			1899 - 1913		
	муж.	жін.	%	муж.	жін.	%	муж.	жін.	%	муж.	жін.	%
Шарищина	14787	7934	54	8933	5591	63	7355	5790	79	31075	19315	62
Землинщина	21446	9510	44	15529	9250	60	14603	12246	84	51578	31006	60
Ужанщина	11805	4924	42	8041	4360	54	8508	8019	94	23354	17303	61
Угочанщина	1346	327	24	3246	812	25	4123	2063	50	8715	3201	37
Бережщина	4979	1068	21	5935	2158	36	5058	3670	73	15972	6896	43
Мармарощина	2506	555	22	3257	646	20	3767	1249	33	9530	2450	26

Про що ці числа говорять? Вони вказують на те, що мужчин емігрує приблизно удвоє більше, ніж жінок: на сто мужчин емігрувало напр. по Шарищині за 14 р. пересічно 62 жінки, а по Мармарощині — 26. „В деяких селах Землинщини“ — пише обсерватор відносин на 1897 р., В. Гнатюк — zostалися самі баби та діти, бо мужчини розбрелися по світу за хлібом¹⁾. Перегляд по рокам показує, що кількість жінок де далі одїздить більше: наприклад по Шарищині 54, 63, 79. Коли взяту тільки останні три роки, 1911—1913, побачимо, що на сто мужчин емігрувало жінок: на Спичині 131, Шарищині 109, Землинщині 128, Ужанщині 147, Бережщині 111, — більше ніж мужчин; й по останнім двом комітатам (на Угочі 71, а по Мармарощині 76) еміграція жінок сильно зростає. Що то значить? Щоб зрозуміти це явище, треба мати на увазі, що емігрант спочатку відходить в чужу сторону сам на заробітки: промислові чи сільсько-господарські. Попрацювавши і підзаробивши він вертає до дому, або рідше зостається на завжди; в останнім разі виписує і свою родину. Іноді мужчина кілька раз побуде в Америці, а потім таки остаточно там зостається й виписує родину з старого світа. Тим і з'ясовується факт, що кількість емігруючої жіноти з року на рік зростало, давши перед світовою війною по деяким комітатам навіть перевишку над мужчинами емігрантами.

Скільки виемігрувало самих русинів? Питання стільки цікаве, скільки і не роз'язне. Еміграція з краю зачалася в юго словянські землі ще у XVIII в., з першої чверти XIX в. русини прокладають шлях за море. В якій кількості? Русинські діячі тогочасні і їх убогі

¹⁾ Про те ж пише Путник у „Русском Вѣстнику“, 1900, февраль.

часописи тим не цікавилися в належній мірі; так було аж до світової війни. Перші дані про русинську еміграцію знаходяться в імміграційних урядах З'єдинених Штатів Америки¹⁾ приблизно з 1880 р.; По ним написана 1904 р. праця пані Luis Emil Greene Balch про слов'янську еміграцію з Австро-Угорщини („Our Slavik Fellow citizens“)²⁾. На основі тієї праці словацький автор Стодола³⁾ говорить, що емігрантів-русинів прибуло з 1880 по 1907 р. в З. Д. Америки 42575 душ, — цифра напевно переменшена, бо русина записувано й словаком чи угрином. Ліпше, хоч далеко не ідеально, стоїть справа з р. 1899. Як бачив читач, ми навели дані про кількість русинів-емігрантів обох статів для кожного року; в стислішій вигляді (з додатком на цей раз Спіщини і Бач-Бодрогу) то випадає так:

	1899—1904	1905—1907	1908—1913	1899—1913
Спіщина	1300 душ	777 душ	703 душ	2780 душ
Шарищина	2480	2215	2370	7065
Землинщина	2664	1967	2724	7355
Ужанщина	4339	3590	4483	12512
Угочанщина	484	1330	2168	3982
Бережщина	3316	3901	3927	11144
Мармарощина	2324	2441	2654	7419
Бач-Бодрог	589	614	487	1690

Отже, з цих восьми комітатів й інших, де русини траплялися, хоч і в меншій кількості, з цілої Угорської держави з 1889—1913 р. включно виемігрувало русинів разом 54980 душ. Як взяти на увагу, що з 1880 р. по 1907 виемігрувало до З. Д. Америки по даним Стодоли 42575 душ, а по р. 1908 і до 1913 — 19516, получимо 62091 д. Кількість переменшена, бо еміграція йшла й не тільки до З. Д. Америки, а народність емігрантів не все вірно записувано.

Мимо того маємо прийняти на увагу двобічність кожної еміграції — відїзд і поворот. По комітатах і окремих роках ми навели числа тих, що вернулися до дому. То обняло загальну кількість „поворотників“, а скільки повернулося самих русинів? Маємо дані про те для всієї Угорщини з р. 1905; їх зістав'ємо з виемігруванням до Америки.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	Разом
виемігрувало	7134	4790	4880	1759	4987	3678	2230	3564	2991	36025
вернулося	1012	1560	2371	2408	810	1078	1505	1400	1121	13265

¹⁾ Annual Report of the Commission General of Immigration to the Secretary of Commerce and Labor. Washington Government Printing office.

²⁾ Не міг я її знайти в Ч. С. республіці, в унів. бібліотеці в Біратиславі мені під цією назвою подали одно число періодики.

³⁾ Stodola Emil, ...Štatistika Slovenska, 1912.

Пересічно за р. р.	1905—1907	1908—1913	1905—1913
емігрувало	5604	3535	4003
вертало	1637	1387	1474

Огже, з Угорщини за дев'ять останніх років перед війною разом виемігрувало до Америки 36025 д. русинів; еміграція в інших напрямках, як показує табеля і побачимо далі, була незначною. За той час вернуло в місце виходу 13265 душ або коло 37%, — от на цей відсоток, або з огляду на невичерпливу реєстрацію реемігрантів на 40%, слід зменшити кількість емігрантів, щоб таким чином одержати суму еміграції на завжди, еміграції безповоротної.

В яким напрямку йшла еміграція вже видно було з покомітатських даних для окремих років — найбільше в Америку. Для р. 1911—1913 еміграційна хвиля з різної людности йшла (у відсотках):

	до Америки	до Румунії	до Німеччини	до інш. країн
з Бережчини	99,4	0,1	0,1	0,4
з Шарищини	99,5	0,0	0,1	0,4
з Ужанщини	99,8	0,0	0,1	0,1
з Землинщини	99,7	0,0	0,1	0,2
з Мармарощини	80,4	18,0	0,2	1,4
з Угочанщини	99,4	0,2	0,2	0,2

Про напрям емігрування самих русинів з Угорської держави показують ось ці дані для р. р. 1910—1913: виемігрувало до Америки 97,4%, до Румунії 2,3%, до європейських держав 0,3%. Так чин. за винятком Мармарощини, з якої 18% еміграції йшло до сусідньої Румунії, еміграція до Америки сягала такого високого відсотка, що цей напрям можна, загально і грубо беручи, вважати за одинокий: еміграція то за рідкими винятками — емігрування до Америки.

Емігрували легально і нелегально. Так було цілий час. Закон 1908: IV (про еміграцію)¹⁾ в § 2 поставив низку обмежень еміграції. По ньому не дозволялося емігрувати воєнноповинним, підсудним, малолітнім без дозволу батька, батькам, що мали залишити дома дітей менше 15 р. без догляду, немаючи належної готівки, нарешті, — і це особливо цікаве — тим, кому владою чужих держав, колонізаційною спілкою чи окремою людиною з цілю замисленої колонізації пообіцяно безплатну, повну чи часткову, добраву. Наведені обмеження, повторені і наступним законом 1909: II про еміграцію²⁾,

¹⁾ Цікава по цьому закону дефініція емігранта: „За емігранта — пишеться в його § 1 — вважаємо того, котрий, щоб знайти постійний заробіток, вибирається до чужини на неозначений час“.

²⁾ По ньому (51) за емігранта не уважають тих, хто відходить до якоїсь заграничної держави на час менше року з цілю виконання певних праць.

не спинили нелегальної еміграції, вона продовжувалася поруч з законною. Сусідство з Галичиною об'легчувало нелегальну еміграцію, бо при нагоді ярмарків чи великих свят угорські русини брали від уряду паспорт, щоб переїхати границю; а опинившись в Галичині, їхали до Америки. Це особливо часто практикували русини Спщини, Шарищини та Землинщини. Мені довелося говорити (в р. 1933) з селянами Свидника (окр. Строків), що за мад'ярського режиму по кілька разів бували в Америці нелегально. Вони то робили ось так. Брали пас на свиню і за ним переходили кордон в Галичину, звідти їхали до гавані. Тому що свинячий пас писався в мові мад'ярській, його ніде не вміли читати, а приймали за пас людський; з ним переїздили до Америки і вертали назад. Це один із способів самовільного емігрування, якому охоче допомагали ще еміграційні агенти, і на яким заробляли корабельні товариства. Через деякі порти самовільна еміграція угорська досягала кількості легальної, напр. через Гамбург р. 1912 одїхало легальних 15624 а з нелегальними разом 29557 душ, р. 1913 — 14928 і 29944. Хто попадався в порушенні еміграційних законів Угорщини, того віддавали під суд. Року 1913 було за те засуджено в комітаті Ужанському 984 душі, Землинському 851, Мармароському 797, Шаришському 604, Спському 598, Бережському 502, Угочанському 115.

Емігранту, розуміється, не легко було розлучитися з родиною і рідним краєм, ці переживання знаходимо в новотворених піснях про еміграцію¹⁾.

„Коли жінка в ту дорогу мене виряджала,
покотилась сльози я жваю, гірко заплакала...

Бувай здоров, руська земле, ой ти наша мати,
годувалась нас я маленьку, тре ти покидати.

Бувай здоров, руська земле, тим то ти нам мила,
тепер же ти не в руська, тільки Палестина.

Бувай здоров, руська земле, ти наша отцівка,
тепер же ти не в руська, зоставш жидівка"...

Русинські емігранти з Угорщини переїздили окіян до Америки з р. 1871—1888 тільки через порти німецькі — Гамбург та Бремен; з р. 1889 прибавилися й голяндські Антверпен, Амстердам і Роттердам та італійські Генуя і Неаполь; з р. 1904 прибавляється англійський Ліверпуль, з 1905 р. й Гавр, з 1909 й Шербург; а 1904 р.

¹⁾ Збірку їх опублікував В. Гнатюк під назв. „Пісенні новотвори..." в Записках Наук. Т-ва ім. Шевченка, т. L і LII; нашими дослідженнями вдалося на-трапити і записати ще деякі пісенні новотвори про еміграцію.

емігрують теж через Фіуме, а з 1905 й через Трієст. За добу з 1871 р. по 1913 з Угорщини вивезено всіх емігрантів 2038223 душ; з тогс через Гамбург і Бремен 1294687, Антверпен — 206231, Амстердам і Ротердам — 119165, Фіуме — 305299, Трієст — 32032, Ліверпуль — 13447, Гавр — 51853, Шербург — 2281, Геную і Неаполь — 13236. Ліпші відомости про заморську еміграцію подають європейські та американські гавані.

Але „тота Америка прегрозне велика!“ Куди ж саме простували емігранти з Угор. Руси? Напряв легальної еміграції в З. Д. Америки за р. 1913 був ось такий:

Осіло в штаті:	з Шарищ.	Землин.	Ужанщ.	Береж.	Угочан.	Мармар.
New-England	71	59	48	65	34	10
Midle Atlantik New Jork	214	864	515	506	373	186
„ „ New Jerzy	74	368	219	330	225	58
„ „ Pennsylvannia	690	1416	1067	638	487	255
East North Central Ohio	233	544	323	252	213	65
„ „ Indiann	13	52	51	16	26	22
„ „ Illinois	64	66	98	60	37	52
„ „ Michigan	24	41	30	45	33	9
„ „ Wisconsin	2	5	6	3	8	13
West North Central Minnesota	6	9	—	4	2	—
„ „ Missouri	5	12	—	10	5	—
Maryland	12	—	6	1	1	8
West Virginia	11	32	10	28	25	—
East South Central	—	3	—	2	5	—
West South „	44	—	—	2	—	5
Mountain	8	18	16	5	—	1
Pacific	—	1	20	—	1	4
Canada	2	5	4	36	1	13
Разом емігрантів всіх народностей	1473	3519	2430	2003	1476	701

Слід при цім мати на увазі, що напряв еміграційної хвилі з часом змінювся. Перегляд її за добу з 1870 р. і до світової війни показав би зміни в тім напрямі. От хоч би з Канадою. Кількість легальної еміграції до неї за 1913 р. дуже скромна, тим часом Канада прийняла великі кадри русинської еміграції, що видно й з того, як вона оспівана в новостворених піснях.

„Ой Канадо, Канадонько, маєш нас де діти,
прийнялась нас, годуєш нас, як рідні діти“.

Або: „Закукала зазулиця та сіла на ладу¹⁾
мого любка не в дома — пішов у Канаду...“

¹⁾ З пісні записаної інж. М. Кушніренком в с. Нижнім Бистрім окр. Хуст р. 1933; лада — довга низька скриня, в якій складають сорочки.

Рівно ж наведені дані про напрям не захоплюють еміграції в південну Америку, зокрема до Бразилії. А нею цікавилися. „В Мармароськім і Угорчанськім комітатах“ — пише В. Гнатюк 1897 р. — „народ хоче втікати в Бразилію, та у нього нема засобів на дорогу“. Там чимало було вже емігрантів з Угорської Руси і туди знов їхали ті, хто мав гроші на переїзд. Та ж Бразилія (Бранзолія!) теж не дарма оспівана новотворами:

„В Бразилії край великий, там не єсть біда,
но на еден кільометер сусід від сусіда...“

Емігрували русини й до Аргентини, напр. Мармарощина вирядила головню до Аргентини р. 1897 по 5 паспортам, а р. 1900 вже по 637¹⁾.

З еміграції до держав Європи варт згадати тільки виемігрування до Румунії, куда, однак, емігрувала людність майже з самої лише сусідньої Мармарощини. З Мармарощини виемігрувало до Румунії: р. 1899 — 4 душі, 1900 — 9, 1901 — 14, 1902 — 5, 1903 — 12, 1904 — 4, 1905 — 113, 1906 — 162, 1907 — 248, 1908 — 314, 1909 — 230, 1910 — 149, 1911 — 67 (з того волохів — 26), 1912 — 192 (волохів — 2), 1913 — 152 (волохів — 144). Отже, як показують дані за останні три роки, до Румунії емігрували не тільки русини (і можливо в якійсь мірі жиди), але й волохи з мармароських понадтисянських волоських осад. Й в цій еміграції кількість чоловіків без порівняння більша, ніж жінок: за р. 1905—1907 виемігрувало туди чоловіків 509, а жінок тільки 14, за р. 1911—1913 чоловіків 394, жінок 17. Разом за р. р. 1899—1913 виемігрувало з Мармарощини до Румунії 1675 душ обох статів, повернуло назад з Румунії в Мармарощину 99 душ, тоб то сáмий незначний відсоток (0,6 ‰).

Повторяємо, невідомо скільки разом виемігрувало з Угорської Руси чи з Угорщини русинів на завжди; не відомо в якій кількості вони розмістилися в окремих країнах. Знаємо тільки, що найбільше їх осіло на завжди в З'єдинених Державах Америки. В поданім Вільсону меморандумі 21 жовтня 1918 р. говориться, що там русинів з Угорщини є на півміліона душ, відгад приблизний і, здається, значно перебільшений.

В житті Угорської Руси еміграція мала многобічне і надзвичайне значіння у відношеннях: господарськім, популяційнім, моральнім, культурнім, релігійнім і національнім. Але про те на іншій місці; як рівно ж і про найновішу поважну іміграцію в край галицьких і почасти буковинських русинів.

Прага, 29. I. 1938.

¹⁾ Nyegre L. „Máramaros megye“. Közgazdasági Szemle. 1900; про еміграцію русинів Угорщини не тільки до З'єд. Держ. Америки, але між инш і до Аргентини згадує також Oreszt Szabó в його кн. „A magyar oroszokról“ Bdp., 1913.

Федір Потушняк:

Душа в народнім повір'ю села Осій.

Народне повір'я про душу є фактом найінтереснішим в світогляді простого народу. Доколя цього проблему групуються всі другі. Повір'я про душу є центральне і умовляє всі дальші повір'я.

Після научних дослідів порівн. наук релігії і соціології віра в душу є одним із важних етапів в повстанню релігії, обрядів, а з тим і світогляду. Від простого видіння в сні дійшов примітивний чоловік до комплексного систему і образів про душу.

Тут перший раз людське я стається само для себе проблемом і зачинає відрізняти себе від зовнішнього світу, від другого індивіду, розрізняти дальше дійсність і сон, світ по смерті, душу і т. д.

Народне повір'я про душу — це щось більше як повір'я, це вже свого роду світогляд. Нарід не тільки оповідає це, але й вірить. Християнська релігія зі своїми абстрактивними поняттями не могла стати світоглядом для простої людини. Від неї переняв він головню зовнішній вид і практичне правило життєве, але світогляд, хоч і на нього впливала релігія, остав первісний. Доки вірується в повір'я, до того часу воно живе. Лиш тільки віра в нього зникає, воно тратить свою силу і переміниться або в казку, або просто зникає.

Повір'я є маєтком загальним, необмеженим до одного індивіду, але при тім має і своїх носіїв. Кожний його не знає, хоч жие в його атмосфері. На те, щоб його знати, треба ще мати спеціальні здібності. Рідко коли один ворожбит посідає всю цю могутність. Вона звичайно ділиться на поодинокі кляси. Це стається його привелегією і він заховує все те в тайні, бо інакше тратить воно свою первісну силу. Як тільки воно стане загально приступним, то сила його перестане концентруватися на однім місці. Прозрадження тайни має за наслідок відплив сили від посідаючого її індивіду.

Зміст повір'ій не має прикмети строго логічного явища. Тут є свого роду дійсність, котра ставиться вище від дійсности реальної,

підлягаючої кавзальним законам, тим, хто є в її крузі. Головною могутністю логічною, якою він послугується, є аналогія. Тут явище живого організму і „я“ переносяться на все кругом. Ціла природа тут немов живий організм, котрий має волю і спосібність виконувати її постанови. Світ цей не є сталий, але підлягає наглим змінам через скок — флюйдум з легким переходом з одного стану до другого мимо часопросторову залежність.

Поміж світом реальним і світом чудесним повіря є для цього ступня інтелігенції, коли не ідентифікація, то вузька залежність. Віруючому в повіря являється той світ зовсім в другій духовій перспективі, як тому, хто на нього дивиться згори, не живучи в нім. Світ цей для нього казка, але для віруючого в нього дійсність. Вони дають ділитися на 3 класи: 1. знаючі і віруючі в повіря, в котрих все обернене на нього, 2. котрі до нього ставляться з практичного огляду, 3. віруючі і приймаючі, але глядять на нього з певної віддалі.

Ці повіря в тім стані, в яким я їх захопив, є вже скорше свого роду філософією а не релігією. Тому тяжко примінити до них якісь теорії про суть релігії.

Хочу описати тут представлення душі, якою вона являється в фольклорі одного села. Уважаю цю дорогу за найвідповіднішу, бо речі цього ряду мають характер груповий, ба навіть в дечім і індивідуальний.

Повіря ці зібрані в селі Осій, котре з тієї сторони дуже помітне і своїм географічним положенням. Автор цієї статті там родився, жив, тому був не лише пасивним глядачем, але вбрав у нім посередно і безпосередно участь.

* * *

Звичайна душа привязана до тіла і не відлучається від нього аж до смерті. Вона дає тілові життя. Без неї тіло мре, коли ж вона ніколи не помирає. Отже душа є тут життєвим принципом і умовою. Тут повстало питання про локалізування душі. Локалізують душу в серце і кров: „Душа усюди з кирвив у тілі, айбо у серцю май“ — діставав я відповіді. Серце найбільше проявляє на зовні симптоми душі. Воно бегься при страху, при радості. При смерті воно показує найясніше кінець життя. „Душа є тепла“, бо кров, з котрою вона розходитьься по цілому тілі, є тепла, так само і живе тіло є тепле а мертве студене. В крові також находиться душа, тому душа, яка погинула, так що її кров розлилася, т. зн. була убита або щось подібного, приходить на те місце і глядає свою кров. Кров немов

може привести її до життя. (Щось подібне находимо у Гомера, Одиссея 11, 145). Але ані зі серцем самим, ані з кровю, ані зі самою теплою не можна її утотожнити, хоч вона є якимсь аеороморфним тілом. Різні народи різно льюкалізують душу: до ока, серця, половых органів, селезія, крови, голови, жолудка, ба навіть до орг. секрету і т. д. Але льюкалізування є фактом другорядним, бо по перше мусіло бути представлення про душу, а потім була можлива льюкалізація. Душа тоді сподає під увагу їх інтелекту найясніше, коли є поза тілом а то передовсім по смерті, але також в обставинах, подібних нічю до сну. Душа привязана до тіла є для них неясна, душа частинно привязана до тіла, вже дається зобразити в якійсь формі і самостійній дії. На питання про оригінальність душі не находимо відповіді.

Душа, що оставляє тіло, є невидима, але при тім є вона якимсь тілом. Зараз по виході із тіла іде вона до своїх рідних і знайомих, котрі перед нею померли. Місце це не є точно означене, але дорога до нього темна, бо умираючому дають горючу свічку до рук, щоби собі міг в темноті, якими буде йти, посвітити. Тут до дзвонення має вона право говорити із своїми знакомими. Потім йде на суд, де її судять за добрі й злі діла. Але потім вертається знову на землю і підчас релігійних обрядів погрібальних літає доокола деревища. При погрібанню тіла стоїть вона над ямою, смутно глядить до неї, але сама нічого не робить. Вона є тут пасивним глядачем і невидима. Відтак разом з гробарями вертає на „комашню“ і тут невидима стоїть на боці. На комашні не все з'їдають, але частину лишають на столі „для душі“. Але часто обставини вимагають так, що останки несуть прямо на гріб (коли собі того умираючий бажає).

У вечері посиплють стіл мукою і прикриють звичайно ситом. Душа приходиться нічю, щоби поїсти з того, що їй залишили. Прийде якою небудь маленькою діркою, хоч би тою від ключа в замку. При тім залишає на муці слід. Слід цей може бути від пташинної ніжки, але може бути і від ноги іншого звіряти, бо душа може на себе взяти тіло, яке сама захоче.

Коли те, що душа умираючи бажала, не виповнять, вона по смерті „набиває“ сейчас по добі, в якій це мало бути виповнене. Може з'явитися в яким будь образі („кпі“ = маляр. kёр = образ). Ввійде як старець до хижі, або як якась незнайома особа, або і в своїм образі і буде десь в куті тихо сидіти. Або в ночі буде робити непорядки на поді, змішає зерно, у начинні гуркоче, давить кури, відв'язує худобу, котра видячи її (худоба звичайно її видить) реве і в яслі скаче. Коли хтось вийде вон, вона нагло покажеться йому, щоби

його перепудити. Сама душа нічого не говорить, але коли її запитати, вона коротко відповість, що собі бажає. Душа, котрій нічого не бракує, звичайно не має до обшаря¹⁾ діла. Лише тоді душа появиться, коли хтось дуже жалує за нею. Тоді вона в сні покажеться йому, говорить з ним. Але це душі дуже неприємно. Коли помре дитина, або хтось дуже молодий, коли жалує за своїми ближніми, за своїм домом, то тоді вона прилітає у виді маленької пташечки, ввечером, сяде на сухій віточці і жалібно співає. Ці душі потім, коли виконали своє і були задоволені, ідуть в якесь певне місце і не вертають більше. До іншого ряду належать знов ті душі, котрим придано є блукати по землі. Тут належать передовсім нехрещені діти. Вони по смерті нікуди не ідуть, тільки блукають ночами по межах, мочарах, непрохідних місцях, куда своїми огоньками заманюють подорожніх. Або літають як птахи спеціального вигляду (тіло птиче, голова діточа) високо у воздуху і жалібно пищать. Слабого місяця мають деяку силу шкодити людям. Чорного тижня найбільш вони сильні. Тоді навіть в день чути їх квиліня високо у воздуху, хоч не видно їх. Таким дітям при погрібанні їх дають „крижму“. Коли такої крижми їм не дісталось, то вони нападають на нічних подорожніх, хапаються їм на плечі і рвуть з них, що попало. Хто хитрий, побачивши їх, дає їм сам. Вони вдовольяться кожне і малим клаптиком сукна. Їх представляють як маленькі діти, блукаючі по межах ніччю із свічкою в руках. Звичайно видно свічку і ручку. За них оповідають много різних пригод.

Так само, як і вони, перебувають по непрохідних і неприступних місцях і межах душі грішні, бо їх нікуди не приймають. Але вони нічого нікому не роблять, хіба того, хто на них нагло натрапить настрашать. Вони жалібно плачуть, а їх плач не є інший від діточого.

Душі тих, що померли „не своєю смертю“, але через якийсь нещасний випадок, або були убиті, перебувають головню на цим місці, де загинули, аж до часу, до котрого їх життя повинно було тревати. Ті, котрих кров була розлита (за життя) на більш місцях, старанно ходять на ці місця і збирають свою кров. Страхають, але не шкодять, хіба що хтось їх зачіпить. Така душа над своїм убійником мститься так, що зявляється йому часто. Душа по смерті має більшу силу, як живий чоловік. Вона тут незалежна від часопросторових відношень. Має прямо магічну силу зробити те, або те, взяти на себе таку, або іншу форму, перейти в секунді незміримі простори і т. д. Відношення до неї живого чоловіка не може бути

¹⁾ обшаря — це місце, де стоять господарські будинки.

друге, як магічне. Молитва, вороження заклинання висказування всяких формул магічних, або виконання ритуалів може тільки впливати на неї.

Якого будь знаку метампсихози не вдалося мені відшукати. Але в деяких випадках душа може вибрати собі якийсь предмет до перебування. Хто правив хрести, то його душа поселиться в останній хрест, котрий справив.

До цієї кляси належать душі чисті, то є ті, що є привязані до тіла й бувають в кожному індивідумі однакові. Вони між собою не різняться нічим. Яко таке явище є душа відмінна від тіла, є окремою субстанцією, при тім також тілесною, газоморфною, чи там аероморфною. В спеціальних випадках бере на себе тіло астральне, головню коли підчиняється якійсь силі магічній („ворожці“).

Крім цієї душі, котра відлучається від тіла тільки через смерть, є ще душі, котрі перебувають в тілі, але можуть відділитися від нього і якийсь час вільно перебувати. Їх посідають лише декотрі індивідуа, т. зв. „дводушники“. Ті дводушники є люде, що мають ще одну або й дві душі крім нормальної. Є їх кілька родів. Кожний виконує якусь особну функцію.

Найпопулярнішою є з них т. зв. „босоркня“ (відьма). Про неї найбільше оповідається всяких пригод і переживань. Вона є центром свого рода повірь. Має звичайно два духи. Коли заспить, то дух „нечистий“ може відлучитися від тіла і йти своєю дорогою. При тім тіло глибоко спить і не можна його пробудити. Тіло зістане напр. в постелі, тільки той нечистий дух блукає. Звичайно не бере на себе чужої подоби, але коли їй захочеться, то може змінитися в що їй захочеться. Зміняється найчастіше в демонічні звірята як: мачка (кітка) пес, гад, миш, лилик, і в предмети як: колесо, кочерга, пральник і т. д. Зараз в хижі ще намаже мастю (звичайною коровлюю) волося і розпустить його по плечах. Потім сяде на мітлу і вилетить через комин. Може піднятися на вінику високо у воздуху й летіти бистротою вітру. Зображують її також, як летить на терлиці, на бочці і як їде на возику, котрий тягнуть чорні кітки. Може підняти своїм летом навіть такий вітер, що дерево вирве. Вигляд має вона дуже поганий, хоч в день може бути й красною. Зморщене обличчя, червоні страшні очі, викривлені уста і т. п. Пролізе і найменшою діркою. Йде звичайно нічно в образі жіночій, який має й в день. Має велику силу. Коли когось зловить, то може зробити з ним, що їй захочеться, їздить на нім, як на коні. Часто жертву замучить на смерть, після того, яке було відношення до неї. Збираються часто за готар (границю села), нового або слабого місяця, а деколи до зали-

шених самітних домів і тут виправляють всякі оргії. В тих випадках народня уява зображає їх дуже гумористично. Коли стрітять подорожного, то беруть його із собою на пир, де він видить різного роду привиди. Але по перших когутах (тоді кінчиться час сили духів, поч. в 9. год. веч.) звичайно побачить, що находиться він десь в неприступнім місці, в терновім корчі а замість склянок має в руді кості і подібне. Вона в день провадить різні чари. Відбирати коровам молоко — це її найважніше заняття. Знає різні шкідливі зілля. Як і всі дводушники, має „недобрі очі“. Коли подивиться на малу дитину, то вона похворіється. Може також „уречи“. Родить діти, котрі однак є відмінні від нормальних: плачуть все, жовті, горбаті і т. д. Жиють звичайно до 7 років а потім помирають. Тому босорканя замінює свою дитину за чужу здорову. Такого „обмінника“ легко пізнати. Його бють віником або кладуть під корито. То примушує відьму взяти свою дитину, а вернути чужу здорову. Проти неї знають різні способи оборони. Її можна легко відкрити, зробити безсильною, перемінити в коня, ба навіть знищити. Але вона буває дуже обережною і того, хто її пізнає, примушує присягою захищувати тайну. Відьми (босоркани) що до сили є троякого роду: 1. одні мають три духи і можуть спричиняти людям велику шкоду, 2. деякі мають вже лише 2 нечисті духи і є менше сильні; вони звичайно йдуть за готар, 3. що мають одного духа, вони здержуються головно в селі і по межах і там виробляють людям всякі збитки. Босорканею буває звичайно сема донька. Пізнати її дівкою по тім, що не має цицьок, має порослі ноги і має в собі взагалі щось незвичайного а навіть хвіст.

Босоркання може привиджуватися людям як тїнь, як мара (марево), як жона в білім платтю, дуже суха, з тонкими ногами на вид курячими, з довгими тонкими й сухими руками, горячими злими очима, головно в сні. Спочатку напускає на чоловіка тяжкий і глибокий сон, потім давить, кусає і напускає на нього страшні сні. Коли хтось із того сну пробудиться, то видить її як тїнь (мару). Тоді можна її схопити і клинцем з підкови прибити на стїну й задержати до рана. Звичайно той, до кого вона прийде, чується посуканим і має на тілі сині плями від зубів. Дуже радо страшить в сні малі діти. Для оборони кладуть в колиску ніж, вилку, ложку і мак. Відьма по смерті з'являється в своїм обшарю і страшить фамілію. Щоб її позбутися, кладуть їй на стіл їсти й воду. Коли однак це її неуспокоює, тоді мечуть за нею гранею і горячою смолою, а двері перевязують ниткою, спряденою лівою рукою.

Повіря це находиться у всіх індоевропейців. Звичайно назива-

ється вона у нас відьмою (у чех. vědma, пол. wiedźma, wieszca, рос. вѣдма, вѣщица, серб.-хор. veštica, бол. vještirica і т. д.). Майже всюди різниться вона від мари, котра є представлювана як щось самостійного (ч. mûra, mora, п. zmora, l. s. moráva, серб.-хор. mora, сл. mora, рос. мора, кикимора, нім Mar, Mare, Mahr, гр. mora і т. д.) Тут не різниться вона від мари, але ці два поняття вповні ідентичні. Мара означає тут скорше прикмету — що відьма являється деколи як тінь, як марево (в декотрих околицях у Сербів також ідентифікуються ці два представлення). Але правдоподібно, що й тут мара і відьма були два різні представлення. Але з часом різниця затерлася, представлення зідентифікувалося, а зістало тільки слово. Слово м а р а було б інакше непотрібне, бо є тут слово т і н ь, м р а к, т у м а н і т. д. Крім того заховалися такі загально уживані вискази: „Мара би тя з'їла“, „Мара би тя замучила“, або „блудить як якась мара“, „Мара би тя брала“, „Мара би с тя спала“, „Мара би ти хід узяла“ і т. д. Вони ясно показують на те, що тут існувало окреме поняття мари.

Мущина може бути босоркуном (відьмаком). В день є він як кожний інший чоловік. Працює й живе нормально. Лиш в ночі нагло засипає глибоким сном, з якого його звичайним способом пробудити не можна. Того вечера звичайно йде скорше спати, бо знає, що має за повинність виконати вже наперед. В ночі йде він або у своїм образі, або в образі якогось звіря, пса, зайця, коня і т. д. Коли хтось його підчас того задержить, то він або замордує, або вітром убіє, від котрого то удару не має помочи. Людям може шкодити різними другими способами. У відношенні до відьми (босоркани) є він дуже злий, жорстокий, сильний і скритий. Коли його пробудити таким способом, що головою обернути туди, де ноги мають бути, він похворіється і буде хворий около 2 тижні, бо товариші його карають за те, що не прийшов на означене місце. Роблять часто сходи, а то за гитаром. В селі їм не дозволено много здержуватися і то лише на межах і потоках. В багатьох подібний він до відьми. Як вона так і він підчинений їх наставникам, котрі їм приказують часто те, або те зробити. В день він нормально поводить, лише голову в землю нурить. Має хвіст. В день провадить різні чари: Казить і відбирає коровам мококо. Коли сила відьми по смерті незначна, то він на оборот, доходить до великої сили.

Від босоркуна є відмінний, але інакше йому в дечім подібний є „вовчурь“. Босоркун ходить річчю в такій подобі, в якій йому захочеться, і ходить лише його нечистий дух а не тіло. Вовчурь на оборот, переміниться раз на місяць, напр. на ліжку із чоловіка на

вовка і втікає. В іншу тварину не може перемінитися. Його менша й односторонна. Зміниться не добровільно (коли наставник захоче) і то лише у вовка й то в означений час. Ночами темними біжить селом і виє. Худоба рветься з ланців і ричить. Його виття є страшне і жалібне. На пустинях, в лісах і толоках, часто нападає стадо, котре настрашене втікає. Деколи стрітить чоловіка і зачне боротьбу. Сильний чоловік може побідити ба навіть і убити, бо він другої сили крім вовчої не має. По півночі зміняється знову в людську подобу, але перемучення відчуває. Ту прикмету і спосібність змінитися у вовка має і босоркун, але то щось зовсім другого.

Віра в існування людей, котрі можуть перемінитися у вовка, є дуже розширена, не тільки між слов'янами, але індоевропейцями взагалі. (укр.: вовкулак, вовкун, рос.: волколак, чес.: vlkodlak, пол.: wilkołak, сл.: vukodlak, бол.: vŕkolak, рум.: orkolak, гр.: vukolakos, нім.: Werwolf, англ.: werewolf фр.: loupgarou і т. д.). Повіря це найшло відгомін і в літературі дуже значній. (У Слові о полку Ігоря: Всеслав біг, як вовк з Києва до Тмуторкани. Ту дорогу зробив до співу когута).

Тут оповідання про нього дуже пестрі, але показується, що представлення про нього затрачується і скоро ідентифікується із босоркуном.

Причину до цього повіря дала правдоподібно психічна хворота, на котру хвора особа чує себе як вовк або інший звірь, гавкає при тім і так поводиться, як те звіря.

Коли помре дводушник, його чиста душа йде „там, де собі заслужить“. Душа нечиста стається „опірем“. Здержується почасти в гробі, почасти на всяких недоступних місцях, над водами, в хащах, пустинях і т. д. Є дуже злий. Кого зловить, виссе із нього кров, уба, утопить. Має велику силу робити людям шкоду, головно слабого і нового місяця, від 9. год. до першого співу когутів. Деколи перепадає зараз по смерті людей, худобу, а передовсім малі діти. Тоді настає сильне вмирання людей і худоби. Робить це тоді, коли йому по смерті не „баяли“. Вривається до домів і висисає кров поволи із людини, котра наслідком того вмирає. Тоді його викопують з гробу, пробивають осиковим колом і т. д. Коли його тіло в гробі розрубати, воно свіже і бризне із нього кров. Та нечиста душа при помочі випитої крові немовби зматеріалізувалася, бо хто сильний, може його в борбі перемогти, коли хоч цятку крові пустить з нього. Декотрі „опірі“ вибирають собі для поживи деякі звірята, напр. свині, рогатий скот і т. д., котрі наслідком того в цілім селі вигибають. Він ходить часто і до своєї живої жони, говорить з нею,

входить в полове відношення, і т. д. Має силу, прийти до неї навіть в полудне.

Опірів є кілька родів після того, де котрий з них пробуває. Опірь живе і в лісі й тут перепадає людей в ночі і в полудне. Представляють його, як високого, сухого чоловіка, з червоними злими очима. В руках має кість із людського стегна, котру гризе, аж гомін йде лісом. Приходить в ночі до людських колиб і тією кістю мече в огонь, котрий розбрискується на всі часті. Курить піпу, в якій світить великий розжарений уголь. Так його далеко в лісі в ночі замітять подорожні. Хто його побачить, звичайно німіє. Часто в певну пору місяця роблять вони пири разом із босорканями. Тоді вони дуже небезпечні. Хоронить від них лиш чародійне зілля. Але всякими способами стараються страшити: виють, мечуть кістями або несуть над колибою разом із відьмою колоди, велике каміння і грозять кинути ними в долину. Знов інший рід упирів живе у водах. Це звичайно ті дводушники, що утопилися. Цей водяний опір є найстрашніший. Він тільки і чатує на людей, щоби їх зловити й затягнути до води. Навіть в саме полудне деколи пливе як труп долі по воді. За темних ночей сидить над берегом ріки або бігає берегами і виє страшним голосом. Його найбільше бояться, бо його сила незвичайна і проти нього нема звичайно помочи, коли він когось хоче погубити. Жертву потім на дні з'їдає.

Крім тих є ще дводушники, котрих друга нечиста душа не опускає тіло, але з її поміччю він може виконувати всякі дивні речі, як гнати бурю, володіти звірятами, робити різні чари і т. д. А при тім всім робить це в своїм тілі, яке може статися невидимим, але другий дух при тім не опускає його. Він також може шкодити людям, але вже не прямо.

Одним з них є „вітряник“. Він також дводушник. Живе як нормальний чоловік. Може мати і якісь тілесні прикмети, котрі роблять його в дечім відмінним. Свої функції виконує і в день і в ночі. Захоче підняти вітер, то підійме вітер. Тоді він летить у вітру, або повітрулях і є невидимим. Робить це тоді, коли „старший“ йому прикаже, але може зробити це й з власної ініціативи. Їх є 12. Раз в місяць йдуть на пораду за готар.

Але великі бурі з градом і громобиттям зробити може лише „шаркань“. Шаркань є великий гад з 12. головами, з котрих уст сапає полум'я. Вона виростає із гада, котрий живе десь на великій пустині, де його нічо „пристрітати“ не може. Протягом сім літ виростає йому 12 голов, (коли розуміється не був кимсь пристрічений (побачений), інакше голови йому перестали б рости).

Шаркань є сліпа і через те не знає, куди вести бурю і град. Її веде вітряник. Він веде її, а вона пускає бурю з градом на землю, летючи високо у хмарах. Вона знищила б все, якби її вітряник не дурив. Коли летять над пустинею, то він їй каже, що там село і вона пускає град і громи. Лише на те село приведе її, на котре сердиться і порадить його знищити. Гад взагалі належить до демонічних звірят, котрим приписується магічну силу, як ні одному другому. Він в дійсності не є для цього ступня менталіти щось звичайного і реального.

Вітряник, як і всі другі дводушники, старається свою тайну нікому не прозradити, але коли помирає, висказує часто все про себе. Відбуваються всякі тайні обряди, щоби його силу знищити, бо по смерті він дальше може спричиняти неприємности. Тоді він стається звичайно сильнішим і злішим. Може сперти на 7. готарів дощ і зробити тим страшну посуху а звідти і неурожай, або призвати безнастанні бурі й дощі.

Такий випадок стався в Осою 2 роки тому взад. З початком літа помер один дідо, котрий був старий 108 літ. За його смертю слідувала страшна посуха. І ціле село рішило, що він був вітряник. Були всякі наради, як тому помогти — в старости, коло церкви й приватно. Декотрі носили воду на його гріб. Накінець рішили розкопати гріб і „баяти“. Коли священник на це не годився, пішла депутація навіть на окружний уряд. Віра їх була так глибока, що ніяк не вдалося їх пересвідчити, що це неправда. В сусідніх селах почали також глядати в подібних випадках подібної причіни.

Декотрі мають знова невеличку функцію. „Той, що гадам розказує“, є також дводушник. Ця друга душа, так само як у вітряника, додає йому сили робити діла незвичайні але при тім не опускає тіло. Це ремесло розказувати гадам є йому дано тільки як могутність, котра ще мусить бути доповнена наукою і обрядами, щоби розвинулася в акцію. Коли виучиться від свого попередника всі тайни свого уряду, пізнає гади і їх спосіб життя, йде за готар і там мусять через його обнажене тіло перелізти всі гади, котрих він буде мати під своєю рукою. Потім вже вони на його свист всі злізуться до нього. Він правильно знає все за кожного гада. Коли деякий з них укусить людину, він прикаже йому в ночі вибрати потаємно отрую з тіла. Наколи б це не виконав, загине смертю. Два рази до року скликає всіх на раду з їх королем, котрий є більший від усіх і має корону на голві. Він звичайно є лікарем проти укушення гада (також других земноводних і плазунів). До нього приходять люде, котрих укусив гад, поцілувала жаба, часом з дале-

ких сіл і строго вірують в його силу. В осені в день св. Ілії посилає всіх до землі, де мають перебувати аж до Благовіщення. Лише грішні лишає на землі, щоб погинули за кару. Подібно існують і другі прикажчики звірятам.

Від цих дводушників треба відрізняти з однієї сторони нечистих духів, які ніколи з тілом нічого спільного не мали, а за друге чародіїв, котрі знова є людьми, що мають лише якесь магічне знання, при допомозі котрого можуть робити діла загадочні і незвичайні.

Цим коротким описом вичерпуються повір'я про душу. Тепер на місці є сказати кілька слів про чародійні способи і посередництва, які впливають позитивно або негативно на духи.

Найбільш чарівним матеріалом, хоч і не самотнім, в повір'ях є рослина. Зілля це збирають на відлеглих місцях, на горах, серед лісів. Рослина, яка виросла на відлеглих місцях, непристрічена ніким, в чарівнім осередку, вже тим самим дістає частку магічної могутності. Чародійну силу має тільки лист і корінь а не цвіт. Зірвати її треба в певно означений час: на Русаля, Іван-День, Юра, досвіту і треба сказати, як завсіди при вороженні, якусь приписану формулу, як напр. ця: „Беру зілля незнане, аби було хосенне“. Підчас повертання треба оминати стрічу і розговор. Зілля тоді вдасться, коли його ніхто не пристрїтить, ані в лісі, ані тут. Є то три рослини, котрі мають найбільшу силу. Їх чарівне ім'я є: „тим'ян“, „іван зілля“, „мимохід“. Коли хтось їх має при собі, то тоді ніяка нечиста сила не має до нього приступу. Ним також обкурюють обшаря, худобу для того, щоби загородити їй туди приступ. Вони служать також, як лічнічі матеріали від хворот, спричинених нечистими духами, підвіяння, перестрах, злий погляд і т. д. Крім них є ще зілля „чистець“, котре служить до змивання від нечистих хворот. Розпариться у воді, а потім вночі виливається його на голову хворому десь на межі, розпуттю, або над потоком.

Також служать для цієї цілі і предмети, на які впливала якась чарівна сила. Такою є пшениця, над якою 9—12 раз (Всеночне) служилося. З пушки можемо тією пшеницею забити „опіря“, коли він того не надіється. Засягнутий тією пшеницею він зміниться у воду, але коли до нього ще раз вистрілити, він оживе і убиває свого противника. Його можна також зранити 9 раз посвяченим ножом. Гачником виплетеним від Різдва до Нового Року, і 9 раз свяченим, можна зловити відьму і перемінити у коня (а потім вже і покувати). По 3. когутах прийде вона знову до людського образу.

Різними чарівними способами стараються обмежити силу нечистих духів по смерті. Коли помре якийсь дводушник, то у труні

обернуть його обличчям в долину, аби місто грабати ся вон, загрибався в долину. Серце йому пробивають осиковим, глоговим або липовим колом. Мечуть всякі предмети до труни і називають те такою або такою працею, котру нечистий дух мусить потім виконати. Сиплють токож мак, щоби мали що збирати. До уст сиплють їй потовчене скло, щоби мали що їсти.

Навіть предмети з гробу нечистих духів мають чародійну силу Три гвіздки з хреста, який є на гробі дводушника, витягнуті в ночі а потім забиті, напр. в путь або інде, спричиняють страшну катастрофу. — Також много подібних магічних способів уживають. Але вони недовговічні. Винаходяться нові а старі забуваються з часом.

— о —

Так випадає це інтересне народне представлення душі, котре при тім представляє з себе певну і вязку систему. Феномени природні, феномени психічні, ба навіть (і то передовсім) парапсихологічні находить тут своє образове систематичне вияснення. Правильне, чи не правильне, про те тут не має бути слово. — Але цей погляд примітивного чоловіка є близький з деякими системами філософії і релігії! Бо тут людський дух стоїть перед найбільшою загадкою загадок і марно старається вникнути до її храму, звідки доходить до нього тільки слабоньке й неясне світло.

Др Іван Панькевич:

Нові історичні дані до висвітлення деяких українських діалектичних явищ в був. жупі Угоча.

В статті моїй „До питання про класифікацію південно-карпатських говорів межі Латорицею і Боржавою“ (Науковий Збірник тов. Просв. XI) показав я, як далеко засягають лемківські впливи на схід, бо їх можна прослідити аж по ріку Боржаву. Пояснив я там на основі статті проф. Габріеля: *Pohyb obyvatelstva v bývalé užské župě v první polovici 18. století* (Наук. Зб. XI), в котрій наведено було достаточо даних на це, що по війнах Ракоцієвих і по відході турків з долішньої угорської землі населення був. жуп Земплинської та Ужанської утікало наслідком соціального гнету зі сторони панів землевласників на схід, головно в був. ж. Бережанську та навіть в долішню землю за Тису, розширяючи при цім і свої язикові окремішности. Ця міграція в долішню землю угорську находить підтвердження також і в тих даних, котрі привів А. Шан у своїй студії „Нарис соціальної й господарської історії Шенборнської латифундії Мукачівсько-Чинадіївської в першій половині XVIII. ст.

Отся міграція більших або менших частин населення з одних областей на другі, спричинена господарськими і соціальними або й іншими причинами, бувала на області південно-карпатській й частіша, бо маємо й часті натяки на це, що русини нарід мандрівний а ця мандрівка спричинена була способом колонізаційним, на основі котрого нові поселенці були вільні 10 років від податків. Десять років минало а колоністи втікали на інше місце¹⁾.

Це був один з важних чинників групування і перемішання го-

¹⁾ Проф. Д-ръ А. Петровъ: Древнѣйшія грамоты по исторіи карпато-русской церкви и іерархіи 1391—1498. Прага 1930, Knihovna Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, стр. 83—87.

вірок на нинішній південно-карпатській області та цим фактом дасться пояснити много інших явищ діалектичних, котрі повставали таким чином а часто і мішанням інших етнічних груп, може соціально сильніших, за котрою ішли часто соціально слабші. На ці чужі етнічні міграції звернув я особливу увагу у своїй студії: Українські говори Підкарпатської Русі і сумежних областей, видання: Knihovna Sboru pro vyrkum Slovenska a Podk. Rusi pri Slovanskem Ústavu v Praze, č. 9. Praha 1938.

Там я особливо підкреслив вплив елементу сербо-хорватського на говори дольні, котрий по моїй думці показався в метатезі групи *кт* на *тк* в займеннику *кѣто* — *кто*.

Що моя думка була правильна, находжу нині ще сильніше підтвердження в новій студії про історію був. жупи Угоцької, яка появилася з під пера Іштвана Сабова: *István Szabó, Ugocsa megye. Budapest 1937. Magyarország és Nemzetiség... I. sorozat — 1. kötet.*

Монографія ця різниться сильно від подібних монографій жуп, видаваних з приводу мадярського тисячоліття цим, що автор її завдав собі труду на основі записок данин від найдавніших часів а з цим й записів підданих та землевласників відтворити на основі імен та прізвищ давній національний склад Угоцької жупи від другої половини XIII. ст. Найстаршими осадниками по думці авторовій були мадяри, котрі дійшли до лінії Комят та Заріча тоді названого *Karasló*. Лиш від XIV. століття заходять сюди з півночі та північного сходу русини-українці а з півдня та південного сходу румуни із Сатмару та Марамороша.

Ці списки податкові з іменами підданих від XV. ст. дають нам прекрасний образ ходу й пізнішої колонізації, матеріал котрої не ограничився на найближчу околицю — бо прихідці, судячи по їх прізвищах, що віддавали і їхнє походження, часто заходили сюди й з далеких країв.

І так в першій мірі хочу ту привести докази припливу елементу *сербо-хорватського*. Найбільше даних маємо відносно хорватів. Хорватські фамілії землевласників, котрі називаються *Horvát, Horváth*, виступають вже від XVI. ст. (в Мукачеві вже з початку XV. ст. наслідниками Корятовича були деспоти сербські Стефан Лазаревич, Юрій Бранкович (1426—1439). І так в Алмаші фамілія *Horváth* є в XVI. ст., у Форголані в XVI. ст. а інший шляхтич *Horváth* там же є в р. 1681, в Раківці в р. 1567, в Рокісві в тім же році той сам власник *H. Kristóf*, в Сірмі в р. 1672 *H. László*, у Фанчікові р. 1551, 1754/55 і 1739, в Кіральязі р. 1743, в Шашварі *H. Mihály, H. Péter* р. 1567, в Тисауйгелю і в Тисауйлаку в р. 1567 той сам, що в Раківці

та Рокісві, у Веляті в р. 1567 Horváth Máténé (Матійова) а в р. 1574 Horváth Péter і знов у Вербівці в р. 1567 Horváth Kristóf, як і в Раківці. За землевласниками ішли і піддані і панські слуги. Піддані з прізвищем Horváth находимо в отсих селах: Гетене р. 1581, Раковець 1567, Фанчикова р. 1576 і 1715, Шаланки р. 1616 три рази, Сірма р. 1670, Аклі р. 1690, Нижній Шард р. 1668, Тисауґель р. 1635, Турц р. 1775.

Хорватів доповняють Серби, котрих називали в давній Угорщині *рацами* (Rach, Racs). В Чорнім потоці в р. 1565 (*Rach*), в Чорнім Ардові в р. 1619 (*Racz*) а дальше в р. 1638 в Киральгазі, в р. 1621 в Тисаулаку, в р. 1743 в Севлюші, в р. 1705, і 1775 в Турці.

В згаданих списках підданих находимо і дані відносно поширення *лемаків* аж в околицю Севлюша. Уживання слова *лем* було так призначне, що і людей називано по прізвищу *Лемаками*. Такі прізвища приводяться вже в р. 1693 в селі Чепе, а другі в різних роках XVIII. ст. а це у Вишнім Зарічу (нині Гребля) в р. 1743, тоді ж і в Рокісві, в Егреші (нині Олешник), Фанчикові, Рокісві, Чепі, В. Зарічу, Влагові, Сасфалові, Велятині, Киральгазі (нині Королево н/Г.) в р. 1775 та у Севлюші 4 фамілії в р. 1784.

Ці дані підтверджують лиш це, що находимо головно у Шаша та Габрієля, як населення перетягаються з північно-західніх сторін на південь до Тиси. Крім виразних *лемаків* тягнули сюди і різні *Крайняки*, цеб то люде з *Крайні*. Нині не легко сказати, з котрої *Крайні* ці люде були, бо *Крайнь* було більше а найближча була Бережанська, що обіймала села на схід від Мукачева а відтак *Крайня* Ужанська і Земплинська¹⁾. В кожнім разі маємо таких *Крайняків* більше, а це: в Егреші р. 1572, 1574, в Малій Чингаві р. 1574, в Комьятах р. 1640, в Новоселиці р. 1638, в Севлюші як *Крайнят* р. 1743, в Черній р. 1641 і в Чепі р. 1677 як *Крайняї*.

Ці то *Крайняки* були тим чинником, що причинявся також до підкріплення впливів західніх а що найменше тих, що в цім часі були відомі в *Крайні* Бережанській. Не диво отже, що переголос *о й* тягнеться саме з півночі на південь аж поза Тису.

Та сама Угочанщина представляє ще й в другім огляді незвичайно повчающий образ на давній національний та мовний склад поодиноких сіл. Ці первісно малі села скріплялися також в незвичайній мірі українськими колоністами із північної сторони Карпат, а такі прихідці й називалися прізвищами по їхній державній приналежності *Поляками* або по малярськи *Лендєлями* (мад. *lyengy* позичка

¹⁾ Проф. Д-ръ А. Петровъ: *op cit.* стор. 38—43.

з староруського лад- (ладський¹). Прізвища Поляк (*Polyák*) находимо в списках підданих в таких селах: Мала Тарна р. 1705, Гетене р. 1715, Раковець р. 1720, Рокісва р. 1775, Тисауйгель р. 1775.

Зате прізвище *Лендель* (*Lengyel*) частіше а появляється вже доволі вчасно: Севлюш р. 1572, Тисауйляк р. 1579, 1580, 1666, Сасфалу р. 1574, 1670, Петрова р. 1594, Фертешалмаш (*Fertösalmás*) р. 1581, 1688, Фанчіка р. 1597, Вербовці р. 1663, Виш. Копаня р. 1641, Мала Тарна р. 1638, Черна р. 1640, Гальмин р. 1747, Карачфальва р. 1659, Мала Чинґава р. 1666, Егреш р. 1667, 1715, Заріча 1670, Сірма (*Szirma*) р. 1667, Вел. Тарна р. 1667, 1775, Крива р. 1715, Раковець р. 1715, Саразпоток р. 1720, Текегаза р. 1720, Велятин (три) р. 1715, Батар р. 1723, Бекень р. 1743, Гюла р. 1743, Форголань р. 1775, Комяти і Кивяждь в тім же році, в *Gödenyháza* (шляхтичі) р. 1743, в Сасфалові р. 1670 (шл.)

Були це очевидно *ленделі* не в зміслі національнім, але в зміслі державнім. Національно, а радше мовно, були вони по всій правдоподібності українці.

Не брак було українців і з подальших сторін Польщі а це з тих країв, котрі належали до Литовського-Руського князівства. Ця різниця територіяльного походження також відзначена прізвищами *Литва* (*Lytwa*), що зазначені в селах: Чепа р. 1581, Чома р. 1599, Фанчіка р. 1577 та Матійово (*Matifalva*) р. 1640.

Накінець появляються і прізвища *Козак*, котрі зустрічаємо в р. 1611 і 1616 у Фанчікові та р. 1668 у Фаркашфалві.

Цей перегляд прізвищ населення був, жупі Уґочі показує наглядно, що на цю область, а також судити можемо аналогічно, що й на інші, приходили поселенці не лиш з найближчої околиці — а їх прізвища часто є такі як і села, звідки вони походять, — але також і різних сусідніх держав. Наслідки такої колонізації все відбиваються і в мові, до котрої входять елементи чужі, о скільки цей приходець сильніший економічно-соціально — а в цім випадку були, це сербо-хорвати, або в противнім випадку, коли мовний елемент був майже такий самий або й зовсім подібний, вкрадалися до системи звукової або морфологічної також деякі новості, що може і приспішували хід цих процесів в початому вже напрямі. Ту можемо евентуально взяти від увагу внесення новостей до деклінації іменників роду чоловічого в 3, 6, 7, відмінках множини цеб то закінчення *-ам*, *-ами*, *-ах*, котрі на півночі появилися скорше, як на півдні, де ще так вперто держаться і до нині рефлексі старих закінчень в *dat. pl.*: *-ум*, *-їм*, *-ім*, *loc. pl.* *-іх*, *-ох*, коли ж бо *instr. plur.* підпав під вплив *-а* пнів, бо закінчення *-ами* запанувало майже всюди.

¹) Johann Melich: Archiv f. sl. Phil. XXXII, 94.

Др Філарет Колесса:

Народні пісні з Підкарпатської Русі. (МЕЛОДІЇ Й ТЕКСТИ).

Переднє слово.

Отсей збірник є результатом моєї поїздки в осені 1929 р. по селах *Раково* — *Перечинського* округу та *Невицьке, Радванка й Горяни* — *Ужгородського* округу. Цю поїздку улекшив мені проф. др. Іван *Панькевич* особисто й через своїх знайомих, і йому головню завдячую, що на протязі короткого часу несповна двох неділь успів я записати таку значну скількість пісень: 130 мелодій (в тім 29 варіантів) і 159 текстів¹⁾. Більшу половину цього матеріялу зібрав я в *Ракові*, де місцевий учитель, п. Іван *Крайник*, дуже прислужився мені своїми цінними порадами й вишукуванням охочих співців. У *Невицькім, Горянах* і *Радванці* помагав мені записувати деякі тексти п. *Микола Гнатишак*.

Обмеженим часом мого побуту у згаданих селах пояснюється це, що в 40 піснях мого збірника (у значній часті знаних із дотеперішніх видань) успів я записати тільки першу строфу: ішло тут головню про мелодії. — Майже увесь цей матеріял записав я від сільських дівчат і жінок, що головню плекають пісенну творчість і давні традиції по наших селах; пісень записаних від мужчин набереться в мойому збірнику ледви кільканадцять. Від інтелігентів записав я тільки 3 пісні, з того 1 в самому *Ужгороді*. Я вважав за відповідне вплести між підкарпатські пісні ще й три записи, зроблені мною у *Львові* зо співу о. др. *Гавр. Костельника*, який зятявив їх із рідного села *Керестур* (в *комітаті Бачка*, тепер у *Югославії*), що повстало, як звісно, з колонії підкарпатських русинів.

До мого збірника долучив я також 16 народніх пісень, вибраних із рукопису, який передав мені проф. *І. Панькевич* з архіву тов.

¹⁾ Текстів більше, тому що часами два й три тексти підходять під одну мелодію.

„Просвіта“ в Ужгороді; ці пісні записав М. Рошахівський в с. *Радвань* — *Межилабірського округу, був. Земплинської столиці*: 12 від тамошніх інтелігентів, 4 від сільських жінок і дівчат. (Гляди с. 54).

Пісні з південної частини Ужанської і тим більше з Земплинської столиці виявляють у текстах, мелодіях і навіть у доборі пісенного репертуару близьке споріднення із піснями записаними на галицькій Лемківщині, про що засвідчують численні паралелі з мого збірника (Етногр. Зб. XXXIX—XL) і з групи лемківських пісень у збірнику Людкевича—Роздольського (Етн. Зб. XXII); Показується, що по обох боках західніх Карпат лемківський говір покривається з лемківським діалектом музичним; та по чесько-словацьким боці цей останній сягає мабуль трохи далше на схід, ніж лемківський говір. Маю вражіння, що тут мова пісень більше переплітана словакізмами, ніж це помічається у звичайній розговірній бесіді; серед найновіших напливових пісень касарняного типу стрічаються навіть чисто словацькі (напр. ч. 127, 128)¹); натомість мова старших, особливо обрядових пісень — багато чистіша.

Між сільським людом на Підкарпатській Русі мені майже зовсім не доводилось стрічати пісень книжного походження; можливо, що знають їх тамошні інтелігенти й грамотні селяни; та я не мав змоги розшукувати за ними. У мому збірнику набереться всього може 4 пісні ненароднього походження: ч. 4, 124, 129, 130.

Увесь матеріал пісенний поділений у моєму збірнику на дві часті: пісні обрядові й звичайні („світські“, як називають їх на Підкарпатті). Обрядові пісні групуються у п'ятих циклах: 1. Колядки, 2. Веснянки, 3. Весільні, 4. Обжинкові, 5. Хрестильні, з якими музичною формою тісно зв'язуються приколоскові пісні. Такий поділ відповідає не тільки змістові цих пісень та обрядам, з якими вони вяжуться; обрядові пісні відрізняються від звичайних тим, що визначаються характеристичними для кожної групи формами вірша й мелодії.

Звичайні пісні групую на основі силабічних схем, їх віршової будови, що стоїть у найтіснішому зв'язку з ритмічною структурою мелодії. Таке групування дає можливість зводити разом близькі варіанти мелодії.

Обговоренню ритмічної й мелодичної будови українських народніх пісень із південного Підкарпаття присвячена моя вступна розвідка до збірників підкарпатських пісень із 1923 р. („Науковий

¹) Це явище аналогічне до польських пісень, занесених жонірами на українське село в Галичині ще за австрійських часів.

Збірник тов. Просвіта в Ужгороді“, II) і моя стаття „Několik slov o nářevěch národních písní z Podkarpatské Rusi“ у збірнику д-ра Яр. Затльоукаля „Podkarpatská Rus“ (Bratislava 1936, 225—232); тому тут не торкаюся вже цього предмету і тільки подаю пояснення нотації та діакритичних знаків.

Буквами при порядковому числі означають *варіанти* даної мелодії; дрібнішими цифрами під порядковим числом чи буквою — *тексти*, що співаються під ту саму мелодію.

Вгорі над кожною мелодією подаю *слабічну* схему даної пісні, на якій спирається уклад мотивів у мелодії. Цифра означає число складів у одноцільній групі силабічній; надчисельний склад приспівки „ей“, „ой“, „гей“, що являється в одних варіантах даної пісні, а в других пропускається (нераз залежно тільки від уподоби співця), зазначаю малою одинкою вгорі з лівої сторони дотичної цифри, напр. 2 (¹+4+4) в пісні ч. 3 б. Силабічні групи, що належать до одного вірша (рітмічного рядка), сполучую знаком + та замикаю округлими скобками. Ламані скобки (без яких задля прозорости схем стараюсь обходитися) обіймають строфу, зложену з кількох частей. Цифра перед скобкою означає повторення тої самої схеми ритмічної, виповненої іншими словами. Буквальне повторення вірша означаю допискою „bis“, напр. (6+6)_{„(6+6) bis“} у пісні ч. 63 а.

Повторення силабічної групи з ідентичними словами відмічено точкою, а при більшому числі груп — двома точками над дотичною цифрою, напр.: 2 (4+4+3)_{„(4+4+3+3)“}, (4+4+3) у пісні ч. 85 а.

Вірші в силабічних схемах розділюю рисою, групи віршів — подвійною рисою.

Всі мелодії мого збірника без огляду на абсолютну висоту, у якій були співані, *зводжу до одного основного тону g'*, щоби тим способом улекшити перегляд матеріялу та порівняння варіантів.

Відміни мелодії (варіації), які робить один співак у різних строфах одної ж пісні, зазначаю рівнобіжно з головною мелодією нотками, в яких шийки й хоруговці звернені в протилежний бік, або дописую під мелодією; часами стягаю під одно число й варіанти даної мелодії, записані від різних співців, коли вони не далеко відбігають від себе (ч. 9 а, 11 а, 14 а).

Частини мелодії, в яких при гуртовому співі розходяться два голоси, зазначаю допискою вгорі „*duo*“ (ч. 49, 83); скобками] вгорі над мелодією з допискою „*rfr*“ відмічаю *рефренові частини* пісні (ч. 2, 6, 7).

Абстрацію від означування тонації: знаки # та ♯ при ключі вміщаю тільки тоді, коли в мелодії стрічається дійсно підвищення

чи обниження відповідних ступнів скалі, напр. *fis* у дурових мелодіях, що спираються на тоніці *g*.

Знак $\sharp$ чи $\flat$ над нотою, або в скобках перед нотою означає її *невизначне підвищення чи обниження, приблизно на $\frac{1}{4}$ тону.* (ч. 4, б а).

Коли такі невизначні пересунення ступнів скалі являються постійно протягом усієї мелодії, зазначаю се при ключі (ч. 12 б.).

Тактовий поділ подаю усюди, де він виступає виразно: в сумнівних випадках, (напр. при мелодіях із речитативним характером) обмежуюся до того, що тактовою рисочкою розділяю мелодичні фрази (пісенні коліна) без означування такту (ч. 9, г, д, е).

На місці тактової рисочки, що переділює мелодичний мотив посередині й не сходиться з цезурою в тексті (що трапляється доволі рідко), ставлю переривану лінійку $\vdots$ (нпр. ч. 12)

Тут годиться підчеркнути, що в укр. народніх піснях *найсильніший наголос не завжди визначає початок такту*, але частогусто в зв'язку з обрисами мелодичної лінії являється посередині такту (в суперечности до вимогів музичної теорії), ба навіть міняє своє місце в строфах одної ж пісні, залежно від вимогів тексту, часами просто від уподобання співця, коли він свобідно користується синкопами й сфорцатами. Отже після тактової рисочки не завжди йде найсильніша частина такту.

Супроти того, що одна ж мелодія виконується різними співцями не з однаковою швидкістю, і навіть один співак, виконуючи якусь мелодію в різних відступах часу подекуди змінює *tempo*, залежно від настрою й інших обставин, закинув я вимірювання *temp-a* при допомозі метронома, уважаючи за доцільніше — означувати його загально прийнятою італійською термінологією, тим більше, що вона говорить не тільки про швидкість, а ще й про характер даної мелодії.

При записуванні текстів я старався *зберегти як найвірніше фонетичні й морфологічні особливості місцевих говорів.* Та хоча вже в моїм попередніх поїздках на Підкарпаття я мав нагоду прислухатися тамошнім діалектам, все ж таки пізнав я їх ще за мало. Оттим то виходили в моїх записах подекуди сумніви й вагання при відрізняванні деяких звуків: 1) *и* — *i* („милий“ — „мілий“; „ми“ — „мі“ (dat. від „я“); „рсила“ — „роділа“.

2) Твердого й змягченого *с* у прикметникових закінченнях на -ський: „кральовский“ — „кральовський“.

3) Твердого й змягченого *н*, твердого й середнього *л*: „не“ — „н'е“; „ней“ — „н'ей“; „далеко“ — „дал'еко“; „зелений“ — „зел'е-

ний". Такі чужі українській мові змягчення, коли вони виразно вчуваються, зазначаємо апостофом.

4) Твердого й змягченого ч, ш, щ, р: „травичка“ — „травичька“; „лісочок“ — „лісочьок“; „верхом“ — „верьхом“.

Причина тих сумнівів лежить також у тому, що часами в говірці одного села, ба навіть у виговорі одного ж співака помічається непослідовність і вагання щодо такої чи сякої вимови.

Подекуди зберігається в підкарпатських діалектах виразне *ы*, що вчувалося мені як *о* („сын“, „бервінковый“ „вы“), або *у* („выйди“ і „вуйди“). Одначе й щодо того, здається мені, *нема послідовности в місцевій вимові та вслід за цим і в моїх записах*. А в тім стараючись в обмежному часі зібрати як найбільше пісенних мелодій я не міг докладніше стежити за фонетичними нюансами, бо ж се не було ціллю моєї поїздки.

При транскрипції пісенних текстів держався я ось яких правил:

Діалектичні форми минулого часу, що повстали із стягнення дієприкметника присудкового на *-лъ, -ла, -ло* із відміною дієслова *есмь*, пишу разом: „ходивем“, „стоялам“, „пришлисме“; таксамо скорочені форми дієслова *есмь* в сполуці з давньою дієслівною формою *бы*: „бим“, „бис“, „бисме“.

Одначе в сполуці з іншими частинами мови, — іменниками, прикметниками, заіменниками, де форми дієсл. *есмь* виступають як еноклітики, відділяю їх рисочкою: „шумна-м била“; „фраїрка-м ти била“; „сам-ем“; „лем-ем“; „коли-с“; „мене-сь лишила“.

Придихове *ј* для відрізнєння від початкового *я, є, ю* зазначаю буквою *й*: „йани“ (=ани), „йу“ (=у), „йуд“ (=од), „йа“ (=а) — для відрізнєння від заіменника *я*.

Місцевості, з яких походять пісні цього збірника. *)

Ужгородський округ:

1. Ужгород:	ч. 121.	= 1 мел. і текст.
2. Горяни:	ч. 49, 50, 63а, 77, 78, 87, 98, 129	= 8 мел. і текстів.
3. Радванка:	ч. 51, 71, 99, 101, 117, 119	= 6 мел. і текстів.
4. Невидьке:	ч. 2, 6аб, 10аб, 11в, 12аб, 13, 16аб, 29, 30, 31, 32, 36, 47, 48, 52, 53, 62, 63в, 76, 83, 85вв/1, 89, 92, 93, 100, 102, 103, 104, 107, 110, 111, 113, 114, 118, 122б, 124, 128	= 41 мел. і 42 текс.

*) Цифра під порядковим числом чи буквою означає текст, що співається під мелодію того ж числа.

Перечинський округ:

- 5. Раково:** ч. 1а6б/1-3, 9 абвгг, 11а6, 14а6б/1 15, 17а6, 18, 20, 23, 24, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 38, 39, 40, 41, 42, 42а/1, 43, 44, 45, 46, 54, 55а6, 55/1-4, 56, 57, 58, 59, 60, 61аа/1,6, 63б, 64аа/1,бвг, 65, 66, 67, 67/1, 68, 69, 70а6, 72, 73, 74, 75, 79, 79₁₋₃, 80, 81, 82, 84, 85а6, 86, 86/1, 88, 90, 90/1, 91, 91/1, 94, 95, 96, 97, 106а6, 109, 115, 116, 120, 125, 126, 127. = 83 мел. 101 текст.

Севлюський округ:

- 6. Королево:** ч. 130. = 1 мел. і текст.

Словаччина: Межилабірський округ:

- 7. Радвань:** ч. 3, 4, 5, 7, 8, 11г, 17в, 19, 21, 22, 28, 37, 105, 112, 122а, 123. = 16 мел. і текстів.

Югославія — Бачка:

- 8. Керестур:** ч. 9де, 108. = 3 мел. і тексти.

Разом: 159 мелодій (вчисляючи й варіанти) і 178 текстів.

Співці, від яких записано пісні цього збірника.

- 1) **В Ужгороді:** п-на Гупаловська Ноця (інтел.) співала 1 пісню.
- 2) **В Горянях** пороблено записи при нагоді „винобраня“.
- 3) **В Радванці** — при нагоді весілля, де серед змінливої сценерії дійсного життя й обрядової дії годі було допитуватися про назвиска й вік співців; співали самі жінки й дівчата.
- 4) **В Невіцькім** співали: Вовчик Мігаль, 87-літній старець, жовнір у війні 1859 р.; Ковач Петро — 25 літ.; гурт 16—20-літніх дівчат: Балоба Варвара, Богдан Анна, Вовчик Анна, Гула Юлія, Желіско Анна, Желіско Юлія, Пастеряк Марія, Синяк Варвара.
- 5) **В Ракові**, Перечинського пов.: Крайник Іван, синок місцевого учителя (інтел.) — співав 1 пісню; Крайник Іван; Ляхович Анна, жінка 28 літ; Марія, дівчина 17 літ, служниця Гнатиків; Мишка Юлія, жінка 60 літ; Попадинець Юлія, жінка 26 літ; Стегура Марія жінка 29 літ. В Ракові записував я пісні також на вечірках, („бабин вечер“), де визначилися особливо згадані вже Марія Малиш та Анна Ляхович, а крім того Юлія Ігнатик, Катерина Граб та хлопець Василь Ігнатик.
- 6) **В Радвані**, Гуменського пов. Земплинської стол. записано 4 пісні від сільських жінок, 12 пісень від місцевих інтелігентів: о. Саболя, місцевого пароха і його жінки та Керлика, дяко-учителя.

7) Крім того містить цей збірник 1 пісню, записану від Івана Іванчина, учителя з **Угочі** (Кіралігаза) в Мараморощині й

8) 3 пісні записані від о. проф. Гаврила Костельника з **Керестура**, Бачванського комітату в Югославії.

Видання народніх пісень.

із яких приводимо варіянти й паралелі до мелодій і текстів.*

Пояснення скорочень.

- Bartoš Janáček = *Bartoš František — Janáček Leoš: „Národní písně moravské“. Praha 1901.
- Waclaw z Oles. = Waclaw z Oleska (Zaleski): „Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego“ Lwów 1833.
- Верхов. = *Верховинець (Костів) В.: „Українське весілля“. Український Етнографічний Збірник I. Київ 1914.
- Врabelь, У.-р. сп. = Врabelь Мих. „Угро-руски народны спѣванки“. Будапешт 1900.
- Врabelь, Р. Сол. = Врabelь Мих. „Русскій Соловей“, Ужгород 1890.
- Головацький = Головацкій Я. О. „Народныя пѣсни Галицкой и Угорской Руси“. I, II, III/1,2 Москва 1878.
- Грінченко = Гринченко Борис: Етнографическіе Матеріали, собр. в Черниговской и сосѣдних с ней губерніях Т. III. Пѣсни. Чернигов 1899.
- Geryk = *Geryk Jan „Slovenské ľudove piesne z Puchovskej doliny“. I—II. Bratislava 1922, 1926.
- Де-Воллан = Де-Воллан Г. А.: „Угро-рускія народ. пѣсни“. Записки Русс. Геогр. Общ. по отд. етнографіи XIII/1 Пб. 1885.
- Етн. Зб. IX. = Етнографічний Збірник IX, Гнатюк Волод. „Етнографічні матеріали з Угорської Руси, III, ч. 2. Бач-Бодрагський комітат. Пісні“. Львів 1900.
- Етн. Зб. XI = *Колесса Іван „Галицько-руські народні пісні з мелодіями, зібрав у селі Ходовичах“. Львів 1902.
- Етн. Зб. XXI—XXII = *Людкевич Станисл. — Роздольський Йосиф „Галицько-руські народні мелодії“. I—II, Львів 1906, 1908.
- Етн. Зб. XXXV—XXXVI = *Гнатюк Волод. „Колядки і щедрівки“ I, II, Львів 1914.
- Етн. Зб. XXXIX—XL = *Колесса Філарет „Народні пісні з галицької Лемківщини“, Львів 1929.
- Зап. НТШ XLIV = Записки Наук. Тов. ім. Шевченка XLIV Львів 1901. Верхратський Іван „Знадоби для пізнання угро-руських говорів“.

* Збірники пісень із мелодіями означені зіркою.

- Квітка, Етн. Зб. II. = *Квітка Климент „Українські народні мелодії“, Етнографічний Збірник II, Київ 1922. Видання Українського Наукового Товариства в Києві.
- Квітка — Л. Укр. = *Квітка Климент „Народні мелодії з голосу Лесі Українки записав і упорядкував.“ Київ 1917.
- Kolberg, Pok. = *Kolberg Oskar „Pokucie. Obraz etnograficzny“. I—III. Kraków 1882, 1883, 1888.
- Kolb., Lud = *Kolberg Oskar „Lud, jego zwyczaje, sposób życia, mowa podania, obrzędy, gusła, zabawy, pieśni, muzyka i tańce, I—XX, 1856—87.
- Kolb. Woł. = *Kolberg Oskar „Wołyń“ Kraków 1907.
- Колесса Ф. = *Колесса Ф. „Наша дума. Збірник українських народніх пісень в хоровому укладі“ I—II. Львів 1902.
- Конощенко = *Конощенко А. „Українські пісні з нотами“, I—II, Одесса 1900, 1902.
- Лис. Зб. у п. = *Лисенко Микола „Збірник українських пісень“ I—VII Київ—Ляйпціг 1868—1906.
- Лис. Дес. = *Лисенко Микола „Збірник народніх українських пісень“. Десятки I—XII. Київ—Ляйпціг 1885—1903.
- Лис. Обр. п. = *Лисенко Микола „Українські обрядові пісні“ I—V Київ 1896—1903.
- Lipiński = *Lipiński Karol „Muzyka do pieśni polskich i ruskich ludu galicyjskiego“ (Wacława z Oleska) Lwów 1833.
- Матер. етнол. V, VII. = Матеріяли до ентології й антропології, т. V, VII. Вид. Наук. Тов. ім. Шевченка у Львові, 1902, 1904 р. *Шухевич Володимир „Гуцульщина“. Т. III, IV. (Мелодії записані Ф. Колессою).
- Матер. етнол. XVI = Матеріяли до етнол. й антроп. XVI, Львів 1916 р. *Плосайкевич А., Сенчик Я.: „Мелодії українських народніх пісень з Поділля і Холмщини“. Під ред. Ст. Людкевича, з передмовою Ф. Колесси.
- Матер. етнол. XII. = Матер. до етнол. й антроп. XII. „Мелодії гаївок“ схоплені на фонограф Й. Роздольським списав і зредагував Колесса Філарет. Львів, 1909.
- Наук. Зб. II. = Науковий Зборник. Вид. „Просвіти“ в Ужгороді т. II, 1923. *Колесса Філарет „Народні пісні з південного Підкарпаття“.
- Slov. Sp. = „Slovenské spevy“ I—VI Turč. sv. Martin 1880—1882.
- Sušil = *Sušil František „Moravské národní písně“. Brno 1860.
- Tom.-Hor. = *Ferd. Tomek — Jiří Horák „Slovenské písně z Uherskobrodská“. 1926.
- Чубинський = *Чубинский П. „Труды этнографич. статист. экспедиции в западно-русс. край, снаряженной Русс. Геогр. Обществом, I—VII, 1872—1877. („Приложение“ до т. IV. — мелодії весільних п. записані М. Лисенком).
- Юж.-р. п. = *Южно-руські пісні“. Київ 1857 (Вид. Галагана).

А. ОБРЯДОВІ ПІСНІ

І. Колядки

Ч. 1-4

1а. *Allegretto* 2(5+5+3) Раково

А де ти ї-деш, красний Ва-сильку, на ко - ню,

На ко-ню, ко-ню, зла-те й пі-реч-ко на ньо-му.

Сп. Юля Мишка, жінка 60 літ. — Варіанти: Наук. Зб. II, ч. 108, 109. — Лисенко: Обр. п. IV, 4-6. — Етн. Зб. XI, 5, ч. 7. — Етн. Зб. XXI, ч. 154, 157, 159, 160, 162а, 163. — Етн. Зб. XXXV, 40, ч. 37. Д: 77, ч. 53. — Матер. до етнолог. XVI, Б. ч. 75. — Квітка, Етн. Зб. II, ч. 140, 169, 170, 181, 189, 162.

16. *Allegretto* 2(5+5+3) Раково

Ой на го-рон - ці два го - лубочь-ки гур-ка-ли,

А на до-ли-ні дві за-зу-лечь-ки ку ка ли.

Сп. Малиш Марія, жінка 58 літ.

2. *Allegretto* (5+5+3), (5+5+3) Невіцьке

Ой пра - ла Ма - ря по-по-вы ри-зы на Йордан,

На Йор-дан во - ді, на крас-нум бро - ді, на Йордан.

Сп. Петро Ковач, 25 літ.

2. Ой по-ло-же-но й у-но, Ой, по-ло-же-но й у-но
 На я-во-ро-вий сто-лок, На чи-но - ватий порток.

Сп. Ляхович Анна, жінка 28 літ. — Вар.: Лисенко Обр. п. V, ч. 6. — Kolberg „Рок“. I, ч. 112, 252. — Квітка: „Етн. Зб.“ II, 9.5, 89. — Квітка — Л. Укр. ч. 58. — Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 384а, б, ч. 578а, б. — Наук. Зборн. II, ч. 18, 19, 39, 139а, б. — Етн. Зб. XI, 31, 167. — Матер. до етнолог. XVI, А. ч. 9, 14; Б. ч. 2, 10. — Li-pińs., ч. 1. — Kolberg „Wołyń“, ч. 73, 97, 33. — Етн. Зб. XXI, ч. 3, 18, 29, 31, 34, 41, 45, 49, 10. — Верхов. Етн. Зб. I, 33, ч. 39; 32, ч. 28; 35, ч. 74; 4 ч. 4.

Andante ¹⁾ (5+5), (²⁾ 7, 7, 7, 7; ³⁾ (7, 7, 7) Раково

96.
 1. Лежали берви бервінко-вы-ї. Ой подь, Богонь - ку, до нас,
 Ой подь, Богоньку, до нас, І ти, Бо-жа-я Ма-ти,
 Ві-ноч-ки по-чи-на-ти. 2. Пудь, ста-ро-сто, ме - же нас,
 Пудь, ста-ро-сто, ме - же нас, Куп со-бі ві-нок од нас.
 Сп. Юля Мишка.

Andante (5+5), (²⁾ 7, 7, 7, 7) Раково

9в.
 Ой ле-жать бер-він бер-він-ко-вы-ї.
 По-чи-нат-ся го-сти-на, По-чи-нат-ся го-сти-на
 Од Ти-си до Бе-ски да, У на-шо го су-сі-да.

Співали на вечірках: Анна Ляхович, Марія Малиш, Юлія Ігнатик, Катерина Граб та Василь Ігнатик.

Andante ¹⁾ (7, 7, 7, 7); ²⁾ (7, 7, 7) Раково

9г.

1. По - чи - нат - ся го - сти - на, По - чи - нат - ся го - сти - на
Од Ти - си до Бес - ки - да, У на - шо - го су - сі - да.

2. Днешнього - го по - ча - точ - ку, Днешнього по - ча - - точ - ку,
І днешнього - ї дни - ноч - ки, І днешнього - ї дни - - ноч - ки,
Ша - сли во - го по - сту - поч - ку. Йа в на - шо - го су - сі - да.
Ша - сли - во - ї го - ди - ноч - ки, Сп. Малиш Марія

Rubato ¹⁾ (5+5), (4+4)^{bis}, 7; ²⁾ (7, 7, 7, 7); ³⁾ (8, 8, 9) Раково

9г.

1. Ой лежать берви бєрвін - ковы - ї. Выйди, Ганко, на ву - кенце,
Вуй ди, Ганко, на ву - - кен - це, Потїш мам - чи - но сер - це.

2. Ой не - є Ган ки до - ма, Ой не - є Ган ки до - ма,
За - гна - ли - сме на во - ду, Ид зе - ле - но - му броду.

3. Ви Ган - ку не го - до - ва - ли, Ви Ган - ку не го - до - ва - ли,
Бы - сте на во - ду за - га - ня - ли.

Сп. Марія, дївчина 17 лїт, служниця.

Rubato (7.7)

Керестур, ком. Бачка (Югославія)

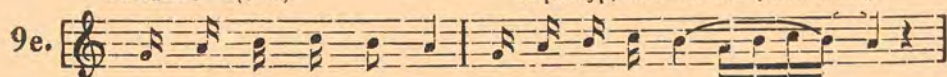

Шлі-дом, ро-ді на. шлі - - дом За своїм мі-лим ча-дом.

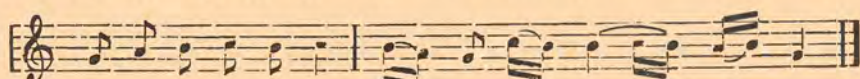
Сп. о. Гаїр. Костельник.

Parlando 2(6+6)

Керестур, ком. Бачка (Югославія)

До до-му, до до-му, А не мам гу ко - - - му:

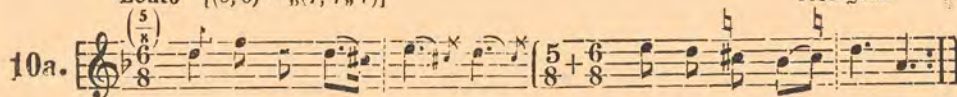

О-тец, мац да-л'е-ко, Мі-лий Бог ви - - со-ко.

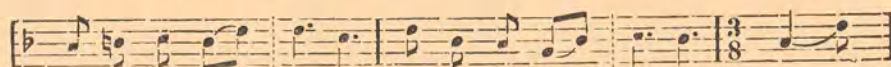
Сп. о. Гр. Костельник.

Lento [(6,6) bis., (7, 7, 7)]

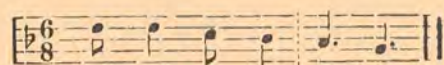
Невіцьке

Ой пуй, Бо же. до нас, Бо в нас те-пер го-разд,

І ты, Бо-жа Ма-ти, І ты, Бо-жа Ма-ти Ей,

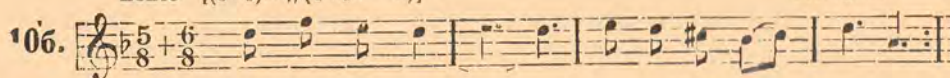

ві-нок по-чи-на-ти.

Сп. 16-20-літні дівчата: Ба ога Варвара, Вовчик Анна, Желіско Юлія і Пастеряк Марія. — Вар.: Матер. етнол. V. 103, ч. 3. — Kolb. „Рок“ I, ч. 115, 149.

Lento [(6+6) bis., (6+6+1+6)]

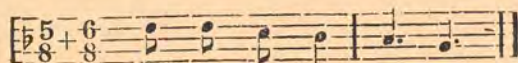
Невіцьке

Вуй-ди, Га-ню, вуй-ди по-пуд бі-лу сті-ну,

І-де до тя ма-ти, і-де до тя ма-ти, ей

на пер-шу го-сти-ну.

Сп. гурт дівчат. — як ч. 10а.

Весільні пісні

Allegro [(4+3)^{bis}, (4+3)^{bis}]

Раково

11а.

На - ша мла - да не - ве - ста, На - ша мла - да не - ве - ста,
У ре - кусь - ком хо - та - ри, У ре кусь - ком хо - та - ри,

Де вна та - ка ву - ро - сла, Де вна та - ка ву - ро - сла?
Там ся та - кі ко - ха - ли, Там ся та - кі ко - ха - ли.

Сп. на вечірках, як ч. 9в. — Вар.: Наук. Збор. II, ч. 4. — Етногр. Зб. XXXIX —XL, ч. 425.

Marciale [(4+3)^{bis}, (4+3)^{bis}]

Раково

11б.

Ой сів со - кул на груш - ку, Ой сів со - кул на груш - ку,

На май - вишню га - луз - ку, На май - вишню га - луз - ку.

Сп. Малиш Марія.

Marciale [(4+3)^{bis}, (4+3)^{bis}]

Невіцьке

11в.

На - ша мла - да со - ко - ля, На - ша мла - да со - ко - ля,

По - ле - ті - ла до по - ля, По - ле - ті - ла до по - ля.

Сп. гурт дівчат, як ч. 10а.

Allegretto [(4+3)^{bis}, (4+3)^{bis}]

Радзанич

11г.

На - ша мла - да не - ве - ста, На - ша мла - да не - ве - ста,

Шумний че - пец по - не - сла, Шумний че - пец по - не - сла.

Сп. жінки й дівчата.

IV. Обжинкові ладкання

Ч. 17абв.

17а. *Andante* ¹⁾(5+5), (7,7,7); ²⁾(7,7,8) Радвань

1. Лежали берви бервін кови-ї. Д-жалисьме за-ра-на,
 До-жа-лисьме за - - ра-на, За-рі-жут нам ба-ра-на.

2. Ба-ра-на ро-га-то-го, Ба-ра-на ро-га- - - то-го,
 Бо ми в па-на бо-га-то-го.

Сп. Юля Мишка. — Вар.: Наук. Зборн. II, ч. 18, 19, 39, 139а,б. — Етногр. 36. XI. 31, 167. — Етнолог. 36. XXI. ч. 2, 9, 10. — Етногр. 35. XXXIX-XL, ч. 578а,б; ч. 384а,б. — Матер. етнолог. XVI, А ч. 14. — Квітка, Етногр. 36. II, ч. 89.

17б. *Andante* ¹⁾(7,7); ²⁾(7,7,8) Раково

1. До-жались-ме за - - ра-на, За-рі-жут нам ба-ра-на.

1. Ба-ра-на ро-га-то-го, Ба-ра-на ро-га- - - то-го,

Сп. Стегура Марія, жінка 29 літ.
 Бо ми в па-на бо-га-то-го.

17в. *Rubato* ¹⁾(8,8,7); ²⁾(7,7,7) Радвань

1. У на-шого пана жниво, У на - шо го па - на жни-во,
 Го - ло-ву по-ло - жи-ло. 2. Не з-е-го ру-чень - ка-ми,

Не зе - го ру - чень - ка-ми, З чу - жи-ми ді-точ - ка-ми.
Сп. жінки й дівчата.

V. Хрестильні й приколискові пісні

Ч. 18—26.

18. *Andantino* 4(4+4) Раково

Ой то- ка - рю, то-ка-рич-ку, Не ле - жи ти

в-бе-ре-жичку, Лем дай та-нір нам за-ви - тий,

На та - не - рі ду-кат би-тий. Сп. Ляхович Анна.

19. *Andantino* 2(6+6) Радвань

А - ни то - то хрес-ня ве - се - ле не бу - де,

Кедь му хре-сна ма-ти спі-ва-ти не бу-де. Сп. жінки й дівчата.

20. *Andantino* 2(6+6) Раково

На дво-рі, на дво-рі, го-ди-ночька яс-на, У нашого кума

го - сти-ночь-ка кра-сна. Співала Ляхович Анна. — Етногр. 36. XXXIX-XL ч. 151.

21. *Rubato* 2(6+6) Радвань

А на-ша ку-монька у по-ло-зі ле-жит, У по-ло-зі ле-жит,

Вар.:

дробной ри-би ба-жат.

Сп. Мурга Васильова, 64 літ. — Вар.: Наук. Зборн. II, ч. 53. — Етн. Зб. XXXIX-XI, ч. 230,б; 172; 174а,б; 98а,б. — Матер. Етнолог. XVI Б ч. 40.

Parlando [(1+6+6)„(6+6)] Радвань

22.

1. Гм... Гей, по-дя-куй-ме то-му, што ми в йо-го до-му,
 За честь, за частливість,(?) за йо-го пош-ливість,(?)

2. Гм... Гей лю-лю мі, лю-лю, де я тя при-ту-лю, Гм...

Гей лю-ляй мі, лю-ляй, о-чень-ка мі сту-ляй.

Сп. Мурга Васильова. — Вар.: Етн. Зб. XI. 38-9, ч. 3-4. — Етн. Зб. XXXIX-XI, ч. 98а,б. — Етн. Зб. XXII, ч. 1416, 1417.

Andantino 2(6+6) Раково

23.

1. Ко-лиш ми ся, ко-лиш, ко-ли-соч-ко но-ва,
 Я в то-бі ко-ли-шу бі-ло-го со-ко-ла.

2. Со-ко-ле, го-лу-бе, ци є вже по-луд-не?
 Я, риб-ко, не зна-ву, те-пер о-бід ма-ву.

Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XI, ч. 173, 230б. — Етн. Зб. XXII ч. 1419, 1420.

Risoluto 6(1+4+4) **Раково**

24.

Ой чю - чай, бе - лай, ко - лы - шу ты, До - кля не вснеш,

riten. **Andante**

це ли - шу ты. При - кла - ду ты ка мін - цьо - ма,
При - кла - ду ты жовтов чьичков,

Сп. на вечірках, Юлія Ігнатик.

Са - ма пуй - ду з ле - гін - цьо - ма.
Са - ма пуй - ду до - лу річ - ков.

Rubato 1)1(4+4); 2)[(1+4+4),(4+4),2(4+4+6)] **Раково**

25.

1. Люляй, люляй, муй си - ночьку, Справлю то - бі ко - ли - сочь - ку.

Справлю то - бі ко - ли - сочь - ку Тай по - ві - шу

на ду - бочь - ку. 2. Е і сон - це зы і де, о - бо - грі - е,

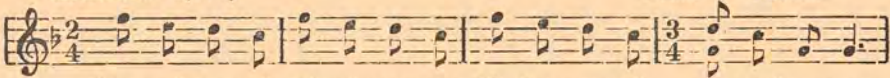
Ли - сток впа - де, тай на - кри - е. Бу - дуть птачьки
Ди - ти - ночь - ку

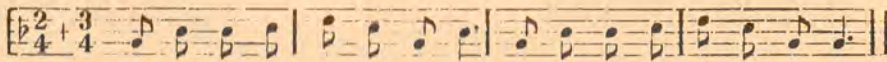
при - лі - та - ти, та бу - дуть спі - ва - ти,
ма - ле - сень - ку бу дуть при - си - пля - ти.

Сп. Стегура Марія. — Вар.: Егн. Зб. XXXIX-XL ч. 478

Moderato 4(4+4) *riten.* **Раково**

26.

Чю - чай бе - лай, білий хлопець, Не будь такий, ги твуй о тець;

Бо твуй о-тець кор ге-лю-в¹⁾), Ніг-да до-ма не но-чу - ²⁾

Сп. Малиш Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 447. — Етн. Зб. XI, 29 ч. 5.
— Етн. Зб. XXII, ч. 1421. — ¹⁾ = гуляка, розпущений.

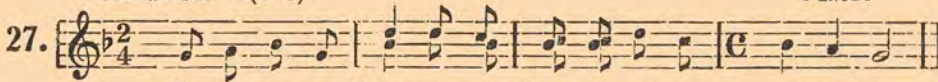
Б. ЗВИЧАЙНІ («СВІТСЬКІ») ПІСНІ¹⁾

I. Розмір 4 + 3

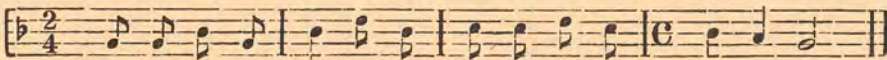
Ч. 27-32

Andantino 2(4+3)

Раково

За-кла-ма-ли(?) сі-дзя-ка, Ладь до войска во-я-ка.

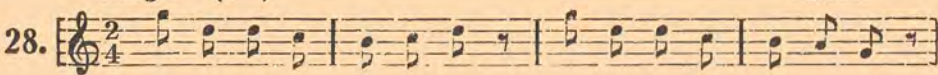

А сі-дзяк ся у-страхав, Та сів за стул та пла-кав.

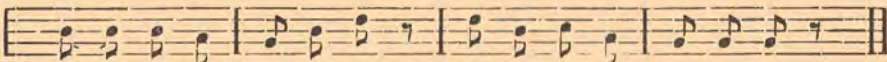
Сп. Іван (Тюньо) Крайник.

Allegro 4(4+3)

Радвань

По-за буч-кі, по-за кряк, Кто подскочит, бу-де хлап.

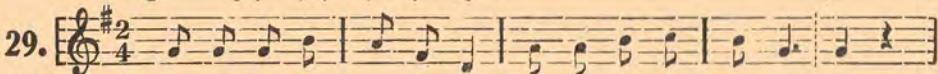

А я та-кі шубра-вец, Та ви-ско-чим на па-лец.

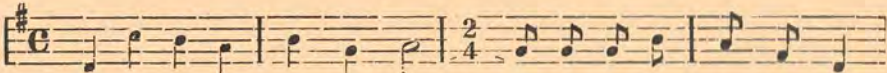
Сп. о. Саболь, місцевий священик. — Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 427 (ритміч. схема)

Allegretto [2(4+3), (4+3)^{bis}, (4+3)]

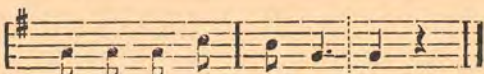
Невідько

Ве-се-ла я, ве-се-ла, Бом фра-ї-ра ві-дзе-ла.

Я сто-я-ла на ган-ку, Я сто-я-ла на ган-ку,

А ун бочкал ці ган-ку.

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а.

¹⁾ Прико-лискові пісні ч. 22-26 долучено до хрестильних, з якими вони тісно зв'язані формою вірша й характером мелодії.

Allegro [(4+3), (4+3), (3+3)^{rit.}, (4+3)] Невіцьке
rfr. [

30.
 Ей на го-рі ду-би-на, Чи-я луч-ка? Ку-ми-на. Ой-я гой,

 ой-я гой, Чи-я луч-ка? Ку-ми-на. Сп. гурт дівчат, як ч. 10а. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 274. — Наук. Зб. II, ч. 1. (ритм. схема).

Andantino [(4+3), (4+(6+6)^{rit.}+3)] Невіцьке
rfr. [

31.
 Гей на го-рі ду-би-на, Чи-я луч-ка? лі-пі-та-ва ліп-ту

 лі-пі-та-ва ліп-ту. ку-ми-на. Сп. гурт дівчат, як ч. 12а.

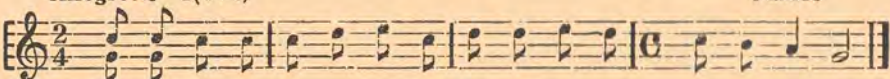
Andantino 4(4+3+3) Невіцьке

32.
 Ой ти старий си-ва-ку, си-ра-ку, Вижен ко-ні на мла-ку,

 на мла-ку, Там є тра-ва і во-да, і во-да І дів-чи-на

 мо-ло-да, мо-ло-да. Співав гурт дівчат, як ч. 10а. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 541, 596б.

II. Розмір 4+4

Ч 33—49

Allegretto 2(4+4) Раково

33.
 Ко-ли яйшов попри яр-ку, По-ду-ма-вем за фра-їр-ку.
 Сп. Іван (Тютю) Крайник.

Andante 2(4+4) Раково

34.
 По-ле-ті-ли жу-ра-ві-ї, Де ся мо-ї лі-та ді-ли?
 Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XI, ч. 32.

Ой у - бо - га у - до - ви - ця ¹⁾ Хоть ся сьмі - є,
вна ся жу - рит. ¹⁾

Сп. Малиш Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 4126.

Allegretto [2(4+4)^{bis}, (4+4)^{bis}, (4+4)] Раково

44.

І - ди, і - ди, же - бис не встав, До - бру ти ня
фра-їр-ку мав. Добру, добру, не лем да-ку, Добру, добру,
не лем да - ку, Не бу-деш мац ні - гда та - ку.

Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 393, 440, 441.

Allegretto [2(4+4), (4+4)^{bis}, (4+4)] Раково

45.

Че-рез го ру гу-сак ле-тів, Ме-не, мамко, Рус-нак хо-тів,
А я йо - го не хо - ті - ла, А я йо - го
не хо - ті - ла, Бо ун чор-ний, а я бі - ла.

Сп. Стегура Марія.

Allegretto [2(4+4), (4+4)^{bis}, (4+4)] Раково

46.

І-шов ми-лий го - рі го-ров, Такий красний, як кі - рагов,

А я за ним до-ли-на-ми, А я за ним до-ли-на-ми,
 Ме-же дво-ма фра-ї-ра-ми.

Сп. Малиш Марія.

Andante [2(4+4)„(4+4)^{bis},(4+4)] Невіцьке

47.
 Фра-їр, фраїр, а не-який, Шо ме ніг-да не об-ла-пі.
 Ста-ро-дав-ний фра-їр та-кий, Ста-ро-дав-ний фра-їр та-кий,
 Кедь по-боч-ка, то й об-ла-пі.

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а.

Andantino [(4+4),(4+2^{rfr.}+4)„(4+4),(4+4)„(4+2^{rfr.}+4)] Невіцьке

48.
 Не дзбам, не дзбам, чом би дзбала, Фра-ї-ра ми, е-гей,
 во-да взя-ла. Кедь го взя-ла, ний го не-се, Ста-но-ві го
 в тем-ну л'е-се, Ста-но-ві го, е-гей, в тем-ну л'е-се.
 Сп. гурт дівчат як ч. 12а.

Andante [2(4+4)„(5+6)^{rfr.}] Горяни

49.
 Заграй, циган, то-ту но-ту, Штось мі за грав у су-бо-ту,
 Ей то-та, то-та, Мо-єй мі-лей но-та.

Сп. жінка при винобратю.

III. Розмір (5 + 3)

Ч. 50

Marciale (5+3)^{bis}, (5+5+5+3)

Горяни

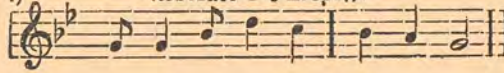
Чер-ве-на ру-жа тро-я-ка, Чер-ве-на ру-жа тро-я-ка,

Ма-ла я му-жа, му-жа я ма-ла, ма-ла я му-жа пі-я-ка.

Сп. жінки при винобраню. —
 Вар.: Ф. Колесса: „Наша дума“ I,
 ч. 21. — Етн. Зб. XXXIX-XL, ч.
 466а.

Відміна у варіанті записанім від п. Доці Гупа-
 ловської в Ужгороді:

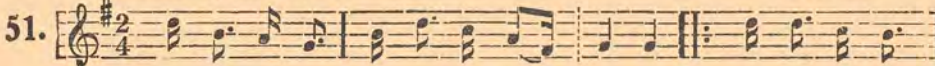
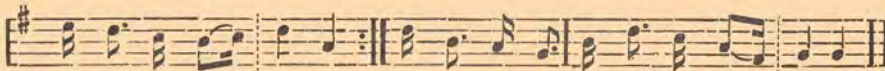

IV. Розмір (4 + 6)

Ч. 51—54

Andante (gato) 4(4+6)

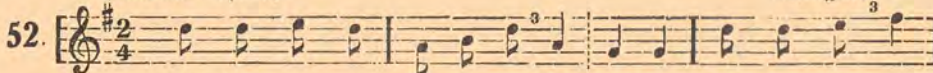
Радванка

Сто-я-ла я под на-шім об-лач-ком, Прикрій же мн'є,
Не' при-крі-єм,мі-ли, з ке-бе-няч-ком, Не знаш, душо, кельо то мн'є сто-ї.
бо мой ке-бень но-ви,

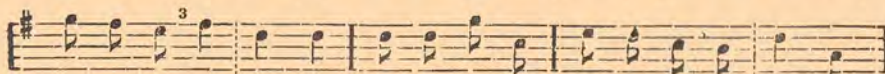
Сп. жінки на весіллі. — Вар.: Наук. Зб. II, ч. 46 (ритм.). — Етн. Зб. XXXIX-
 XL, ч. 396.

Andante 4(4+6)

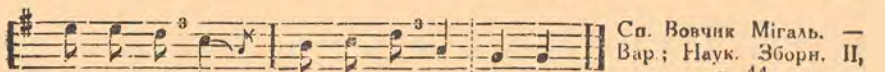
Невіцько

Ой Бо-же муй, я-ка нуч-ка кратка, Щем не спа-ла,

уж ме зга-ня мат-ка; О-тец кри-чі: дай вй, же-но, по-куй,

Те-раз од н'ей бі-лий шу-гай по-шов,

Сп. Вовчик Мігаль. —
 Вар.; Наук. Зборн. II,
 ч. 44.

Andantino 4(4+6) Невіцьке

53.
 Ей ма - ла я пер-сте-но-чок, ма-ла, Вче-ра я го

 му-зи-кан-там да - ла: „А ви ме - ні, му-зи-кан-ти, грай-це,
 Сп. Анна Возчик. — Вар.,
 Етн. Зб XXXIX-XL, ч. 433:
 429а, 428а.
 Хоть ми на-зад пер-сте-но-чок дай-це“.

Moderato 2(4+6) Раково

54.
 Ко-ли я йшов че рез ліс кедровый, Та я найшов
 Сп. Малиш Марія.
 ка-міль мар - му - ро - вий

V. Розмір (6+6)

Ч. 55—83

Andantino 2(6+6) Раково

55а.
 Лі-соч-ку, лі-соч-ку, ты на дразі жиєш, На лі-то молоднеш,
 Сп. Малиш Марія.
 на зи-му ста - - рі - вш.

Andantino 2(6+6) Раково

55б.
 Сто-я-ла на бро-ді по ко-лі-на вво-ді, Че-кала мі-ло-го
 Сп. Малиш Марія,
 до ра-на бі - - ло-го.

Andantino 2(6+6)

Раково

56. Гей-ки, вул-ки, гей-ки всі чо-ты-ре-сень-ки, Та я вам пов'язу
 Сп. Стегура Марія.
 на руж-ки бо-грей-ки.

Andantino 2(6+6)

Раково

57. Чор-на зем, чор-на зем, тось ми жаль зроби-ла, Вз'я-лась мо-
 Сп. Стегура Марія. —
 го нянь-ка, а ме-несь ли-ши-ла. Вар.: Наук. Зб. II, ч. 56.
 — Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 47, 42.

Allegretto 2(6+6)

Раково

58. По-три-май ня, ми-ла, од Пе-тра до ю-ля,
 За-ки ся ро-зо-ве Сев-лю-ська ду-бро-ва.
 Сп. Іван (Тютю) Крайник. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 36.

Andantino (6+6),(6+1+6)

Раково

59. Да-ла ме-не ма-ти дуже за ста-ро-го, Ве-лі-ла
 Сп. Стегура Марія.
 че-сто-вац, ей, як то-го мла-до-го.

Andantino 2(1+6+1+6)

Раково

60. Ей, ка-ли-но, ка-ли-но, ей, са-ма влі-сі сто-їш.
 Ей, чом ти ся, ка-ли-но, ей, дожджику не бо-їш.
 Сп. Малиш Марія.

Andantino (1+6+6)^{bis}, (6+6)^{bis} 1) Раково

61a.
 Ой, ши - є мі ся ка - бат на ши - ро - кі фал - ды,

 Любить ме - не фра - їр, не знам, ци до - прав - ды.
 Сп. Юля Мишка.

Andantino (1+6+6), (6+6) Раково

61б.
 Ей, на го - рі, на го - рі со - ко - ло - ва лав - ка,
 Сп. Марія, дівчина
 17 літ.
 Лю - би - лам чо - ти - рьох, ще мі на двох гадка.

Andantino 2(6+6) Невіцьке

62.
 Бо - дай то - ти ба - би Же - би не ві - дзе - лі,
 ви - ста - ві - лі ла - би,
 Сп. гурт дівчат, як ч. 12а. — Вар.:
 Етн. 35. XXXIX-XL, ч. 111, 167.
 як ша лю - бля мла - ди.

Moderato (6+6), (6+6)^{bis} Горяни

63а.
 Пе - ре - лаз, пе - ре - лаз од су - сі - ди до нас, Су - сі - ду, па - робче,

 чом не хо - диш до нас? Су сі - ду, па - роб - че, чом не хо - диш до нас?
 Сп. жінки при винобранню.

636. *Andantino* (6+6)_„(6+6)^{bis} Раково

Тропом, коню, тропом, горішнім потоком, Танцюють паробци
 под нашим об-ла-ком, Танцюють паробци под нашим о - блаком.
 Сп. на вечірках, як ч. 9в.

63в. *Allegretto* *Дуо:* (6+6)_„(6+6)^{bis} Невіцьке

Не бу-ду, не бу-ду по ночі ходити, Ма-ю три ко-ро-ни,
 бу-ду ся же-ни-ти, Ма-ю три ко-ро-ни, бу-ду ся же-ни-ти.
 Сп. гурт дівчат, як ч. 12а.

64а. *Andantino* (6+6)_„(1+6+1+6) Раково

Ко-ли я зфра-ї-ром 'стат-ні раз сто-я-ла,
 Ей, у на-ше-му дво-рі ей, ска-ла за-пла-ка-ла.
 Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 180.

64б. *Andantino* (6+6)^{bis}_„(1+6+1+6) Раково

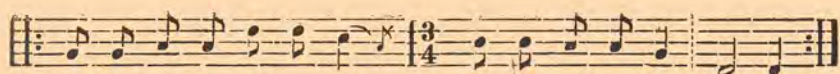
Не бу-ду, не бу-ду дур-нич-ка лю-би-ти,
 Ей, бо дурнич-ка тре ба, ей, на путь на-во-дити.
 Сп. Стегура Марія.

64в. *Andantino* (6+6)^{bis}_„(1+6+1+6)^{bis} Раково

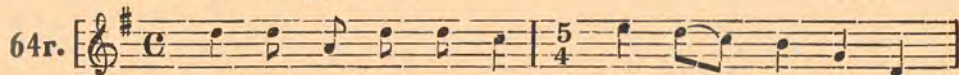
Фра-їр-кам ти бы-ла, ще й ти ва-жу бы-ти,

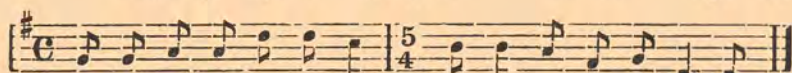
Ой, жо-нам ти не бы-ла, ой, і не ва-жу бы-ти.
Сп. Юля Мишка.

Andantino (6+5)_n(1+6+1+6)

Раково

Фра-їр муй за во-дов, аж на тум бо-ці,

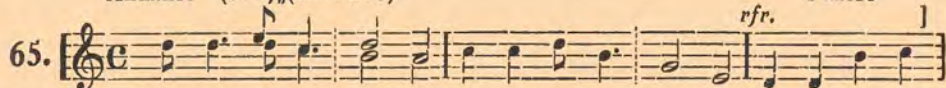

Ей, так би ня лю-бо вал, ей, вон го бо-лят о-ці.

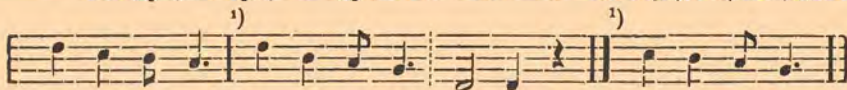
Сп. Марія, дівчина 17 літ.

Andante (6+6)_n(2tr+6+6)

Раково

По-дуй, ві-тре, по-дуй з поло-нин-ки на нір²⁾, Ей, гой, дав ня

поздра-ви-ти з Уж-го-ро-ду фра-їр.

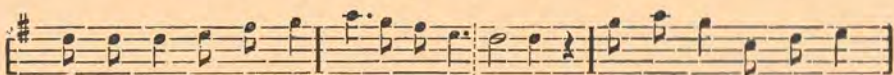
²⁾ = низ. — Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 180.

Andantino 4(6+6)

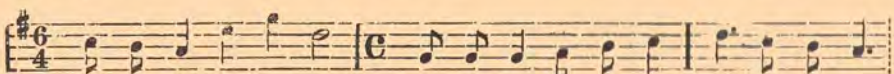
Раково

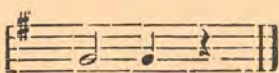
Не каж-да тра-ви-ця при пу-ти зе-ле-на,

Кажуть, мамко, лю-де, же я не чер ве-на; Кедь я не чер-ве-на,

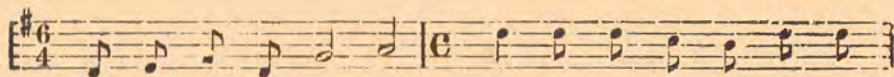

я са не ма-лю-ю, Йо-си-пу слу-то-му¹⁾ я ся не рих-

¹⁾ = unbeholfen. — Сп. Гнатик Яко, хлопчик 8 літ. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XI, ч. 428абвг.

ту - ю.

Му-сить мі муй мі - лий, ей, му-сить мі муй мі - лий

з Ду - на - ю но - си - ти.

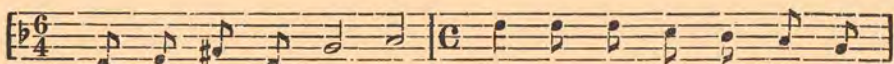
Сп. Свєгура Марія. — Вар.: Етн. 35. XXII, ч. 1481. — Етн. 35. XXXIX-XL, ч. 257абв.

Andantino (6+6)_„(6+1+6+6)

Раково

Дів - чат - ко вми - ра - ло, мат - ки ша пи - та - ло:

Ци на там - том шве - це, ей, ци на там - том шве - це

єсть па - роб - ков ве - це?

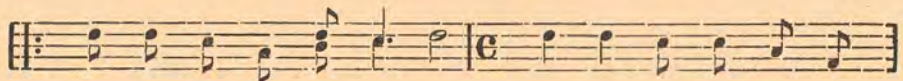
Сп. Юля Мишка. — Етн. 36. XXXIX-XL, ч. 257абв; 259.

Andante (6+6)_{bis} „ (1+6+6+6)_{bis}

Раково

Ю - жем ся од - да - ла, ю - жем не - ві - сточ - ка,

Ей, у - же там не ста - ну, у - же там не ста - ну,

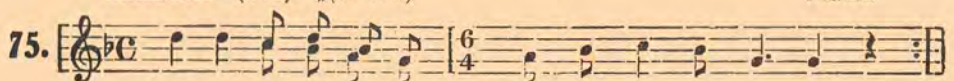

дем ста - ла ді - воч - ка.

Весільна принагідна Сп. на вечірках, як ч. 9в. — Вар.: Етн. 36. XXXIX-L, ч. 260абв.

Andantino (6+6)_{bis} „ (6+6+6)

Раково

Па - роб ци, па - роб ци, не ходь - те по по - чи,

Най ся дів-ча ву - спить, Най ся дів-ча ву-спить,
шо ма чор-ні о - чи.

Сп. Юля Мишка. — Егв. 36. XXXIX-XL, ч. 261, 2636.

Andantino (6+6)_n, (1+6)^{bis}, (6+6) Невіцьке

76.

1. Го - ре в на-шем кер-це пеш-ні-чек¹⁾ на кри - во.
2. І - ду го - рі се-лом, за мнов ся бі - лі - в.

Ей, пи - та ше мо-я мац, пи - та ше мо-я мац,
Ей, що то за па ро-бок, що то за па-ро-бок,

чи я мам фра - ї - ра. ¹⁾ = стежка.
що за мнов ша - лі - в.

Сп гурт дівчат, як ч. 12а. — Вар.: Егв. 35. ч. XXXIX-XL, ч. 206, 254, 500.

Andantino (6+6)_n, (1+6)^{bis}, (6+6) Горяни

77.

Сто-я-ла на л'с-дзє, по ко-л'є-на в водзє, Ей, че-ка-ла

мі-ле-го, Ей, че-ка-ла мі-ле-го, Че-ка-ла мі-ле-го

до ра - на бі - ле - го.

Сп. жінки при винобраню.

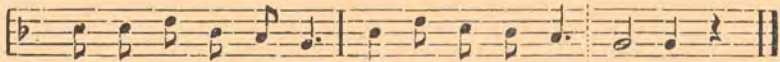
Moderato (6+6)_n, (6+6) (6+6) Горяни

78.

Ма-ли-но, ка-ли-но, чом не про-ци-та-ви? Мо ло-ла

Allegretto (6+6), 4^{tr.}, (6+1+6) *rfr.* Раково

67.
 Дай мі, мі-ла, дай мі, щос мі йо-бі-ця-ла, Ей-я го-я!

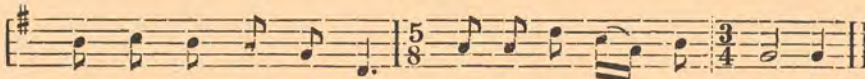

Ко-ло то - ї студ ні, ей, десь во-ду чи - ра-ла.

Сп. Марія, дівчина 17 літ. — Вар: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 219, 221а.

Andantino (6+6)^{bis.}, (6+6+1+6) Раково

68.
 І-де яр, і-де яр, будуть хлопці йо-рац, А я хлопец младий,

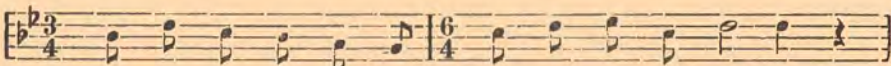

а я, хло-пец младий, ей, му-шу ма - ші - ро-вац.

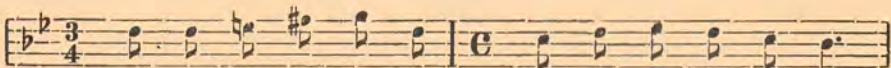
Сп. Малиш Марія. — Вар: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 179.

Andantino (6+6)^{bis.}, (6+6+1+6) Раково

69.
 По-кля я лю-би-ла ра-ку-ско-го дя-ка,

По-кля я лю-би-ла ра-ку-ско-го дя-ка,

Не жад-на я би-ла, не жад-на я би-ла

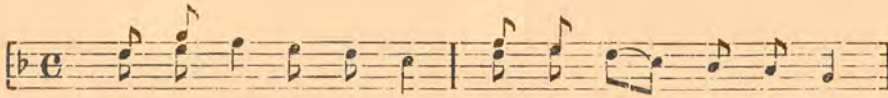

ей, з ва-ро-ша ко-ла-ча.

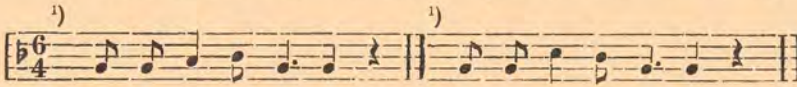
Сп. Стегура Марія. — Вар: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 229абв.

Andante (6+6), (6+6+6) Раково

70а.
 Бо-же муй на не-бе, то ми ся не ве-де;

Ро - ди-ночь - ко мо - я, ро - ди-ночь - ко мо - я,

чи то че-рез те-бе? чи то че-рез те-бе?

Сп. Стеруга Марія. — Вар.: Етн. Зб XXII, ч. 1478, 1492. — Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 229абвг.

706. *Andantino* (6+6)_„(6+6+6) Раково

Шумнам би - ла шум - на, і шум - ном хо - ди - ла,

За - ким не три - ма - ла, за - ким не три - ма - ла

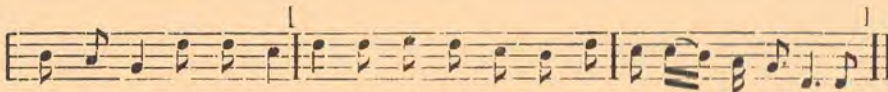

гун-цво - та фра - ї - ра.

Сп. Юлія Мишка.

71. *Andantino* (1⁺6+6)_„(6+1⁺6+6) Радванка

1. Ей, за-гудь ми, гу-дач-ку, за-рі - жу ти маць-ку,
2. Ей, за-грай ми, гу-дач-ку, на цен - ке й струнеч - кі..

Кедь ти бу - де ма - ло, ей, кедь ти бу - де ма - ло, ще й з коцу - ра са - ло.

Сп. жінки на веселі — та не скінчили пісні, бо циган-музика запротестував, тому я не вespів записати усієї мелодії і для останні такти занотував тільки з пам'яті. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 205, 207а, 257абв.

72. *Andantino* (1⁺6+6)^{bis}_„(6+1⁺6+6) Раково

Ей, не бу-ду, не бу-ду з студ ні во - ду ни - ти:

дів-чи-но, мо-ло-да дів-чи-но, Мо-ло-да дів-чи-но,
 чом дум-ки ду-ма-зш?

Сп. жінки при винобраню.

79. **Allegretto** (6+6)^{bis}, (6+6), (3+4+4+3) *rfr.* Раково

Патри, дів-ча, па-три на су-ху то-по-лю, А як ся ро зове,
 я тя тог-ди воръ-му, Гей-я-я! Зла-ма-ла-ся
 на до-ли-ні ка-ли-на.

Сп. Стегура Марія. —
 Вар.: Етн. Зб XXXIX-XL,
 ч. 304.

80. **Andantino** (6+1+6), (6+5 *rfr.*), (6+1+6) Раково

Мо-жеш ти ся, можеш, ой, мо-я ми-ла, ву-спад,
 За-кля я ти прийду, ця-го-я-я-я! За-кля я ти прийду
 ей, пуд о-бла-чок цоркац.

Сп. Стегура Марія.

81. **Marciale** [(6+7 *rfr.*), (6+3 *rfr.*)]^{bis} *rfr.* Раково]

Не я вер-бу са-див, ей-я го-я го-я-я!
 Не я тя, дів-ко, брав, " " " " " " "
 Са-ма вер-ба ро-сла, чю-га-я!
 Са-мась за ня і-шла. " " "

С. Малиш Марія.

Moderato 2(6+3rfr.), (6+5rfr.), (6+3rfr.) Раково

82. *rfr.*]
 - Фра-ї - реч-ко мо - я, гой - я - я! Тем - на нуч - ка тво - я,
rfr.] *rfr.*]
 гой - я - я! Мо - я ко - ли я - ка, ей - я го - я - я!
rfr.]
 Ду - ма - ву ше за тя, чи - го - я!

Сп. на вечірках, як ч. 9в. —
 Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч.
 429а, 432аб, 434.

Marciale 2(6+3rfr.), (6+7rfr.), (6+3rfr.) Невіцьке

83. *rfr.*]
 Се - ред се - ла дич ка, гой - я - я! Об - сі - я - на ма - ком,
rfr.] *rfr.*]
 чу - га - я! Бо - лит ня го - лов - ка, ей - я го - я го - я - я!
rfr.]
 За тим є - ди - на - ком, чу - га - я!

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а. —
 Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч.
 465, 466б.

VI. Розмір (4 + 4 + 3)

ч. 84—89

Andantino 4(4+4+3) Раково

84.
 Мо - я ми - ла за дре - ма - ла, я за - спав, А хто же мі

 зза ка - ла - па пер ко взяв? То то пер - ко з той зе - ле - ной

 фі - ял - ки, Шко - дз, Бо - же, ста - ро - дав - ной фра - ір - ки.

Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXII, ч. 1487; Етн. Зб. XXXIX-XL, ч.
 538а (ригм. схема).

Moderato 4(4+4+3)^{tr.} *duo: rfr.* Невізьке

89. Кед вс хце-ла фра-ї-ра мац гой я-я! А ти л'є-гла
Не тра бо-ло з ве-че-ра снац, чо-га-я!

rfr.]

 тай у-сну-ла, гой-я-я! Фра-їр прийшов, ти не чу-ла,

rfr.]

 чо-га-я!

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-
XL, ч. 525абвг. (ритм. сх.).

VII. Розмір (4 + 4 + 6)

Ч. 90—104

Allegretto 2(4+4+6) Коломийка Раково

90. І-дуг во-лы з по-ло-ни-ны, у-пе-ред їм ро-ги,
 У бо-га-ча пек-на дів-ча, не мыт є-му но-ги.
Сп. Іван (Тютю) Крайник. — Вар.: Етн. Зб. XXII, ч. 1453; Етн. Зб. XXXIX-
XL, ч. 292, 294.

Allegretto 2(4+4+6) Коломийка Раково

91. Вуй-шла ба-ба на ло-то-ки, в во-ду схи-ли-ла-ся,
 А ді-до-ся на ню за-мах, ба-ба вто-пи-ла-ся.
Сп. Малиш Марія. — Вар.: Наук. Зб. II, ч. 117.

Allegro (4+4+6)^{bis} 2[(2+3)^{rfr.}+6] Невізьке

92. Ма-ла ма-ти єд-ну до-ню, Ка-те-ри-нов зва-ла,

Ма - ла ма ти єд - ну до - ню, Ка - те - ри - нов зва - ла.

rfr. Рай-рай, ра - ха - хай, Ка - те - ри - нов зва - ла, Ра - рай,

duo: ра - ха - хай, Ка - те - ри - нов зва - ла. Сп. гурт дівчат, як ч. 10а.

Allegretto 2(4+4+6) Коломийка Невіцьке

93. О - же - нив - ся пе - ле - ха - тий, . . .

Співав гурт дівчат, як ч. 10а.

Allegretto 2(4+4+6) Коломийка Раково

94. А ти ме - не, ле - гі - ни - ку, не лю - би, не лю - би,

Бо вже ме - не дру - гий лю - бить, по - лам - ле ти гру - ди.
Сп. Стегура Марія. — Лисенко VII, дес. ч. 10; Етн. Зб. XXII, ч. 1109, 1073.

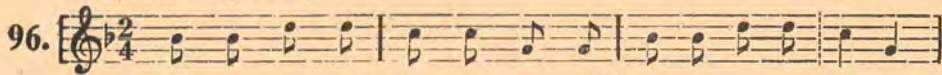
Allegretto 2(4+4+3) Коломийка Раково

95. Ой на мо - ї го - ло - вон - ці ку - че - ри - ки вються,

Єд - ну мір - ку вів - са ма - ву, на тум жи - ди бють - ся.
Сп. Юля Мишка. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 334.

Andante 2(4+4+6)

Раково

Ой у міс - ті в Ба - ра - лю - зі(?) ста - ла - ся но - ви - на,

Тан - цю - ва - ла бе - дна - ри - на ці - лу нуч - ку са - ма.

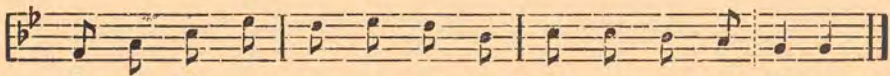
Сп. Малиш Марія.

Andantino 2(4+4+6)

Раково

Ой у чьо - ра із ве - чьо - ра, ще ку - ри не пі - ли,

І - де Я - ким до вдо - вой - ки, лю - ди не ви - ді - ли.

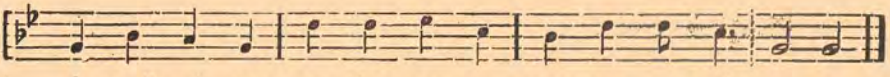
Сп. Іван (Тютю) Крайник. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 294 (ритм. схема); 331г; 332. — Квітка: Нзр. мелодії ч. 110.

Andante 4(4+4+6)

Горяни

Ой я зай - ду, ой я зай - ду, по - йде - ме до мли - на,
По - про - сі - ме ше млина - ря, што там за но - ві - на.

Ко - ле - ско ше о бер - та - в, пше - ніч - ка ше ме - ле,

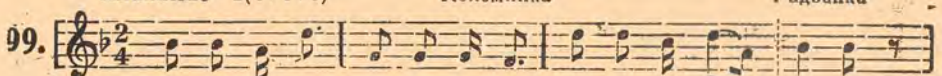
А мой мі - ли до - бре дзе - ки лем ша на мн'е шме - в.

Сп. жінки при винобраню. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 331а.

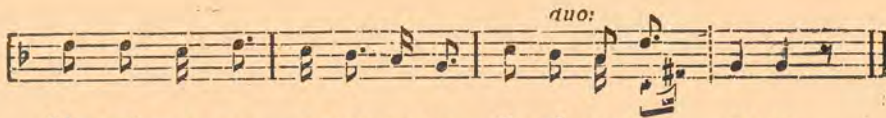
Andantino 2(4+4+6)

Коломийка

Радванка

В се - ре - ду сям на - ро ди - ла, ти - пер ми - ні го - ре,

Не дай - те ня за ста - ро - го, бо з бо - ро - дов ко - ле.

Сп. жінки на весілі. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 322.

Andante 2(4+4+6)

Невіцьке

На зе - ле - нуй по - ло - ни - ні са - ма сі - но гре - бу,

Хто ня кра - сні по - ді - лу - є, со - лод - ше од ме - ду?

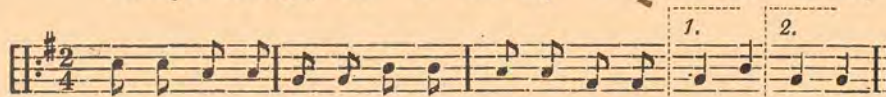
Сп. гурт дівчат, як ч. 10а. — Вар.: Ф. Колесса: „Наша дума“ II, ч. 15.

Andantino 2(4+4+6)

Радванка

Ка - жуть лю - ди, же я ли - ха, а я Ва - си - ли - ха,

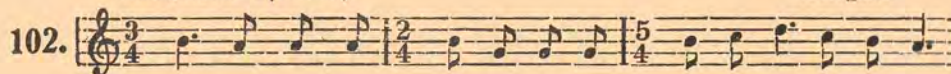

Я ся в по - ли на - ро - би - ла, йду до до - му з ти - ха, з ти - ха.

Сп. жінки на весілі. — Вар.: Ф. Колесса: „Наша дума“ I, ч. 10.

Andantino 2(4+4+6)

Невіцьке

Ой хо - ди - ла бі - ла дів - ка у ліс на ка - ли - ну,

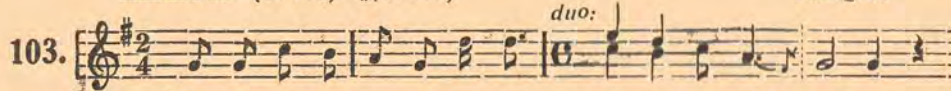

Як хо - ди - ла, так блу - ди - ла сім літ, як го - ди - ну.

При „лопатках“ (забава при мерци). Сп. Петро Ковач.

Andantino (4+4+6)^{bis} (4+4+6)

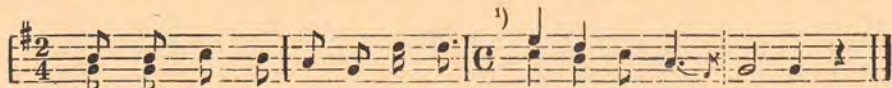
Невіцьке

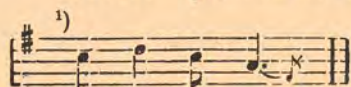
Вширім по - лю грушка сто - їт, вєрхом в зе - ле - на,

Вши-рім по-лю груш ка сто-їт, верхом є зе-ле-на,

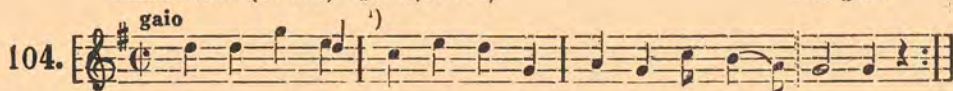
Сто-їт пуд ньом мо-я мі-ла, смутна, роз-жа-ле-на.

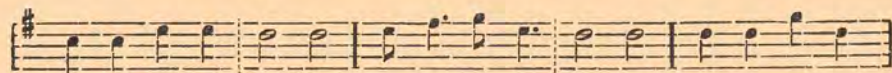
Сп. гурт дівчат, як ч. 10а. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX XL, ч. 528.

Andantino (4+4+6)^{bis}, 6bis, (4+4+6)

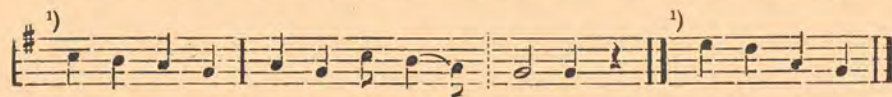
Невіцьке

Ей-гой, зі-гудь ми, гу дач ку, за-рі-жу ти мач-ку.

Кедь ти мачки ма ло, кедь ти мач-ки ма-ло, Ей-гой, кедь ти

бу-де ма-ло, ще й зкоду-ра са-ло.

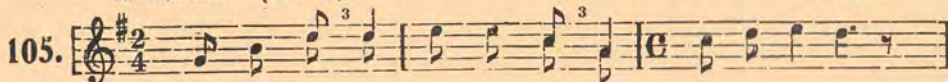
Сп. гурт дівчат, як ч. 10а. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 518.

VIII. Розмір (4 + 4 + 4)

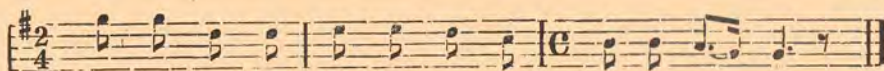
ч. 105

Andantino 2(4+4+4)

Радвань

Ой по-під гай, ой по-під гай зе-ле-венький

Бра-ло, бра-ло - - дів-ча льон дробнень-кий.

Сп. Керлик, дяко-учитель. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 295 (ритм, схема).
— Етн. Зб. XI, 163, ч. 24.

ІХ. Розмір (4 + 4 + 7) і (6 + 6 + 7)

Ч. 106—108

Andantino (4+4+7)^{bis} „(4+4+7) Раково

106 а.

Ко-ли я йш в з Мі - ха - льо-вц, уж би - ло по пув-

но - чи, А стрі-тив я фра - ї - реч - ку,

шо ма - ла чор - ні й о - чи. Сп. Юля Мишка. — Вар.: Егн. Зб. XXXIX. XL, ч. 370.

Allegretto 2(4+4+7) Раково

106 б.

Ко - ли я йшов з Мі ха - льо-вц, уж би - ло по пув-

но - чи, З стрі-тив ем швар-не дів-ча, що ма-ло чор-ни

й о - чи. Сп. Стегута Марія.

Allegretto (4+4+7)^{bis} „(4+4+7) Невіцьке

107.

Сидить го-луб на че-реш-ні, обдзьо-бу в бі-лий квіт,

За-рму-ці-лас, па род-ні-цз, за-рму-ці-лас ці-лий світ.

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а. — Вар.: Егн. Зб. XXXIX-XI, ч. 375а г.

Adagio (4+4+7) „(6+6+7)^{bis} Кересгур, Коміт. Бачка (Ю.ославів)

108.

Ко - ло мли - на я - во - ри - на

114. **Allegretto** (6+6)^{bis} „(4+4+3^{rfr.}+6) Невіцьке

duo:

Фра-їр мі до дзеки, ценкий, не ви-со-кий, Ей гой, стану

rfr.

це-нуч-ке-го, ей-я гой! ліч-ка ру-мя-не-го. Сп. гурт дівчат, як ч. 10а.

115. **Andantino** (6+6) „(4+6+6) Раково

По-ни-же Тер-на-ви Па-сло дів-ча па-ви,

Пришли 'дньому трьоми га-ва-лі-ри, Пой, дівчат-ко, з на-ми.

Сп. Стегура Марія. — Вар.: Етн. Зб. XXII, ч. 1484; Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 190аб.

116. **Allegretto** (4+4)^{bis} „(4+4+4)^{bis} Раково

За го-ра-ми, за лі-са-ми, Тан-цю-ва-ла

Ю-лі-ян-на згу-са-ря-ми, згу-са-ря-ми.

Сп. Маалиш Марія. — Вар.: Наук. Зб. II, ч. 128 (ритм. схема); Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 182аб.

117. **Moderato** (5+5)^{bis} „2(4+4) „(5+5) Редьківка

Із корчми і-ду, як пчо-ла гу-ду. А за мно-ю

І-дуть хлоп-ці

мо-ло-до-ю, Цимбалоньки тнуть, спа-ти не да-ють.

че-ре-до-ю,

Сп. жінки на весіллі. — Вар.: Етн. Зб. XI, 237, ч. 9 (ритм. схема); Лісенко Дес. III, ч. 10; Lipiński Nr. 149.

118. *Andantino* (5+5)_n(6+6+5) Невідьке

І-шли ма-зу-ры з ви-со-кой го-ры, Є-ден ма-зу-ро-чок

не-се мой ві-но-чок роз-ма-рі-йо-вий.

Сп. Петро Ковач. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 247аб.

119. *Andantino* 2(4+3)_n(4+6)^{bis}(4+3) Радванка

Ще ко-гу-ти не пі-ли, Кажуть лю-ди, день бі-лий.

[Вий-ди, вий - ди, мо-ло-да дів-чи-но, По-го-во-ри

зо мно - ю.]

Сп. жінки на весіллі. — Вар.: Етн. Зб. XI, 125, ч. 14.
В скобках слова доповнені за галицьким варіантом.

120. *Marciale* (4+3)_n(5+3)_n(5+5)_n(5+3) Раково

Вуд - ки сон-це і - схо-дить, Вуд-ти ся я - гер

при-во-дить. Стрі-лив у лиш-ку, за-бив Ма-ріш - ку,

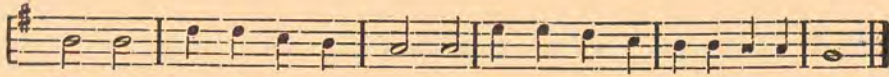
Най ми там ле-жить на бреж-ку.

Сп. Малиш Марія. — Вар.:
Наук. Зб. II, ч. 146. — Етн.
Зб. XII, ч. 1485, 1486. —
Slovens. Sp. I, ч. 63.

121. *Allegretto* 2(4+4+5)_n(6+6+5)_nfr. Ужгород

Ши-ро-ко-є бо-ло-нч ко во-да за-лля-ла,
По-лю-бив я дів-чи-ноньку, ма-ти не да-ла.

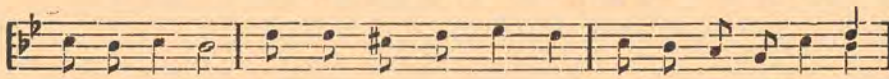
Ой, жаль ме-ні бу-де, возьмуть і - ї лю-де, мо-я не бу-де.

Сп. панна Ноця Гупаловська. — Вар.: Етн. Зб. XXXIX-XL, ч. 357; Ф. Колесат „Наша дума“ II, ч. 21.

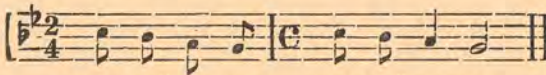
Moderato 2(6+4)_„(6+6+4+4) Радвань

122 а.

Пошол би я до вас кождий ве-чер, Пред ва-ши-ма дверма

вел'-кий мо-чар, Пре-лож, ми - ла, друч-ки, пуйдзем по-малюч-ки

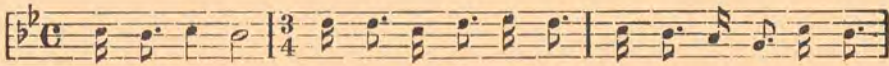
кождий ве-чер, кождий ве-чер.

Сп. дружина о. Саболя. — Вар.:
Наук. Зб. II, ч. 145; Етн. Зб.
XXXIX-XL, ч. 546, 568а; Slo-
venské spevy I, ч. 12.

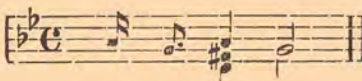
Andante (6+4)^{bis} „(6+6+6)
Duo: Невіцьке

122 б.

Йу-мер-ла мі же-на, а я вдовец, Й умерла мі жена,

а я вдовец, Дам я ей по-хо вац, шумне по-ри-хто-вац

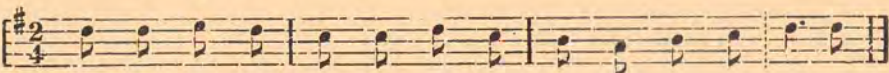
под яд - ло - вец.

Сп. гурт дівчат, як ч. 12а. — Вар.: Етн. Зб.
XXXIX-XL, ч. 568; Slovenské spevy, I, ч. 12.

Andante Радвань
1) (6+6)_„(4+4+6); 2) 2(4+4)_„(4+4+6); 3) 2(3+3+6); 4) 2(4+4)_„(4+4+6)_„(6+6)

123.

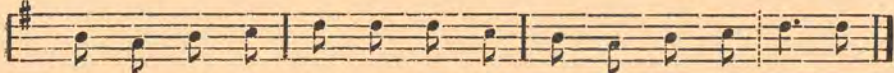
1. За-жу-рив-ся ще-голь, ми-сля-чи ду-ма-є,

Не хо-че уж сам си-ді-ти, же-ни-ти-ся ма-є.

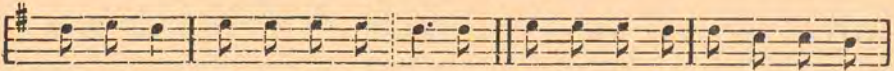
2. По-лю-бив со - бі се-ни-цю, Прекрасну - ю ду-же пти-цю,

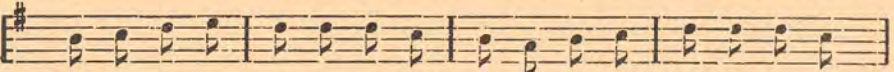
Хо - ро - шу - ю, мо - ло - ди - цю, во - ро - бля се-стри-цю.

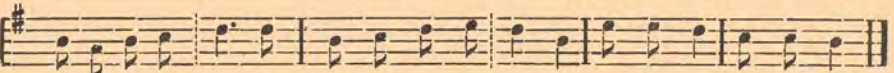
3. Зголо-сив, за-про-сив пта-шо - і гро-ма - ди, Со-ко-ла

до сто-ла по-са-див до ра-ди. 4. Кур ся строїть не по просту,

Сам пан о - рел за ста-росту, Шпак за дружбу, кос на службу,

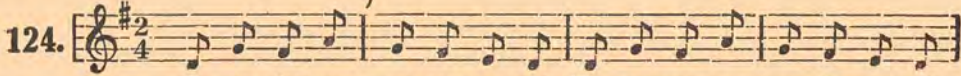

бо мало-го зросту, Все стройно, достойно і ці - ло - му - дре-но.

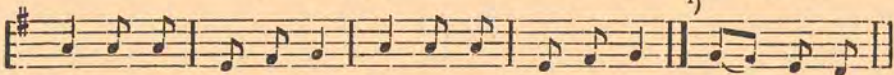
Співав Керлик, дяко-учитель.

Andante 2(4+4), 2(3+3)
1)

Невіцьке

А ти міштре ви - у - че-ний, По о-шко-лах ви-свід-че-ний:

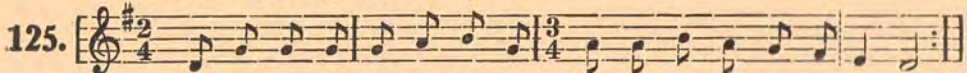

Повідж нам, што є-ден? Є-ден єст Панбуг наш.

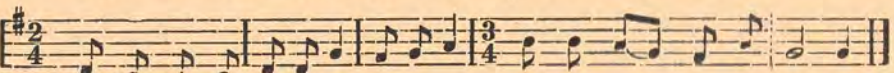
Сп. Петро Ковач. — Вар.: Матер. етнол. XVI, Дод. ст. 10 (Зап. від лірника Скубія). Матер. етнол. XVI А, ч. 23.

Andantino [2(4+4)]bis, (4+3+3), (4+3)

Раково

Пришла матка под о-бла-чок, Закльопа - ла на й обла-чок:

Пой ти, син-ку, до дому, до дому, Маш ту ли - сток на вой-ну.

Жовнярська п. Сп. Стегура Марія. — Вар: Егн. Зб. XXXIX-XL, ч. 391, 394.

126. **Marciale** 2(4+4)_n(5+5),(4+4+3) **Раково**

Я - вор, я - вор, я - во - ри - на, Травка зе - ле - на
Лю - де бре-шуть, я не - вин - на,

сто-їть над во-дов, Не болить ня мо - є сер-це за тобов.
Сп. Иван (Тютю) Крайник.

127. **Marciale** (4+4+4+3),(4+7)_n(4+4+5),(4+4+4+3) **Раково**

Причув си я, при-чув си я пре-жа-ло-сну но-ви-ну,

Же я му-сім зо-ха-биц сво - ю ми-лу, Же я му-сім

за два роч-ки вір-но во-ю - вац, Те - раз му - сім

сво - юй мі - лой за люб-ле - ня дя - ко-вац,
Сп. Юля Мишка. — Вар.: Егн. Зб XXXIX-XL, ч. 464.

128. **Andante** 2(4+4+5)_n2(4+3),(4+4+5) **Невіцьке**

В ші-рім по - лю сто - ї лі - па бар - зо же - л'е - на,

Сто - ї под ню мо - я мі - ла барз за-пла-ка - на. Руч-нік бі-лий

вру-ках ма, Оч-ка се-бе у - ці-ра, З розма-рі - ї стром жел'е-ний

за ча - ку да - ва. Сп. Вовчик Мігаль. — Вар.: Егн. Зб. XXXIX-XL, ч. 519 (ритм. сх.), 530.

129. **Allegretto** 2(3+4+6), (3+4+6), (3+3+6) *tr.*, (3+3+6) Горяни
tr.

А в га-ю при Ду-на-ю та му-зи-ка гра-є, Ай-йй-йй
Ба-сли-во скрипки грають, мо-ло-дець гу-ля-є.

йй-йй-йй, тюк-тюк-тюк-тюк-тюк-тюк, Ба-сли-во скрипки гра-ють,

Сп. жінки при винобраню.
мо-лодець гу-ля-є.

130. **Andante** 4(6+3) Угоча (Кіралігаза)

Єднам би-ла в мамки тай бу-ду, Я лю-би-ла хлоп-ці,
тай бу-ду. Ме-не ма-ти на-то ро-ди-ла, Бим я красні

хлоп-ці лю-би-ла.

Сп. Іван Іванчин, учитель в Ракові.

ТЕКСТИ.

А. Обрядові й приколискові пісні.

І. КОЛЯДКИ.

1. а

Раково.

1. А де ти їдеш, красний Васильку, на коню?
На коню, коню, злате й піречко на ньому. (2)
Головацький III/2 128 ч. 2.

1. б.

Раково.

1. Ой на горонці два голубочки гуркали,
А на долині дві зазулечьки кукали.
2. Ізрувнай, Боже, гори долини рувненько,
Чей би мені ся до мої мамки видненько.
3. Ой хоть видненько, хоть невидненько, не дбаву,
Я свою мамку по голоскови спознаву.

1. б/1

1. Пушов Василько гусьлі лупати * в кендрову,
В кендрову гору, в шковкову траву, в кендрову.
2. Гусьлі не влупив, лем пальці 'бщяпив * в кендрову,
В кендрову гору, в шовкову траву, в кендрову.

Не подаємо словарця діалектичних та чужих (словацьких, мадярських, німецьких) слів, уживаних у говорах підкарпатських русинів, тому що в виданнях Наукового Тов. ім. Шевченка, а саме в працях В. Гнатюка й І. Верхратського надруковано вже кілька таких словарців (Етн. Зб. IV, 234—251; XXV, 239—245; XXX, 335—350); можемо вказати ще на словарець, доданий до збірника Де-Волана (Зап. Русс. Геогр. Общ. XIII/1 163—168). Слова, яких не знаходимо в згаданих словарцях, пояснюємо в підлівійних замітках, покориєтувавшись поясненнями самих співців, що не завжди визначаються докладністю.

* П р и с п і в (р е ф р е н), повторюваний упродовж цілої пісні при кожному вірші чи строфі, означаємо зіркою при першому слові.

Буквами при порядковому числі означаємо варіанти мелодії, дрібнішими цифрами при буквах чи порядкових числах — тексти, співані під ту саму мелодію.

1. 6/2

1. Ой прала Марька божії ризи — *на Ярдань,
На Ярдань в воді, на краснім броді, на Ярдань.
2. Ой прала, прала, перстінь стратила — *на Ярдань і т. д.
3. Ой іди, няньку, перстінь глядати ”
4. Ой нянько пушов, світок обийшов ”
5. Світок обийшов, перстінь не найшов ”
Ой на Ярдань тихий вітречьку, подувай.
6. Ой пушла мамка, світок обийшла
перстінь не найшла ”
7. Ой пушов братчик перстінь глядати ”
Ой на Ярдань, тихий вітречьку подувай.
8. Світок обийшов, перстінь не найшов ”
9. Йди ти, миленький, перстінець глядай ”
10. Миленький пушов, світок не вбийшов,
а перстінь найшов ”
11. Ліпший миленький, як брат рудненький¹⁾ ”

1. 6/3

1. Ішов Юрочко до мамки в гостину — *на коню.
Ей на коню, злате перечко по ньому.
2. Ой кунь ся урвав, на мори зіграв — *на коню і т. д.
3. Стуй, коню, не грай, шовковий повуд — не вривай і т. д.
4. Що ти юй несеш за подарунок — *на коню і т. д.
5. А я юй несу златий кестеман²⁾ — *на коню і т. д.

2.

Невіцьке.

1. Ой прала Маря поповы ризи — *на Йордан
На Йордан-воді, на краснум броді — на Йордан.
2. Ой прала, прала перстень стратила ”
3. Ой пушла Маря перстень глядати ”
4. Перстень глядала, та го не найшла ”
5. Ой пой, няньочку, перстень глядати ”
6. Няньочко прийшов, перстень не найшов ”
7. Ой пой, мамочько, перстень глядати ”
8. Мамочька прийшла, перстень не найшла ”
9. Ой пой, сестричко, перстень глядати ”
10. Сестричка прийшла, перстень не найшла ”
11. Ой пой, братчику, перстень глядати ”
12. И братчик прийшов, перстень не найшов ”
13. Ой пой, миленький, перстень глядати ”
14. Миленький прийшов, тай перстень найшов ”
15. Ліпший миленький, як брат родненький³⁾. ”

Головацький III/2 85-6, ч. 32, 33.

¹⁾ Перед віршами 6,7,9 повторюють вірші 1—3 зі зміною слова „няньку“ на „мамко“, „братчику“, „миленький“. — ²⁾ хусточка на шию. — ³⁾ Перед віршами 7,9,11,13 — повторюють вірші 1—4.

3. *Радвань.*

А ци дома вам тих девять синів? Синове!
Ой дома, дома, на пелевни¹⁾ суть, синове.

4. *Радвань.*

При оной долині в чужой країні
Пасли ми там овци в пустой крачині.
А там шиткі ангелове,
Біжать, кричать пастушкове
до Вифлеєма.

II. ВЕСНЯНКИ.

5. *Радвань.*

Пустьте ви нас, пустьте до любого дому,
До любого дому, през цісарску волю.

Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 519. — Зап. НТШ XLIV, 222. — Наук. Зб. II, ч. 54.

6. *Невіцьке.*

Дівчата ідуть селом, побравшиися за руки і співають:

1. Ішло дівча на воду, През попову заграду * Кач дому, кач, Водала це мац. +)	11. „Що там такой несете, Же втваряги кажете?“
2. Сіла собі в бервінок, Увила собі вінок	12. „Несу тіло і душу, Рихтарову Ганчушу“.
3. Стрїтив ся з ньов младенец, „Дівче, дівче, дай вінец“.	13. „Що там такой зробила, Же пекло заслужила?“
4. „Я тобі не дам вінец“, Бо ти з пекла посланец“.	14. „Тройо дітей забила, Четверте ще хотїла, Вше под венком ходила.
5. „По чом ты ня спознала, Же я з пекла посланец? “	15. Єдно лежить пуд столом, Прикритое фатьолом ⁴⁾ .
6. „По тум клюбі ²⁾ клюбатум, А по носі горбатум“.	16. Другой лежить пуд порогом, Прикритое порохом,
7. Як ей вхопив, так ей нюс, Понад гори, понад ліс.	17. Третьой лежить пуд кутом, Прикритое полотном“.
8. „Лем ня не нес понад ліс, Бо ня там дашо ізїсть.	Вар: x) „Боже, Боже, як тепло!“
9. Лем ня нес понад село,++) Там, де грають весело“.	Вар: xx Єдно лежить пуд лавков, Прикритое муравков. Другой лежить пуд кутом, Прикритое коритом. Третьой лежить пуд столом, Прикритое фатьолом.
10. Як ей понюс над пекло, Втваряй [двері] ³⁾ брате і сестро! x)	

Вар: +) Вола на нас мац.

Вар: ++) Лем ня несьте над село,

Бо там грають весело.

¹⁾ стодола. — ²⁾ Мабуть „Клюві“ — дзюбі. — ³⁾ Мабуть лишнє слово.

— ⁴⁾ погребальне полотно.

18. „Покладьте юй на столок }
 На тен шумний пахолок. }
 19. А дайте юй смолу піц, }
 Жеби знала з намі жиц. }^{x)}
20. Єден погар выпіла,
 Етн. Зб. IX, 126 ч. 16. — Головацький I, 210-211, ч. 36, 37; II, 727, ч. 13; III/1 225—226, ч. 95. — Kolberg „Lud“ IV ч. 220; VI, ч. 447; XII ч. 611; XVII, ч. 17. — Bystroň Pieśni lud. z pols. Śląska I, № 32. — Bartoš-Janáček N. p. moravs. 2. 2, 2054. — Geryk: Slovens. I. p. II, ч. 78.

7.

Радвань.

Ішли качки на млачки,
 Визбирали хробачки.
 *Кач дому, кач,
 Оженився старий грач.

З розмарийов выквіла
 21. Другий погар выпіла,
 Ще за столом сиділа.
 22. Третій погар випіла,
 Із пламеном згоріла.

Доки качки загнали,
 Пару цїжем подрали.
 *Кач дому, кач, і т. д.
 Зап. НТШ XLIV, 189.

8.

Радвань.

Ідеме, ідсме, де же ми станеме?
 Біля керти на двор, под зелений явор.
 Зап. НТШ XL IV, 212.

III. ВЕСІЛЬНІ ЛАДКАННЯ І ПІСНІ.

9. а.

Раково.

Починаючи вінці вити, співають:

1. Ой лежать берви бервінковьї. (Заспів) Ой унесено зіля (2) Із пуд гур на весіля.	4. Ой лежать берви бервінковьї. (Заспів) Ой я го не спознаву, (2) Бо я зіля не знаву.
2. Ой положено йуно (2) На яворовий столок, На чиноватий порток ¹⁾ .	5. Ой лежать бервы бервінковьї. (Заспів) Ой пой, няньку, меже нас Спознавай, шо то за зіля.
3. Ой лежать берви бервінковьї. (Заспів) Ой пой ²⁾ лем К. меже нас, (2) Спознавай, шо то за зіля.	Бервінок то бервінок, Уведе з нього вінок. Головацький III/2 437. ч. 3.

9. б.

Раково.

При плетенні вінців співають:

1. Лежали бервы бервінковьї. (Зас.) Ой подь, Богоньку, до нас, (2)	І ти, Божая Мати, Віночки починати.

Вар: Покладте ю за столок,
 А дайте юй смолу піц.

¹⁾ обрус, полотно. — ²⁾ пойдь.

2. Лежали берви бервінковьї.

(Заспів)

Пудь, старосто, меже нас, (2)

Головацький II, 555 ч. 36; III/2 401, 436 ч. 2; — Наук. Зб. II. ч. 18. — Етн. Зб. XI 167 ч. 1. — Kolb Rok. I. 288 № 211; 328 № 280.

9. в.

Співають рано, коло мають іти до шлюбу:

1. Ой лежать бервін бервінковьї.

(Заспів)

Починатся гостина (2)

Од Тиси до Бескида

У нашого сусіда.

Наук. Зб. II, ч. 139а,б.

2. Днешнього початочку (2)

Щасливого походочку.

И нешньої дниночки,

Щасливої годиначки.

Головацький: III/2 436, ч. 1.

3. Ой лежать бервін бервінковьї.

(Заспів)

Ой роде, роде, великий роде,

Ставай, роде, до стола, (2)

Буде ти дякованя

За твоє годованя.

4. Ой лежать бервін бервінковьї.

(Заспів).

За раное вставанечко, (2)

За пузное ліганечко.

Куп собі вінок од нас.

3. Кедь го не йдеш купити, (2)

Несеме го пропити.

Раково.

5. Ой лежать борвін бервінковьї.

(Заспів).

Що за Божа година, (2)

Не йде к столум родина.

Ци вна ся дожду бойить,

Ци на дорозі стоить?

Kolb. Rok. I 276, ч. 194.

6. Не дожду вна ся бойить, (2)

Лем на дорозі стоить.

7. Ой лежать бервін бервінковьї.

(Заспів)

Та так ти нянько мовить: (2)

Най тя Бог благословить

Етн. Зб. XI, 167 ч. 1.

Из днешним адамашом.¹⁾

Из любым товаришом.

8. Ой лежать бервін бервінковьї.

(Заспів)

Та так ти мамка мовить: (2)

Няй тя Бог благословить

Тот бы тя благословив,

Хто небо й землю створив.

9. г.

Раково.

Починаючи весілля співають:

1. Починатся гостина (2)

Од Тисы до Бескида

У нашого сусіда.

2. Нешнього початочку (2)

Щасливого поступочку.

3. І нешньої дниночки (2)

Щасливої годиначки.

Головацький III/2 436.

9. г.

Раково.

Ой лежать берви бервінковьї.

(Заспів)

Головацький III/2 440, ч. 14.

1. Выйди, Ганко, на вукенце, (2)

Потіш мамчино серце.

¹⁾ паленка, напій, адамаш, одомаш — почастунок.

2. Ой не є Ганки дома (2)

Загналісме на воду

Ид зеленому броду.

Ibid. ч. 15.

3. Вы Ганку не годували, (2)

Бысте на воду заганяли.

Ibid. ч. 16.

9. д. *Керестур, ком. Бачка, Югосл.*

Шлідом, родзіна шлідом

За своїм мілим чадом.

Головацький III/2 408; 440 ч. 13; 393 ч. 5.

9. е. *Керестур, ком. Бачка, Югосл.*

До дому, до дому,

А н'є мам гу кому.

Отец, мац дал'єко,

Мілий Бог високо.

10. а.

Невіцьке.

Початок весілля :

1. Ой пуй, Боже, до нас
Бо в нас тепер горазд! } (2)

І ты, Божая Мати, (2)

Ей вінок починати.

Головацький: III/2 436 ч. 2.

2. Нічого мі не жаль,
Лем тей єдней річи, } (2)

Жовтого варкоча,

Цо закрива плечи.

10. б.

Невіцьке.

Вуйди, Ганю, вуйди попуд білу стіну (2)

Іде до тя мати (2) ей на першу гостину.

Головацький: III/2 409.

11. а.

Раково.

Коли „чепчавуть“ молоду, співають:

1. Наша млада невеста, (2)
Де вна така вуросла? (2)¹⁾

2. У ракуськом хутари, (2)

Там ся такі кохали. (2)²⁾

3. Ой сів сокул на грушку (2)

Май на вишню галузку. (2)

4. Галузка ся зламала, (2)

Тай сокола скламала. (2)

5. І ти росла, і я рус (2)

Ци нас панбуг в єдно знюс? (2)

6. А я росла при воді, (2)

Бых ти біла в пригоді. (2)

7. А я росла при гаю, (2)

То про тебе, шугаю. (2)

8. Наша млада невеста (2)

Такий чипок донесла. (2)

9. Жи³⁾ ся в нього зачепить, (2)

Шитки хлопці засліпить. (2)

10. Наша млада невеста (2)

Таку ладу довезла. (2)

11. Кедь она ї отворить, (2)

Шитки хлопці чорт морить (2)

12. Наша млада невеста (2)

Такі цижми донесла (2)

13. Кедь она їх зобує,⁴⁾ (2)

Шитки хлопці звербує. (2)

Наук. Зб. II. ч. 4. — Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 425.

Вар: ¹⁾ Дзе ші така вуросла? — Вар: ²⁾ Я вуросла у гаю, — ³⁾ кедь.

Вар: ⁴⁾ Кедь ся у ні убує.

Дзе се такі кохаю.

3. Будь здрава, капуро¹⁾, добре нам ту було,
Їсти пиц давали, робиц не казали.

IV. ОБЖИНКОВІ ПІСНІ.

17. а. *Раково.*
Як вінець несуть, „ладкають“:
Лежали берви бервінковьї. (Засп.) Барана рогатого, (2)
Дожалисьме зарана, (2) Бо мы в пана богатого.
Заріжуть нам барана. Головацький III/2 203 ч. 1.
17. б. *Раково.*
Дожалисьме зарана, (2) Барана рогатого, (2)
Заріжуть нам барана. Бо мы в пана богатого.
17. в. *Радвань.*
1. У нашого пана жниво (2) 2. Не з єго рученьками, (2)
Голову положило. З чужими діточками.

V. ХРЕСТИЛЬНІ Й ПРИКОЛИСКОВІ ПІСНІ.

18. *Раково.*
„Співають на гостині, як прийдуть із хрестин (з церкви), як уже дарувати хотять“:
1. Ой токарю²⁾, токаричку, Треба дитя дарувати. (2)
Не лежи ти в бережичку, 5. Далисте нам паленое, (2)
Лем дай танір³⁾ нам завитий, Дайте на стул завитое. (2)
На танері дукат битий. 6. Далисте нам їсти, пити, (2)
2. Будеме го дарувати, (2) Треба то нам заплатити. (2)
Що будеме в себе мати. (2) 7. А тко сидить іза столом, (2)
3. Ой кумочьки дукаточьки, (2) Най дарує іза шором⁴⁾ (2)
А сусідки по пять дутки. (2) 8. А тко бы ши позабывав, (2)
4. Бо ми пришли кельтовати, (2) Та ний бы сн здогадовав. (2)
19. *Радвань.*
Ани тото хресня веселе не буде,
Кедь му хресна мати співати не буде.
Етн. Зб. XXXIX—XL, ч. 94. — Наук. Зб. II. ч. 101.
20. *Раково.*
„Співають на гостині, як прийдуть із хрестин та сядуть за стул“:
1. На дворі, на дворі, годиночька ясна,
У нашого кума гостиночька красна.
2. Хоть бы ви, гостики, не їли, не пили,
Лем коби, гостики, весело сиділи.

¹⁾ брама, ворота. — ²⁾ староста. — ³⁾ таріл, полумисок. — ⁴⁾ за порядком.

3. У нашого кума хижа мурована,
Сидить у ній, сидить челядь мальована.

4. Гості мої, гості, не сидіть ізпрості,
Лем сидіть весело, бы вас чуло село.

Головацький: III/2 442 ч. 1.

21. *Радвань.*

А наша кумонька у положі лежить,
У положі лежить, дробной риби бажат.

Матер. етнол. XVI, Б ч. 40. — Зап. НТШ. XLIV, 209. — Голов. II 133 ч. 1.

22. *Радвань.*

1. Гей подякуйте тому,
Што ми в його дому,
За честь, за честлівость, (?)
За його пошлівость (?)

2. Гей люлю мі, люлю,
Де я тя притулюю?
Гей люляй мі, люляй,
Оченька мі стуляй.

Головацький II, 140 ч. 22.

23. *Раково.*

1. Колиш ми ся, колиш, колисочко нова,
Я в тобі колишу білого сокола.
2. Соколе, голубе, ци є вже полудне?
Я, рибко, не знаву, тепер обід маву.
3. Гаю мені, гаю, не задавай жалю,
Жалю великого до серденька мого.
4. Йусни мені, йусни, на годинку, на дві,
Та дасть тобі, та дасть вишній Панбуг добрі.

Зап. НТШ. XLIV, 221.

24. *Раково.*

1. Ой чючай белай, колышу тя,
Докля не вснеш, не лишу тя.
Прикладу тя камінцьома,
Сама пуйду з легінцьома.
Прикладу тя жовтов чьичков,
Сама пуйду долу річков.
2. Чючай белай чючьовику,
У писаном більчовику.¹⁾
Дала мати написати,
Щоби дитя не спознати.

25. *Раково.*

1. Люляй, люляй, муй синочку,
Справлю тобі колисочьку.
Справлю тобі колисочьку
Тай повішу на дубочьку.
2. Ей сонце зийде, обогрів,
Листок впаде тай накриє.
Будуть птачки прилітати та будуть співати,
Дитиночьку малесеньку будуть присипляти.

¹⁾ колиска.

3. Сонце зйде, обогріє,
Роса впаде, тай скупає,
Листок впаде, тай накриє.
Будут птачки прилітати, тай будуть співати,
Дитиночку малесеньку будуть присипляти.
4. Люляй, люляй, муй синочку, лем ся не скарбуляй,
З колиски нової до землі чорної.
Гейчи мені, гейчи не є дома мамці:
Мамця пушла в поле, спи, білий соколе.

26.

Раково.

1. „Чючай белай, білий хлопець, Не будь такий, ги твуй отець.	5. „Співай, жоно, ги-с співала, Коли-с дзецко колисала“.
2. Бо твуй отець коргелює, ¹⁾ Нігда дома не ночує.	6. „Ей я, мужу, не співала, Лем-єм свою долю лала, Же-м пеленки не випрала.
3. А нігда нич не принесе, Лем кєрвавий палаш несе.	7. „Ставай, жоно, на мураву, Бо ти зотну долу главу“.
4. А кошульку обтаргану, А сабельку скєрвавлену“.	

Це уривок звiсної балади
про жiнку розбiйника.

Етн. Зб. XXXIX—XL. ч. 432 а^б. — Етн. Зб. IX, 142-3. — Головацький I, 171-4, ч. 22—25; III/1 67 ч. 7; 120 ч. 47. — Де Воллан, Зап. РГО. XIII/1 94; 246 ч. 37. — Антонович-Драгоманов: Ист. пѣс. мѣр. нар. I. 56—68. — Чубинський, V. 737 ч. 330. — Bystroń: Pols. р. I. 90 ч. 23. Kolb. Lud I, ч. 37. — Sušil: Mor. n. р. ч. 136, 139. — Bartoš-Janáček: N. р. mor. ч. 71. — Гнатюк: Зап. НТШ. XXXI—XXXII (Словацький опришок Яношiк).

Б. Звичайні („світські“) пісні.

I. Розмір 4+3.

27.

Раково.

1. Закликали сiдлака, „Ладь до войска вояка“.	5. „Ти, Юлiйко, май старша, Ти до войны найрадша“.
2. А сiдлак ся устрахав, Та сiв за стул та плакав.	6. „Я, татичку, не пуйду, Я войовац не буду,
3. Де я найду воячка, Кєдь я не мам синочка?	7. Бо я серця мягкого, Не забию никого“.
4. „Ой маєш ти три цєри, Їх до войны потрібно“.	8. „Ти, Ганiчко, посредна, Ти до войны потрібно“.

¹⁾ розпущений.

9. „Я, таточку, не пуйду,
Я войовац не буду.
10. Бо я серця мягкого,
Не забию никого“.
11. „Ти, Марішко, май младша,
Ти до війни май радша“.
12. „Я, татичку, я пуйду,
Войовати я буду.
13. Бо я серця твердого,
Я забию, хоть кого“.
14. Коли на вуз саджали,
Отець мати плакали.
15. Раз до війни ступила,
Сімсто хлопув вбалила.
16. Звідуєся пан чисар:
„Що то, Боже, за гусар,
Що ми військо порушав?“
17. Кедь то буде младенець,
Дам му золотий вінець.
18. А кедь буде дівочка,
Буде моя женьочка“.

Етн. Зб. IX, 76 ч. 131; 135 ч. 28. — Врabelь: Р. Сол. 125—6.
— Мішк: Pisne zo Spiša 24, ч. 59.

28.

Радвань.

Поза бучкі, поза кряк,
Кто подскочит, буде хлап.

А я такі шубравец,
Та вискочим на палец.

Етн. Зб. IX, 77 ч. 134; 198 ч. 212.

29.

Невіцьке.

Весела я, весела, бо-м фраїра відзела.
Я стояла на ганку (2), а ун бочкал' циганку.

30.

Невіцьке.

1. Ей на горі дубина,
Чия лучка? кумина.
*Ой-я гой, ой-я гой!
Чия лучка? кумина.

2. Іти би ей просити,
Чи би дала косити.
*Ой-я гой! ой-я гой!
Чи би дала косити.

Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 483 б. — Наук. Зб. II, ч. 1. — Врabelь, Р. Сол. 88.

31.

Невіцьке.

Гей на горі дубина,
Чия лучка? *Ліпітава ліпту, ліпітава ліпту,
кумина.

32.

Невіцьке.

Ой ти старий сиваку, сиваку, Там є трава і вода і вода
Вижен коні на млаку, на млаку. І дівчина молода, молода.

Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 541, 596 б. — Kolb. Lud. X. ч. 50; 123.

II. Розмір 4+4.

33.

Раково.

1. Коли я йшов попри ярку,
Подумавем за фраїрку.
2. Подумавем як . . . . .
Бо мн'є серце заболіло.
3. Співав би я, не знам кому,
Хиба лісу зеленому.
4. Не так лісу, як лісочці,
Як туй младауй невісточці.

34. *Раково.*
 1. Полетіли журавії,
 Де ся мої літа діли?
 2. Літа мої молоденькі,
 То-сьте пушли помаленьки.
 35=42. *Раково.*
 Ой на горі вінобраня,
 Буде за мнов банованя.
 Будут хлопці бановати,
 Як ся буду забирати.
 36. *Невіцьке.*
 Ей йа на горі копа шена,
 Ей вчера дівка, а днесь жена.
 Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 199 б. — Kolb. Lud. X. № 139. — Том. Нор. № 93.
37. *Радвань.*
 Задудніло в темном лісі,
 Комар з дуба повалився,
 Етн. Зб. XI, 43. — Грінч. Етн. Мат. III, 665 ч. 1627, 1628; 664 ч. 1625.
 Головацький: II 503 ч. 2; 564 ч. 5.
 Розбив собі головище
 На дубове конарище.
38. *Раково.*
 Там на горі, на горбочку
 Посіялам жовту чьичку.¹⁾
 Пришла на ню велька буря,
 Поламала конарюля.²⁾
39. *Раково.*
 1. Фраїречко, що-сь думала,
 Коли-сь зо мнов вулкі гнала?
 В мене була дума моя,
 Же ти не муй, я не твоя.
 2. Фраїру муй твердо пишний,
 Побив би тя Панбог вишний,
 Я про тебе не червена,
 Усе ходжу засмучена.
40. *Раково.*
 1. Міла моя, премілена,
 Каж мі нужкі до кол'ена!
 Не покажу, бо сут біли,
 Та бы ти ся полюбили.
 2. „Фраїречко, йумираву“.
 „Ніт, фраїру, не гадаву“.
 3. Ани ми ся не питайте,
 Лем ня скоро сповідайте,
 Бо ня болит барз сердечко,
 Про тебе то, фраїречко!
41. *Раково.*
 Вчора вечер на мосточку
 Дав мі фраїр на хусточку,
 Я хусточку заруціла,
 Не хцєм я го за фраїра.
- 42=35.
 42/1 *Раково.*
 1. Ой попуд гай зелененький
 Упав сніжок молоденький
 Котра його перебрывде
 Тота моя жена буде.
 2. Перебрывла і лінива,
 Долька моя нещаслива!
 Перебрывла леда яка,
 Ний ї бере, кому дяка.

¹⁾ квітка. — ²⁾ конарі, галузя.

43. *Раково.*
Ой на горі огонь горит,
Ой на горі лем ся курит,
44. *Раково.*
Иди, іди, жебис не встав,
Добру ти ня фраїрку мав.
45. *Раково.*
Через гору гусак летів,
Мене, мамко, руснак хотів,
А я його не хотіла,
46. *Раково.*
1. Ішов милий горі горов,
Такий красний, як кірагов.¹⁾
А я за ним долинами (2)
Меже двома фраїрами.
2. Така-м красна, як лелія,
Іду дому без фраїра.
47. *Невіцьке.*
Фраїр, фраїр, а неякий,
Що ме нігда не йоблапі.²⁾
48. *Невіцьке.*
1. Не дзбам, не дзбам, чом бы дзбала?
Фраїра ми, егей, вода взяла.
Кедь го взяла, най го несе,
Станові го в темнум л'есе.
Станові го, егей, в темнум л'есе.
2. За Янічка поведалі,
Же Янічка, егей, порубалі.
А Янічек в добрем месце
У коморе прі невесце,
У коморе, егей, прі невесце.
49. *Горяни.*
1. Заграй, циган, тоту ноту,
Што-сь мі заграв у суботу.
*Ей тота тота моєї мілей нота!
2. Фраїречко, будь здорова,
Мої гроші не полова.
3. Бо Янічка поведалі,
Же Янічка, егей, порубалі.
А Янічек в добрем месце
У коморе прі невесце,
У коморе, егей, прі невесце.
*Гей ішам даном, ружа з туліпаном!
3. Бо полова у полюву,
Мої гроші у кишеню.
*Ей тота тота моєї мілей нота.

III. Розмір 5+3.

50.

Горяни.

1. Червена ружа, трояка, (2)
Мала я мужа, мужа я мала,
мала я мужа піяка.
2. Він нич не робить, лем вше пє,
Прийде до дому, до дому прийде, (2)
прийде до дому, жінку бє.

¹⁾ хоругов, прапорець. — ²⁾ обійме.

2. Не бий ня, мужу, не карай, (2)

Лишу ти діти, діти ти лишу,

а сама пуйду за Дунай.

Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 466 а. — Врabelь: Р. Соловей 14.

Де Воллан: Зап. РГО XIII в 1. ст. 75. — Головацький: III/2 527 ч. 1.

50/1

Ужгород.

1. Червена ружа трояка,

Мала я мужа піяка,

Мала я мужа, мужа я мала,

Мала я мужа піяка.

2. А нич не робить только пе, (2)

Прийде до дому (2)

До дому прийде, мене бе.

3. Не бий мя, мужу, не карай, (2)

Лишу ти діти, діти ти лишу

А сама піду за Дунай.

5. Коли-м на воду сідала, (2)

Білов хусточков хусточков білов-

Білов хусточков махала.

5. Вернися, жено, до дому, (2)

Діти ти плачуть, плачуть ти діти,

Діти ти плачуть за тобов.

IV. Розмір 4+6.

51.

Радванка.

1. Стояла я под нашим облачком,

Прікрій же мн'е, міли, з кебенячком,¹⁾

Н'е прікрієм, бо мой кебень¹⁾ нови,

Н'е знаш душо, кельо то мн'е стої.

2. Стояла я прі нашей капуре,²⁾

Прішлі ку мн'е трі офіціри.

Я вшецких трох шумне прівітала,

Я вшецким тром подарунок дала.

3. Янічкові стріберну обручку,

Мірічкові гацвабну хустечку,

Лаційові сама я ше дала,

Би паметал, же-м го любовала.

Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 459. — Sušil ч. 310.

52.

Невіцьке.

1. Ой Боже муй, яка нучка кратка,

Ще-м не спала, уж ме зганя матка;

Отец крічі: „дай ей, жено, покуй,

Тераз од н'ей білий шугай пошов“.

Наук. Зб. II ч. 44.

53.

Невіцьке.

Ей мала я, перстеночок, мала,

Вчера я го музикантам дала;

„А ви мені, музиканти, грайце,

Хоть ми назад перстеночок дайце“.

¹⁾ кобеняк, сукмана. — ²⁾ ворота.

54.

Раково.

1. Коли я йшов через ліс кедровий,
Та я найшов камінь мармуровий.
2. Слуд каміня водиця вуливат,
Пий їй, дівко, кедь єсь справедлива.
3. Де би я ся той води напила,
Кедь я еще дівка справедлива.

Етн. Зб. XXXIX–XL ч. 453. — Наук. Зб. II. ч. 111. — Етн. Зб. IX. 205 ч. 238. — Зап. НТШ. XLIV 220. — Головацький Ш/1 418, ч. 169.
— Bartoš-Janáček: N. p. mor. № 151, 311.

V. Розмір 6+6.

55 а.

Раково.

1. Лісочку, лісочку, ты на дразі жиєш,
На літо молоднеш, на зиму старієш.
2. На літо молодну, ярний вітер дує,
На зиму старіву, пукат конаруля.
3. Міла моя красна, де ти вулки пасла?
Під бучьком з гайдучьком, чьорна зем ся трясла.

55. б.

Раково.

1. Стояла на броді по коліна в воді,
Чекала мілого до рана білого,
2. Устань, милий, горі, білий день на дворі!
Не бреші, міленька, бо нучка темненька.
3. Пудковочки мої, дайте вы мі вогня,
Та ний я увиджу ци далеко до дня.
4. Ой не є то нучька, лем дві годиночки,
Іди ти, легіню, з мої постілочки.

55. б/1

Раково.

1. Боже муй, Боже муй, зармучений світ муй,
Зармучена і я і моя родина.
2. Повідж же мі, повідж, пташку примілений
Котрий на сьом світі чоловік зармучений.
3. Тот є на сьом світі чоловік зармучений,
Кед ся пудло оддасть, пудло ся оженить.

4. „Повідж, милий, повідж, котров стежков пуйдеш?“
„Не повім, миленька, бановати будеш“.

1. Долі тим Раковом сипана дражечка,
Що ї вусипала моя фраїречка.
2. Вона ї сипала, а я ї бурговав,¹⁾
Аби люде знали, же я ї любовав.
3. Любость, дівко, любость то есть вічна марность,
Не роб души пекло, а сердечку жалость²⁾.
4. Уже-м ся уженив, дав ми цісар жену,
Под муй лівий бочок шаблю привпашену.
5. Шевря³⁾ волю іде, сейка⁴⁾ перед веде,
Чюти то до Марі, же йдуть воловчарі.
6. Гейки, вулки, гейки, всі чотири сейки,
То я вам повяжу на ружки богрейдки⁵⁾.
7. На ружки богрейдки, а на шийки дзвунки,
Жебы міла чюла, куди пуйдуть вулки.

1. Юже-м ся йоженив, уже-м ся поцешив,
Же я свуй калапок на клинок повісив.
2. На клинок, на клинок, на май вишній колок,
Жеби люде знали, що я за паробок.

1. Серед села сосна, й у три верьхи росла,
Навчи мене, мамко, йутикати кросна.
2. Я тя не вучила хлопці любовати,
Навчи ти ся сама кросна зотикати.
3. Серед села явур, вийди, мила, на двур,
Хоть ся й не любиме, но лем ся ввидиме.

1. Гейки, вулки, гейки всі чотыри сейки,
Та я вам навяжу на ружки богрейдки⁶⁾.
2. На ружки богрейдки, йа на шейки давунки,
Жеби мила чюла, куди ходять вулки.
3. Квіток, дівча, квіток, докля не маш діток
Як будеш мац дітки, спадуть з личка квітки.
4. Співай, дівко, співай, закля ти на гадці,
Закля ти не висять пеленки на грядці.
5. Як тя будуть, дівко, пеленки на грядці,
То так ти не будуть співанки на гадці.

¹⁾ мурував, брукував. — ²⁾ Вар: „банность“. — ³⁾ гурт, череда. --- ⁴⁾ сивий (слово мадярське) széke. — ⁵⁾ квітка, букет. ⁶⁾ розмарин.

57. *Раково.*

1. Чорна земь, чорна земь, то-сь ми жаль зробила:
Взялась мого нянька, а мене-сь лишила.
2. Небого сирото, не жалуй на мене,
Узяв Панбуг душу, а я тіло мушу.

58. *Раково.*

1. Потримай ня, мила, од Петра до Юля,
Заки ся розове Севлюська дуброва.
2. А як ся розове Севлюська дуброва,
А я свист попуд лист: будь, міла, здорова!
3. Не жалуй, не бануй, же я тя зохабив,
Дякуй Пану Богу, же я тя не зрадив.
4. Же я тя не збавив зеленого вінка,
Же-сь го доносила, як статочна дівка.
5. Забудь за ня, шугай, я за тя забула,
Як би я ти нігда фраїрков не була.
6. Міла моя, міла, то-сь мі добра була,
Кедь я вулки заспав, ти-сь ня обудила.
7. Кедь я вулки заспав у зеленум гаю,
Ти ня збудила: стань горі, шугаю!

59. *Раково.*

1. Дала мене мати дуже за старого,
Веліла честовац, ей як того младого.
2. А я честовала, як у керті ружу,
Возьми, Боже, возьми, ей з старой діда душу.
3. Ще старий не сконав, молодий засватав,
Ще старий не зогнив, ей молодий вже набив.

60. *Раково.*

1. Ей калино, калино, ей сама в лісі стоїш,
Ей чом ти ся, калино, ей дожджику не боїш?
2. Ей я ся молоденька ей дожджику не бову,
Ей де ня згодовали, ей там собі постову.

Етн. Зб. XI 74 ч. 3.

3. Ей попуд ліс, попуд ліс ей зелена скорода,
Ей то я вже не буду ей по двараз молода.

61. а. *Раково.*

1. Ой шие мі ся кабат на широкі фалды, (2)
Любить мене фраїр, не знам, ци доправди. (2)
2. Ей любилам Юрія, тераз буду Янка, (2)
Бо я про Юрія зостала циганка. (2)

3. Ой стоялам на ганку, заволалам: Янку! (2)

Янку, душе моя, не буду я твоя! (2)

61. а/1 Раково.

Ой хоть би я не їла, водиці не пила,

Лем бы я на дяку фраїра любила.

Ей на дяку фраїра, а на волю мужа,

Жебы мі проквітав, як у кертї ружа.

61. б. Раково.

1. Ей на горі, на горі соколова лавка,
Любилам чотирьох, ще мі на двох гадка.

2. Ей на єдного Гриця, щьо му білі лиця,
На другого Ника, щьо му чулька¹⁾ гладка.

3. Ей в Ракові два дубы, то мі ся не любить
А в Пасіці третій, там мой серце летить.

62. Невіцьке.

Бодай тоти баби виставілі лаби,

Жеби не відзелі, як ша любля млади.

63. а. Горяни.

1. Перелаз, перелаз, од сусіди до нас,
Сусіду, паробче, чом не ходиш до нас? (2)

2. До вас би ходити, дівчата любити,
В вас двері скрипкові, дівчата брехливі. (2)

63. б. Раково.

1. Тропом, коню, тропом горішним потоком,
Танцюют паробци под нашим облаком. (2)

2. Бо мене звербував молодий легінець,
Що му на пальчику золотий перстінець. (2)

3. Йударили печать на нашу капурю,²⁾
Жеби до нас веце хлопці не ходили. (2)

4. Я ся погнівала, печать одорвала,
Ходіт до нас, хлопці, з цілого валала! (2)

5. Валалу, валалу, веру тя запалю,
Про свою фраїрку з великого жалю. (2)

6. Шив мі ся шатя із самого шовку,
Таку жону беру, як єдну бабовку.³⁾ (2)

7. Пий, пайташ⁴⁾, лаленку, люблю ти фраїрку,
Пий, пайташ, на двоє, бо рыбча не твое. (2)

8. Сходила моя маць коло Дебрецина,
Глядала невісту за свого сына. (2)

¹⁾ зачіска, волося на чолі, (грива). — ²⁾ брама. — ³⁾ лялька. — ⁴⁾ товариш-

9. Глядала вна прачку, добрую шовачку,
 Жеби му вушила на кошулі птачка. (2)

Наук. Зб. II ч. 85.

63. в. *Невіцьке.*

1. Не буду, не буду по ночі ходити,
 Маю три корони, буду ся женити. (2)
2. Єдну дам попови, другу дам дякови,
 Третю чоловіку, що дасть за ня дівку. (2)

64. а. *Раково.*

1. Коли я з фраїром 'статні раз стояла,
 Ей у нашому дворі ей скала заплакала.
2. Скала заплакала, слупи ше рушили,
 Ей уже-сьмо, міл'енький, ей любовь докончили.
3. Шумна я дівочка, бо мам чорні очка,
 Ей кедь ними пожмуркам, ей ходь ко ме, побочькай!
4. Не парадна-м дівка, не пышно не ходжу,
 Ей лем я парадного ей легіня ізводжу.

64. а/1 *Раково.*

1. Мила моя, мила, червена калина,
 Ой не бив бим тя побив, ой хотьбис завинила.
2. Хоть бись завинила й превелику вину,
 А ще бих тя не побив, ей про велику вину.
3. Я калинку ламлю, йа калинка гнеся,
 Ей чюжі жінки люблю, ей своя гніваеся.
4. Та Боже мой любий, та мой серце здише,
 Ей а моя фраїрка а дітину колише.

64. б. *Раково.*

Не буду, не буду дурничка любити, (2)
 Ей бо дурничка треба ей на путь наводити.

64. в. *Раково.*

1. Фраїрка-м ти была, ще й ти вaju быти, (2)
 Ой жона-м ти не была, ой і не вaju быти. (2)
2. За столом, за столом два голубки сидять, (2)
 Ей ісклали головки, ей люде їм завидять. (2)
3. Не завидьте, люде, не завидьте никому, (2)
 Ей бо то ся слободно ей любити, хоть кому. (2)
4. Любосте, любосте, гурша-сь од больости: (2)
 Ей больость перебуду, ей любовь не забуду. (2)
5. Любовь, Боже, любовь меже нами двома (2)
 Ей така ся не найде ей меже десятьома. (2)

64. г. Раково.

Фраїр муй за водов аж на тум боці,
 Ей так би ня любовал, ей вонь го болять очі.

65. Раково.

1. Подуй, вітре, подуй з полонинки на нір,¹⁾
 Ей гой, дав ня поздравити з Ужгороду фраїр.
2. Любилам тя, хлопче, як з оріха зерня,
 Ей а тераз тя обходжу, ей як на пути терня.
3. Йани до нас не ходь, йани тя не прошу,
 Ей гой, я таких фраїрув ей на запятках ношу.
4. Не маву фраїра, ани мі не треба,
 Ей гой, бо я із фраїром ей йа уйду до неба.
5. Не маву фраїра ани фалаточька,
 Ей гой, вудки би ю взяла ей пуста сироточька?

66. Раково.

1. Не кожда травиця при пути зелена
 Кажуть, мамко, люде, же я не червена.
 Кедь я не червена, я ся не малюю,
 Йосипу слутому²⁾ я ся не рихтую.
2. Иванку, Иванку, пой дому, пой дому,
 Купилам ти ружу, ружу червеною.
 Нині-м ї купила, вчора ся зломила,
 В далекой країні дорого-м платила.

—о—

Пой, мужу, до дому с тої Америки,
 Бо мені не милі твої талярики.

67. Раково.

Дай мі, міла, дай мі, що-сь мі обіцяла *Ей-я гоя!
 Коло тої студні, ей, де-сь воду чиряла.
 Я ти не вбіцяла, хіба моя мати, *Ей-я гоя!
 Червену хусточку, ей, очка повтирати.

67/1 Раково.

Сяду на лавочку, лавочка дірава, *Ей-я гоя!
 Тота набрехала, ей що з ночі дрімала.

68. Раково.

1. Іде яр, іде яр, будуть хлопці йорац, (2)
 А я хлопец младий (2) ей мушу машіровац.
 Пиють хлопці вінко, а я паленочьку,
 Кождий любить дівча, (2) ей лем я невісточьку.

¹⁾ низ. — ²⁾ нездара, дурний, каліка.

69. *Раково.*

1. Покля я любила ракуського дядка, (2)
Не жадна я біла (2) ей з вароша колача.
2. З вароша колача, з Перечина віна, (2)
Жеби люди знали, (2) ей же я го любила.
3. Не сам-єм ту зайшов, вода ня занесла, (2)
Бодай тота вода (2) ей шкременьом заросла.
4. Янічку, Янічку, тко ти дав ружичку? (2)
Дала мі фраїрка (2) ей сусідова дівка.
5. Сусідова дівка, то моя фраїрка, (2)
Дозволила прийти, (2) ей сама замкла дверка.
6. Добре сі зробила, як статочна дівка, (2)
Я бив тя знебавив (2) ей зеленого вінка.

—о—

1. Кедь ся муй миленький у ціжемки вбує, (?)
Іде горі селом, (2) ей вітрець за ним дув.
2. Ей ще ний си возме лейбик шнурований (2)
Іде горі селом (2) ей як намальований.
3. Кедь собі заспівам на широкум полю (2)
Учює мя фраїр (2) ей на постілку свою.

70. а. *Раково.*

1. Боже муй на небе, то ми ся не веде,
Родиночкко моя, (2) чи то через тебе?
2. Кеби я то знала, же то через тебе,
Не пудняла би я (2) свой очька на тебе.

70. б. *Раково.*

1. Шумна-м біла, шумна і шумно-м ходила,
Заки-м не тримала (2) гунцтвота фраїра.
2. Скламав єсь ня, скламав, Панбог би тя скарав,
На каждую страничку (2) за мене дівочку.
3. Бо ти мене скламав на малий краткий час,
А я ше думала, (2) же буду дівков зас.
4. Фраїречко моя, жалик би тя побив
То я через тебе (2) свої нужкі 'бзнобив
(=обзнобив).

71. (=104) *Радванка.*

1. Ей загудь ми, гудачку, заріжу ти мацьку.¹⁾
Кедь ти буде мало,
Ей кедь ти буде мало,
Ще й з коцура сало.
2. Ей заграй ми, гудачку, на ценке струнечкі...

¹⁾ кітка.

72. Раково.

Ей не буду, не буду з студні воду пити (2)
 Мусить мі муй мілий, ей мусить мі муй мілий
 з Дунаю носити.

73. Раково.

Дівчатко вмирало, матки ша питало:
 Ци на тамтом шведе, ей ци на тамтом шведе.
 єсть паробков веце.

74. Раково.

1. Юже-м ся оддала, юже-м невісточка, (2)
 Ей уже там не стану, уже там не стану,
 де-м стала дівочка.
2. Залетіли гуси понад ту дуброву,
 Ей поїли пшеничку, поїли пшеничку,
 лишили полову.
3. Ей що по полові, кедь не є зеренця
 Ей що мі по старому, що мі по старому,
 кедь не є младенця.
4. Ей що мі за кабат йу чотири поли:
 Ей доганять мі фраїр, доганять мі фраїр,
 же не рувний з доли.
5. На горі каплиця осіяна маком,
 Ей болить мя головка, болить мя головка
 за тим єдинаком.

75. Раково.

1. Паробци, паробци, не ходьте по ночи, (2)
 Най ся дівча выпить (2) що ма чорні очи.
2. Чорні очка маме, давно ми ся знаме, (2),
 Що кому до того (2) кедь ся радо маме.
3. Не думай, не думай, бо уж по думаню, (2)
 Бо уж по нашому (2) вернум любованкю.

76. Невіцьке.

1. Горе в нашем керце пешнічек¹⁾ на криво,
 Ей питаше моя мац, (2)
 Питаше моя мац, чи я мам фраїра.
2. Мам я, мамко, мам я, а лем не пишного,
 Ей ніч то, моя дівко, (2)
 Ніч то, моя дівко, лем най газдоускего.
3. Іду горі селом, за мнов ся біліє.
 Ей що то за паробок (2)
 Що то за паробок, що за мнов шаліє?

¹⁾ стежка.

4. Не шалійса за мнов, шал'ена ти мати,
 Ей бо ня не хотіла (2)
 Бо ня не хотіла за невісту взяти.

77. *Горяни.*

- Стояла на л'едзе по кол'ена в водзе,
 Ей чекала мілего, (2)
 Чекала мілего до рана білего.

78. *Горяни.*

1. Малино, канино, чом не процвітаеш?
 Молода дівчино, (3) чом думки думаеш?
  2. Як ся не журити, як ся не старати,
 Кого я любила, (3) тогo не видати.
  3. Любила кохала хлопця молодого,
 Їа типер не буду (3) любити нікого.
  4. Сей ночі не спала, на него думала,
 До свого мілого (3) дробний лист писала.
  5. Як той лист доставши, тай перечитавши,
 Тай перечитавши, (3) горко заплакавши.
- Етн. Зб. XI, 135 ч. 3.

79. *Раково.*

1. Патри, дівча, патри на суху тополю, (2)
 А як ся розове, я тя тогди возму.
 *Гейя я! зломалася на долині калина.
 Етн. Зб. XXII, ч. 1428. — Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 304.
2. А я ся патрила на суху тополю, (2)
 Проклята тополя ище гурше зосхла.
 *Гейя-я! і т. д.
3. Носила водичку в писаном горщичку, (2)
 Тополь поливала, би ся розвивала.
 *Гойя-я! і т. д.
4. Почала тополя верьхом зеленіти, (2)
 Почало милого серденько боліти.
 *Гойя-я! і т. д.

79/1 *Раково.*

- Не думай, не думай, бо юж по думаню, (2)
 Юж по вшицком нашом вірном любованю.
 *Гойя-я! Зламалася на долині калина.

79/2 *Раково.*

1. Пуйду пуд лісочьок, свисну йу листочьок,
 Спознавай, миленька, чий то голосочьок.
 *Гойя-я! зламалася на долині калина.

2. Де би я спознала свого миленького?
 На нюм кошулечька з полотенця мого.
 *Гойя-я! і т. д.

Врабель, У. р. спів. 225 ч. 655.

79/3 *Раково.*

На горі капиця обсіяна маком,
 Головка ня болить за тим единаком.
 *Гоя-я! зламалася на долині калина.

80. *Раково.*

1. Можеш ти ся, можеш, ой моя мила, вуспац,
 Закля я ти прийду, *чяго я я я!
 Закля я ти прийду ей пуд облачок цоркац.
 2. Пред дверечка цоркац, а пред облачок пискац,
 Можеш ти ся, можеш, *чого я я я!
 Можеш ти ся, можеш, ей моя мила, вуспац.

81. *Раково.*

1. Не я вербу садив, *ейя гоя гояя!
 Сама верба росла, *чюгая!
 Не я тя, дівко, брав, *ейя гоя гояя!
 Самась за ня ішла, *чюгая!
 2. Вербочка над водов, *ейя...
 Коріня в долину, *ч...
 Вчинилась мі, мила, *ейя...
 За тобов загину, *ч...

82. *Раково.*

1. Фраїречко моя, *гойя я! Темна нучка твоя, *гой я я! Моя коли яка, *ейя го я я! Думаву ше за тя, *чігоя!	3. Місячку, королю, *г. Посьвіти по полю, *г. Ней я узбираву, *е. г. Пшеничку з коколю, *г.
2. Сьвітив би місячок, *г. Хмари му не дадут, *г. Любив бим дівчатко, *е. г. Люди розгварявут, *г.	3. Йод бучька до бучька *г. Зелена травочька, *г. Бо я йши про свого, *е. г. Фраїра малючька, *г.

83. *Невіцьке.*

1. Серед села дичка, *гойя-я!
 Обсіяна маком, *чугая!
 Болить ня головка, *ейя го я я!
 За тим единаком, *чугая!
 2. Ой ти единаку, *гойя-я!
 Маю на тя дяку, *чугая!

- Любити тя вaju, *ейя го-я!
 Лем ти нич не кажу, *чугая!
3. Який тот паробок, як ружа,
 Хцела би я его за мужа.
 Ани бим му робиц не дала, *го-я!
 Лем бим го про красу тримала.
- Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 412 а. — Головацький III/1 427, ч. 193.
 Geryk, Slovens. I. р. I. ч. 53.
4. Мам фраїра Чеха, *гойя-я!
 То моя поцеха, *чугая!
 Цо ме каждый вечер, *гойя-я!
 Пуд облачком чека, *чугая!
5. Не буду, не буду, *гойя-я!
 При облачку шедац, *чугая!
 Бо я вже не маю, *гойя-я!
 На кого позерац, *чугая!

VI. Розмір (4+4+3.)

84. Раково.

- Моя мила задремала, я заспав,
 А хто же мі зза калапа перко взяв?
 Тото перко з той зеленой фіялки,
 Шкода, Боже, стародавньої фраїрки.
- Етн. Зб. XXXIX—XL ч. 538 а. — Зап. НТШ. XLIV, 219.
 Враб. У. р. сп. 162, ч. 502.

85 а. Раково.

1. Орали би сірі вулки, орали,
 Кедь бы собі берешика¹⁾ наяли,
 Берешика, берешика з потока, з потока,
 Зуставай ту, моя мила, до рока.
2. Сидить голуб на вусокой вербині,
 Пущать перка по малярської країні,
 Ци то на жаль, ци на даку новину, новину,
 Я за тобов, моя рибко, загину.
3. Черешенька йод кореня пукає,
 Моя мила за другима шукає,
 Чорт тя буде, моя мила, морити, душили,
 Кедь ти будеш за другима ходити.

Зап. НТШ. XLIV, 222.

¹⁾ наймит.
 Науковий Збірник р.Х.ІІІ—XIV.

85. б. Раково.

Коли мене в Перечині 'дбирали,
 Мої власи на друбненько резали,
 Мої власи на коліна падали, падали,
 Отець, матка і фраїрка плакали.

85. в. Невіцьке.

1. Йуд кореня черешенька пукає,
 Юж муй милий за другима шукає,
 Буде тебе, муй миленький, морити, душити,
 Кедь ти будеш други дівки любити.
2. Ой чому ти, біла дівко, сумуєш?
 Чом ти собі місяченьки рахуєш?
 Не сумуй же, біла дівко, не сумуй, не сумуй,
 За столиком красні хлопці, та любуй.
3. Фраїречко, фраїречко не яла,
 Богрейду с ми, богрейду-с¹⁾ ми не дала.
 Не є хиба, не є хиба нияка, нияка,
Ще не цвила, ще не цвила фіялька.

85. в/1. Невіцьке.

Сидит голуб на зеленуй вербині,
 Пушат пірко по малярской²⁾ країні,
Ци то на жаль, ци на даку новину, новину,
 Через тебе, біла дівко, загину.

86. Раково.

1. Сидить голуб на високуй вербині,
 Пише листок по малярській країні
Ци то на жаль, ци на даку ше сой новину,
 Я за тобов, біла дівко, загину.
2. Диня, диня, біла диня, *гояя!
 Фраїра мі зима бие, *чюгая!
 Кедь го бие, ний го тріскає, *ейя гояя!
 Чом ня вечер не постискає, *чюгая!

86. /1 Раково.

1. Фраїречко моя люба, *гойяя!
 Кажуть люде, же ти груба, *чігоя!
 Кедь ти груба, та мі повідж, *ейя гояя!
 Та не буду до тя ходиц, *чігоя!
2. Фраїр, фраїр, грум би тя вбив,
 На що ти мой серце знудив?

¹⁾ квітка. — ²⁾ Вар: понад руской.

- Серце було не нудити,
Кедь тя важив чьорт морити.
3. Диня, диня, біла диня,
Фраїра мі зима збила.
Кедь го біє, най го тріскат,
Кедь ня вечар не постискат.
4. Дівко, дівко, білий крішталь,
Кедь бы я тя в руки дустав,
Не так тебе, як твой личко,

- Люба моя фраїречко!
5. Міла моя, премілена,
Покаж нужкі до кол'ена!
Не покажу, бо суть біли,
Та бы ти ся полюбили.
6. Дівко, дівко, я бы тя взяв,
Коло тебе шандар лежав.
То не шандар, лем миленький,
Бо вже було день біленький.

87.

Горяни.

Та нещасна була моя година,
Коли мене моя мати родила;
Волілась ня, моя матко затопиц, затопиц,
Як я мусю за два роки вояк биц.

88.

Раково.

1. Дівко, дівко. 'ддавайся, *гояя!
Бо-сь тоненька, поламлешся, *чігоя!
Кедь би я тя послухала, *гояя!
Нигда бым ся не оддала, *чігоя!
2. Фраїру муй твердопышний, *г.
Побив би тя Панбуг вишний! *ч.
Я про тебе не червена, *г.
Й усе ходжу засмучена, *ч.

89.

Невіцьке.

Кедь-єсь хцела фраїра мац, *гойяя!
Не тра боло з вечера спац; *чюгая!
А ти л'егла, тай уснула, *гойяя!
Фраїр пришов, ти не чула, *чюгая!

VII. Розмір (4+4+6).

90.

Раково.

1. Ідуть воли з полонины, уперед їм роги,
У богача пекне дівча, не мыт єму ноги.
2. Треба би му сім пар волу і семеро дроба,
Тко бы тото дівча узяв з немытого рода.
3. Ой пуйду я в полонинку, у май гушу пуццю,
Ой там я ся зарубаву, никого не пуццю.
4. Лем ту єдну дівчиноньку з чьорними очьима,
Жеби мені молодому воду волочьила.
5. Ой пуйду я в полонинку, а там я ся вженю,
Таку собі жону возьму, що стане в кишеню.

90/1

Раково.

1. Береза ся погинає, а вульха співає,
Пред Семеном Катерина сім раз завмліває.
2. Ішов Семен до домою до нової скрині,
Йани чобот, йани сукні, йани господині.
3. Пушов Семен на заграду, коноплі ся ділять¹⁾
То лем мої сиротятка без мамки ся журять.
4. Пушла наша а і matka у гай по телятка,
Істинну правду нам казала, же ми сиротятка.

Етн. Зб. XI, 206, ч. 7. — Максимович 1827, ч. 87.

— Врabelь: У. р. сп. 253 ч. 740.

91.

Раково.

1. Вуйшла баба на лотоки, в воду схилилася,
А дідо ся на ню замах, баба втопилася.
2. Іде дідо горі селом, та в долоні плеще:
„Хвала Богу, вишній Богу, збуєм ся бабище“.
3. Іде дідо долу селом та в долоні ріже, —
Попозирай, діду, вперед, баба з води лізе.
4. „Ой ти діду, дідовище, що би нам ся бити?
Тепер я ся викупала, лем би ся любити“.

Наук. Зб. II, ч. 117. — Врabelь: У. р. сп. 91 ч. 293.

91./1

Раково.

Породила коза цапа, а жида кобыла,
А руснака неборака дівка чорнобрыва.
Врabelь: У. р. сп. 84. ч. 278.

92.

Невіцьке.

1. Мала мати єдну доню, Катеринов звала, (2)
*Рай, рай, рахахай, Катеринов звала, (2)
2. Та вна єю із вечера гуляти пуцала, (2)
*Рай, рай, рахахай, гуляти пуцала. (2)

93.

Невіцьке.

Оженився пелехатий,...

94.

Раково.

1. А ти мене, легінику, не люби, не люби,
Бо вже мене другий любить, поламле ти груди.
2. А що тобі, легінику, за біда, за біда?
Я до тебе дза раз на дни, ти до мене нігда.

95.

Раково.

Ой на мої головонці кучерики вються,
Єдну мірку вівса маву, на тум жида бються.

¹⁾ лиш би брати.

96. Раково.

1. Ой у лісі в Баралюзі (?) сталася новина¹⁾
Танцювала Боднарину цілу нучку сама.
2. Приходжує йа пан Кральовський, всім добрий день
Та молоду Боднарину 'д собі примавляє. [дає,
3. Порадили Боднарину єї добрі люде,
Втікай, втікай, Боднарино, добрі тобі буде.
4. Зутікала Боднарину пустима долами
За нев, за нев пан Кральовський з двома жовнірами.
5. А як єї погонили, сміли єї бити,
Набив пушку пан Кральовський, сам до неї стрілив²⁾.
6. Положили Боднарину на тихеньку воду,
Та ний я ся напозерам на єї красну вроду.

Наук. Зб. II, ч. 120. — Головацький I, 65-66, ч. 21-23; II, 601, ч. 38; III, 30-34, ч. 19-21. — Kolberg Pok. II, 4, ч. 6. — Waclaw z Oles. 493. — Максимович 1827, 79 ч. XLVI. — Закревський Ст. Банд. 100. — Лисенко: Зб. укр. п. III, ч. 5. — Грінченко: Етн. матер. III, 612-616. --- Лисенко. Дес. VI, ч. 2.

96. /1 Раково.

1. Через гору високою мара вовка пхала,
А синиці цівки вили, серна кросна ткала.
  2. Воробець напряде, а синиця вутче,
Позерайте, люде добрі, котра крашше вуйде.
  3. А ворона мудра жона ціпці вушивие,
А воробець, мудрий хлопець у гуселки грає.
  4. А воробець, мудрий хлопець, взяв єї на на танець,
Почав із ньов танцювати, тай ізшиб юй палець.
  5. Бодай тебе Панбуг побив та із твоїм танцьом,
Воліла я посидіти із читавим³⁾ пальцьом.
- Етн. Зб. IX 273 ч. 421. — Грінч. Етн. Мат. III 662 ч. 1621.
Головацький II 732 ч. 17.

97. Раково.

1. Ой учьора із вечьора, ще кури не піли,
Іде Яким до вдовойки, люди не виділи.
2. Прийшов Яким до вдовини: добрий вечер, серце!
А вна єму відповіла: забий жінку перше!
3. Порадилась, бідна вдово, як ї мам забити,
Порадь, порадь, бідна вдово, де ї маву діти.
4. Заткай фенде⁴⁾, запри дверце, повідж, же вжаліла,

¹⁾ Мабуть зам. „новина ся стала“. — ²⁾ Ця строфа очевидно попсована.

³⁾ здоровий, сильний. — ⁴⁾ цівка, труба, комин (?).

- Вуведи ї в чисте поле, повідж, же вдуріла.
 5. Закукала кукавочка у лісі на прутю,
 Уже ведуть Якимонька на желізном кутю.¹⁾
 6. А вы хлопці, вы молодці, паленочку пийте,
 Коли жона селом іде, ви ся не противте!

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 331. г. — Етн. Зб. XI, 223, ч. 15. —
 Колб. Рок. II, 171 ч. 313. — Головацький I, 56 ч. 15; III/1 20,
 ч. 8; 238 ч. 113. — Чубинський V, 629 ч. 236. — Грінченко:
 Этн. Мат. III, 237 ч. 47. — Конощенко: Укр. п. I. ч. 32. — Дра-
 гоманів „Фатальна вдова“, Розвідки II. Львів 1900.

98. *Горяни.*

- Ой я зайду, ой я зайду²⁾, поїдеме до млина,
 Попросіме ше млинаря, што там за новіна.
 Колеско ше обертає, пшенічка ше меле,
 А мой міли добре дзеки лем са на мн'е шмее.
 Наук. Зб. II, ч. 122.

99. *Радванка.*

1. В середу ся-м народила, типер міні горе,
 Не дайте ня за старого, бо з бородов коле.
2. Яворова пищалонька [а соснове денце?],
 Обертайся, Марусенько, як лем веретенце.
3. Сяди себе коло мене, говори до мене,
 Най я виджу, з ким я сиджу, ци ти любиш мене.
4. Стоїть верба над водою, што я ї садила,
 Нема того, тай на буде, што я го любила.

100. *Невіцьке.*

На зеленуй полонині сама сіно гребу, —
 Хто ня красні поцілує, солодже од меду?

101. *Радванка.*

1. Кажуть люди, же я лиха, а я Василиха,
 Я ся в поли наробила, йду до дому з тиха. (2)
  2. Василихо, Василихо, ци быс пришла пити?
 Ци бис . . . . . на снопи носити. (2)
- Ф. Колесса: „Наша дума“ I. ч. 10.

102. *Невіцьке.*

1. Ой ходила біла дівка у ліс на калину,
 Як ходила, так блудила сім літ, як годину.
2. „А што ты то, біла дівко, по тім лісі блудиш?
 Чи не ты то, біла, дівко, того хлопця любиш?“

¹⁾ кайдани, ланцюг. — ²⁾ Цей вірш мабуть попсований, зам.: „Возь ти зайду і я зайду“. Зайда = торба.

3. „Як бы я го не любила, то бы не ходила,
Горі тыма долинами в чужий край не плыла“.
4. Із суботы на неділю новина ся стала,
Молодая дівчинонька хлопця вчаровала.
5. Як го мала вчаровати, кликала до хати:
„Ходи, ходи, білий хлопче, щось ти маю дати“.
6. Прийшов хлопець до дівчини, тай сів на порозі,
А вона му дала чарув в пшеничнум пирозі.
7. В первом розі у пирозі сухую калину,
В другом розі у пирозі сліпую гадину.
8. Прийшов хлопець тай до дому, мати го звідає:
„А що тобі білий хлопче, краса угибає?“
9. Ци ты, хлопче із коня впав, ци ты, хлопче, вбився,
Ци ти, хлопче, у дівчини чаром поживився?“
10. „Ни я, мамко, із коня спав, ни я, мамко, вбився,
Лем я, мамко, у дівчини чаром поживився“.

Етн. Зб. XI, 288-290 ч. 1. а, б, в. — Матер. до етнол. V, 211, ч. 24. --- Kolberg. Рок. II, ч. 50 а в. — Грінченко: Етногр. матер. III, 277 ч. 536. — Зрабель: У. р. сп. 144 ч 464; 186, ч. 551; 282, ч. 778

103. *Невіцьке.*

1. В ширім полю грушка стоїт верьхом є зелена (2)
Стоїт пуд ньом моя міла, смугна, розжалена.
2. Як заплачеш, цо нарікаш, фраїречка моя?
Возьмі хустку, угрій очка, драга душа моя!
3. Хоц я би ю уцірала, дале плакац будут,
То про тебе, білий шугай, же твоя не буду.
4. Кедь не будзеш жена моя, то будзеш братова,
Єще будзе в нашим родзе фраїречка моя.

104. *Невіцьке.*

1. Ей гой! Загудь ми, гудачку, Заріжу ти мачку! Кедь ти мачки мало,(2)	2. Ей гой! Загудь ми, гудачку, Няй я потанцюю, Курка яйце знесе (2)
Ей гой! Кедь ти буде мало, Ще й з коцура сало.	Ей гой! Курка яйце знесе, Та ти подарую.

VIII. Розмір (4+4+4).

105. *Радвань.*

Ой попід гай, ой попід гай зелененький,
Брало, брало... дівча льон дробненький.

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 295, 311 б. — Етн. Зб. XI, 163 ч. 2 а.
— I. Франко: Жіноча неволя 21.

IX. Розмір (4+4+7) і (6+6+7).

106. а. Раково.

1. Коли я йшов з Міхальовец, уж било по полночи, (2)
А стрітив я фраїречку, що мала чорні йочи.
2. А пониже Темешвару там є валал Темешвар, (2)
Мам я у нюм фраїречку, прийдем гу нюй нес вечер.
3. А я пришел вчера вечер, а вна на право стала, (2)
Запустила чорні йочка, як би вна ме не знала.
4. Не запушай чорні очи, вшак ти мене добрі знаш, (2)
Притуль личко гу моему, та мня шумні побочькаш.
5. А я й узав тай побочькав, а вна йу тум заспала, (2)
Як она ся пробудила, і горешне сплакала.
6. А що плачеш, що нарікаш, кедь я з тобов добрі спав? (2)
Йодобравесь муй віночок, йа сам-їсь ся усьміяв.

106. б. Раково.

Коли я йшов з Мігальовец, уж було по пувночи,
Зострітивем шварне дівча, що мало чорни йочи.
...Чомусь тоди не плакала, коли-м од тя вінок брал?
Я думала, ти бетяру, же ти зо мнов фігльовал.

107. Невіцьке.

1. Сидить голуб на черешні, обдзюбує білий квіт, (2)
Зармуцілась, парадніца, зармуцілась цілий світ.
2. Не я ті го зармуціла, зармуціл ти себе сам, (2)
За два рочки до нас ходив, а на третюм другу взяв.

108. Керестур, коміт. Бачка (Ююсл.)

1. Коло млина яворина,
треба би ю вирубац,
Сподобало мі ше сушедово дівче, } (2)
ал'е мі го н'е хцу дац.
Сподобало мі ше сушедово дівче,
ей ал'е мі го н'е хцу дац.
2. Давал сом їм волкі, малі златні рожкі
і ще мі го н'е хцу дац.
Даю мі го, даю, л'ем ме спреведаю,
я ше н'е дам спреведац.
3. Давал сом їм овці, малі златні дзвонкі
і ще міго н'е хцу дац.
4. Даю мі го, даю, л'ем ме спреведаю,
я ше н'е дам спреведац.
5. Дзівче ше приспало, та ше надумало, —
тераз мі го даваю.

Ал'е я го н'е хцем, обрацім ше, дзе хцем,
най себе го трімаю.

Ал'е я го н'е хцем, обрацім ше дзе хцем,
ей нияй себе го трімаю.

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 340 а. — Врабель Р. Сол. 109. —
Головацький III/1 247 ч. 123.

Х. Мішані розміри.

109. *Раково.*

1. Ой такого-м фраїра ей вчора вечер мала,
Не знав ся любовац, аж з хижі-м го вугнала.
2. Ой з хижі-м го вугнала, ой та став до болота,
Запнув вун мі перко ой до моего плота.

110. *Невіцьке.*

1. На роваш, мамічко, на роваш,
Кому того дзівчатко виховаш?
Тебе то, Янічку, тебе то,
Кедь дасть Панбуг здравечко на л'ето.
2. На л'ето, на л'ето горуце,
Будеме се преходзіц по л'уце,
По л'уце, по л'уце жел'еней,
Попрі тей студночки студени.
3. Мала я фраїра годінаря,
Цо правіл годінки до чісаря,
Почала годінка на турн'е біц,
Почал муй міл'еньки другу любіц.
4. Мала я фраїра школяріка,
Узяла го вода до студніка.
Про Бога живего, лапайце го,
Червені пентлічкі дам на н'его.
5. Мала я фраїра пішчалкаря,
Цо правіл пішчалкі до чісаря.
Почала пішчалка ценко піскац,
Почал муй міл'еньки другу сціскац.
6. Мала я фраїра трумбетаря,
Цо правіл тромбеткі до вареша.
Почала трумбетка трумбетовац,
Почал муй міл'кий [другу любовац].

Наук. Зб. II, ч. 143. — Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 527. — Врабель
Р. Сол. 87. — Зап. НТШ. XLIV, 222. — Етн. Зб. IX, 270 ч. 415.

111. *Невіцьке.*

1. А в недзелю палюначку пію,
В понедзелок нераз ї вилію,

- У второк баную,
 І так себе при музице танцюю.
 2. Їа в середу треба би ша напіц,
 Їа в четверток фраїрку облапіц,
 В п'ятницю, в суботу
 Треба би нам пораховац роботу.
 3. Уже, Боже, друга недзілочка,
 Пила би ся знова паліночка.
 Іде день поза день,
 Пила би ся паленочка каждый день.

Етн. Зб. XXII ч. 1499. — Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 515 а б. —
 Зап. НТШ XLIV, 211. — Bartoš-Janáček N. p. moravs. 1453. —
 Geryk: Slovens, I. p. II, ч. 66.

112. *Радвань.*

В понеділок рано сушилисьме сіно,
 Сушив одець, сушив я, } (2)
 Сушилисьме обидва.

113, 114. *Невіцьке.*

Фраїр мі до дзеки, ценкий невисокий,
 Ей гой, стану ценучкего, лічка румяного.

115. *Раково.*

1. Пониже Тернави
 Пасло дівча пави.
 Пришли'д ньому трьоми гаваліри, —
 Пой, дівчатко, з нами.
 2. Не пуйду я з вами
 Бо я пасу пави.
 Зажень пави до зеленой трави,
 А сама пойдь з нами.

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 190 а б. — Врabelь Р. Сол. ст. 68. —
 Гнатюк: Матер. до етнол. X, 73.; Етн. Зб. IX, 139. ч. 34. —
 Sušil: Mor. n. p. ч. 396.

116. *Раково.*

1. За горами, за лісами (2)
 Танцювала Юліянна з гусарями. (2)
 2. Танцювала тай плакала... (2)
 Юліянно, красна дівко, пойдь дому спац. (2)
 3. Я не іду, идіть сами, (2)
 Бо я мушу танцювати з гусарями. (2)

Наук. Зб. II ч. 128. — Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 182 а б. — Kolb.
 Jud. IV, 61, а 247. — Bartoš-Janáček N. p. mor. ч. 156.

117.

Радванка.

1. Із корчми іду, Як пчола гуду. А за мною молодою, Ідуть хлопці чередою, Цимбалоньки тнуть, Спати не дають. 2. А ти мужу муй, Отвори двур свуй! Іде твоя женойка.	Із корчомки пянейка, В цимбалоньки грат, Ци ми будеш рад? 3. Як бим ти не рад, ... Лягни собі, та вуспись, Лягни собі, повернися, Та ти буду рад. (2)

Етн. Зб. XI, 237, ч. 9. — Лисенко, Дес. III, ч. 10. — Waclaw r Oleska 291.

118.

Невіцьке.

1. Ішли Мазуры з високої гори,
Єден Мазурочьок
Несе мой віночьок
розмарійовий.
2. Іде на муй двур, кукат на муй кунь,
Кукат куковочька,
Обернися, фраїрочька,
дай конюм сіна!
3. Не хоче ми ся встац, коньом сіна дац,
Бо ми мати наказала,
Бым из вами нич не мала,
мусю ся бояц.
4. Матки ся не буй, сідай на муй кунь,
А пуйдеме в чужі краї,
Де иншакі обычаї,
мальований двур.
5. Мальований двур, ... стул,
Де вербы грушки родять,
А дівчата в златі ходять,
мальований двур.
6. Не вшиткой ту є, шо мам на возі,
Бо іще я забыла (2)
перстинь на столі.
7. Перстинь на столі, вінок у ладі,
Що то за дівчина,
Що то за єдина
з панами иде?

6. З панами иде, в стріблу ся грає,
Шість пар конюв пуд ньов,
Як пуд паньов велкоможнов, —
то моя буде.

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 247 а. — Kolb-lud II, ч. 145; VI ч. 209. —
Wacl. z Oles. 409 ч. 275. — Roger: Pieśni ludu pol. ч. 120. —
Чубинський V, 207 ч. 414. — Метлинський: Нар. ю.-р. п., ч. 29.

119. *Радванка.*

Ще когути не піли,
Кажуть люди, день білий.
[Вийди, вийди, молода дівчино,
Поговори зо мною.]

Текст доповнений з Етн. Зб. XI 12,5, ч. 14. — Враб. У. р. сп. 118, ч. 371.

120. *Раково.*

1. Вудки сонце ісходить,
Вудти ся ягер приводить.
Стрілив у лишку, забив Марішку,
Най ми там лежить на брежку.
2. Мала хусту червену на главу,
Пантлик зелений на шию,
Чорні вученьки, румяні личеньки,
Шумна то была дівчинка.

Наук. Зб. II, ч. 146. — Зап. НТШ XLIV, 196. — Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 429. а. — Етн. Зб. IX, 139 ч. 38; 159 ч. 89. —
Головацький II, 729 ч. 14. — Sušil: Mor. п. р. ч. 117. — Tomek-
Horak 16, ч. 14.

121. *Ужгород.*

1. Широке болонячко вода залляла,
Полюбив я дівчиноньку, мати не знала.
*Ой жаль мені буде, возьмуть її люде, моя не буде.
2. Вже до тої кирниченьки стежки заросли,
Вже до тої дівчиноньки старости пішли.
*Ой жаль мені буде і т. д.
3. Оден веде за рученьку, другий за рукав,
А мені ся серце крає, що любив, не зяв.
*Ой жаль мені буде і т. д.

Етн. Зб. XXXIX-XL. 357. — Етн. Зб. XI, 148 ч. 1. — Ф. Колесса:
„Наша дума“ II, ч. 21. — Головацький I, 294 ч. 106; III/1 133
ч. 2; 420, ч. 172. — Чубинський V, 202, ч. 411. — Врабель Р.
Сол. 85. — Де-Воллан Зап. РГО XIII/1 95; 245 ч. 34. — Šušil:
Moravs. п. р., ч. 425.

122. а. *Радвань.*

Пошол би я до вас кождий вечер,
 Пред вашима дверма вел'кий мочар:
 Прелож, мила, дручки, пуйдзем помалючки
 кождий вечер. (2)

Пошол би я до вас, кедз би я шмел,
 Кедз бисце мі далі, цо би я хцел,
 Тото дівча шварне, цо ма очка чарне,
 то би я хцел. (2)

Зап. НТШ XLIV, 185, 210. — Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 568аб, 546.
 — Вратель Р. Сол. 106. — Головацький III¹/₁ 406 ч. 148.

122. б. *Невіцьке.*

1. Йімерла мі жена, а я вдовец, (2)

Дам я ей поховац, шумне порихтохац
 под ядловец.

2. Дам ей яму копац до кол'ена, (2)

Бо там буде л'ежиц (2)
 моя жена.

3. Дам ей яму копац аж до носа, (2)

Бо там буде л'ежиц (2)
 моя краса.

4. Отворцесе врата цинтарйове,

Бо там буде л'ежиц (2)
 серце моє.

Етн. Зб. XXXIX-XL ч. 568 б β, в.

123. *Радвань.*

1. Зажурився щеголь, мислячи думає,))

Не хоче уж сам сидіти, женитися має.

2. Полюбив собі сеницю,

Прекрасную дуже птицю,
 Хорошую, молодую, воробля сестрицю.

3. Зголосив, запросив пташої громади

Сокола до стола посадив до ради.

4. Кур ся стройть не по просту,

Сам пан орел за старосту,
 Шпак за дружбу, кос на службу, бо малого зросту.

Все стройно, достойно і ціломудрено.

Етн. Зб. XI, 273, ч. 422. — Головацький III¹/₁ 502 ч. 6; 496 ч.
 2; II 505-507. ч. 4, 5 — Грінч. Етн. Мат. III, 633 ч. 1623.

124. *Невіцьке.*

(Колядка жидам).

1. А ти міштре выучений, По ошколах высвідчений: Повідж нам, што еден? Еден єсть Панбуг наш.	Пейц ран Ёжушове і т. д.
2. А ти міштре выучений, По ошколах высвідчений, Повідж нам, што є два? Два — таблички Мойзешове. А еден єсть Панбуг наш.	7. А ти... Повідж нам, што сідем? Сідем дар Духа святого, Шість шуги камени і т. д.
3. А ти міштре выучений, По ошколах высвідчений, Повідж нам, што є три? А три патріярхове, Два — таблички Мойзешове, А еден єсть Панбуг наш.	8. А ти... Повідж нам, што осем? Осмеро благословених, Сідем дар Духа святого і т. д.
4. А ти міштре выучений, По ошколах высвідчений, Повідж нам, што є три? А три патріярхове, Два — таблички Мойзешове, А еден єсть Панбуг наш.	9. А ти... Повідж нам, што дзевец? Дзевец хор ангельських, Осмеро благословених і т. д.
5. А ти... Повідж, што є пейц? Пейц ран Ёжушових, Штири євангелістове і т. д.	10. А ти... Повідж нам, цо десять? Десять Божих приказаній, Дзевец хор ангельських і т. д.
6. А ти... Повідж нам, што є шесть? Шість шуйги камени, Штири євангелістове, А три патріярхове, Два — таблички Мойзешове, А еден єсть Панбуг наш.	11. А ти... Повідж нам, еденасц? Єдинацятий Панбуг змордо- [ваний, У камінях похований, Десять Божих приказаній і т. д.
	12. А ти... Повідж нам, што дванацт? Дванацеть апостолов, Єдинацятий Панбуг змордо- [ваний, У камінях похований і т. д.

Матер. етнол. XVI, А, ч. 23. — Матер. етнол. XIV Дод. ст. 10.

125. *Раково.*

1. Пришла матка под облачок,
Закльопала на йоблачок:
Пой ти, синку, до дому, до дому,
Маш ту листок на войну.
2. Иди, мамко, ідз до дому,
Йусідлайте коня мого,
Коня мого вранего, сивого,
Що мам сідац на нього.

1) = міра, довготи (від Schuh, чобіт).

3. Коли м на коничька сідал,
 Отцови сом ручку не дал;
 Матка страшне плакала, плакала,
 Цежко ме годовала.
4. А вы, матко, хоч плачете,
 Кедь вы зо мнов не пуйдете.
 Пойде зо мнов коничьок, коничьок,
 На конику воячьок.
5. З Богом, вірна фраїречько,
 Що-м тя носив у сердечьку!
 З Богом, з Богом, фраїр муй, фраїр муй,
 На коничьку походзуй!

126. *Раково.*

Явор, явор, яворина,
 Люде брешуть, я невинна.
 Травка зелена стоїть над водов,
 Не болить ня мое серце за тобов.

127. *Раково.*

1. Причув си я, причув си я прежалосну новину,
 Же я мусім захабіц свою милу,
 Же я мусім за два рочки вірно воювац,
 Тераз мусім своєю мілой за любленя дяковац.
2. Гуслі граюг, труби трублят, вшитки бубни бубнуют,
 Камарати юж ми куфер рихтуют,
 Перестаньте, труби, трубиц, бубни, бубновац,
 Бо я іду свою милу за любленя дяковац.
3. Ши я пуйду, ши я пуйду до цинтеря темного,
 На гробочьок, на гробочьок отцего,
 Ставай горе, старий отце, з гробу темного,
 Жалуй сина, жалуй сина за вояцьки свого.
4. Дармо цоркаш, дармо дуркаш, дармо волаш на него,
 Не учуеш жадне слово од него,
 Тихий вітрець повіває, глас ся й узиват:
 З Богом, сину, на ту войну, най ти Панбуг помагат.

128. *Невіцьке.*

1. В шірім полю стої ліпа барзо жел'ена,
 Стої под ню моя міла, барз заплакана.
 Ручнік білий в ручках ма,
 Очка себе уціра,
 З розмарії стром жел'ений за чакү дава.

Б. Звичайні („світські“) пісні.

I. Розмір (4+3):

27. Закликали сідлака.
28. Поза бучкі, поза кряк.
29. Весела я, весела.
30. Ей на горі дубина.
31. Гей на горі дубина.
32. Ой ти старий сиваку.

II. Розмір (4+4):

33. Коли я йшов попри ярку.
34. Полетіли журавії.
35. Ой на горі вінобраня.
36. Ей йа на горі копа шена.
37. Задудніло в темном лісі (Комар).
38. Там на горі, на горбочку.
39. Фраїречко, що-сь думала?
40. Мила моя, преміл'ена.
41. Вчора вечер на мосточку.
42. Ой на горі вінобраня (текст = ч. 35).
- 42/1 Ой попуд гай зелененький.
43. Ой на горі огонь горит.
44. Іди, іди, жебис не встав.
45. Через гору гусак летів.
46. Ішов милий горі горов.
47. Фраїр, фраїр, а не який.
48. Не дзбам, не дзбам, чом би дзбала.
49. Заграй, циган, тоту ноту.

III. Розмір (5+3):

50. Червена ружа трояка.
- 50/1 Червена ружа трояка.

IV. Розмір (4+6):

51. Стояла я под нашім облачком.
52. Ой Боже муй, яка нучка кратка.
53. Ей мала я перстеночок, мала.
54. Коли я йшов через ліс кендровый.

V. Розмір (6+6):

55. а. Лісочку, лісочку, ты на дразі жиєш.
- б. Стояла на броді по коліна в воді.

- 55/1 Боже муй, Боже муй, замрачений світ муй.
 /2 Долі тим Раковом сипана дражечка.
 /3 Юже-м ся йоженив, юже-м ся поцешив.
 /4 Серед села сосна йу три верьхи росла.
56. Гейки, вулки, гейки всі чотыри сейки.
 57. Чорна земь, чорна земь, то-сь ми жаль зробила.
 58. Потримай ня, мила, од Петра до Юля.
 59. Дала мене мати дуже за старого.
 60. Ей калино, калино, ей сама в лісі стоїш.
61. а. Ой шиє мі ся кабат на широкі фалды.
 а/1 Ой хоть би я не їла, водиці не пила.
 б. Ей на горі, на горі соколова лавка.
62. Бодай тоти баби виставілі лаби.
 63. а. Перелаз, перелаз, од сусіда до нас.
 б. Тропом, коню, тропом, горішним потоком.
 в. Не буду, не буду по ночи ходити.
64. а. Коли я з фраїром 'статні раз стояла.
 а/1 Мила моя, мила, червена калина.
 б. Не буду, не буду дурничка любити.
 в. Фраїрка-м ти била, щей ти важу быти.
 г. Фраїр мой за водов аж на тум боці.
65. Подуй, вітре, подуй з полонинки на нір.
 66. Не кожда травиця при пути зелена.
 67. Дай мі, міла, дай мі, що-сь мі обіцяла.
- 67/1 Сяду на лавочку, лавочка дірава.
 68. Іде яр, іде яр, будуть хлопці йорац.
 69. Покля я любила ракусского дяка.
70. а. Боже муй на небе, то ми ся не веде.
 б. Шумна-м била, шумна і шумно-м ходила.
71. Ей загудь ми, гудачку, заріжу ти мачьку.
 72. Ей не буду, не буду з студні воду пити.
 73. Дівчатко вмирало, матки ша питало.
 74. Юже-м ся оддала, юже-м невісточка.
 75. Паробци, паробци, не ходьте по ночи.
 76. Горе в нашем керце пешнічек на криво.
 77. Стояла на л'едзе по кол'ена в водзе.
 78. Малино, калино, чом не процвітаеш?
 79. Патри, дівча, патри на суху тополю.
 79/1 Не думай, не думай, бо юж по думаню.
 79/2 Пуйду под лісочьок, свисну йу листочьок.
 79/3 На горі капиця обсіяна маком.

129. Горяни.

А в гаю при Дунаю та музика грає,
 Басливо скрипки грають, молодець гуляє.
 *Ай яй яй яй яй яй, тюк тюк тюк тюк тюк тюк,
 Басливо скрипки грають, молодець гуляє.

130. Усоча (Кіраліаза).

1. Єдна-м била в мамки тай буду,
 Я любила хлопці, тай буду
 Мене мати на то родила,
 Бим я красні хлопці любила.
2. Ци знаєш ти, мила, де живу ?
 Пой зо мнов, ний тя поведу ;
 Бо я живу в тум Сиготі,
 Де ся родит ружа в ті керті.

Народні пісні з Підкарпатської Русі.

А. Обрядові й приколискові пісні.

І. Колядки.

Розмір :

1. а. А де ти їдеш, красний Васильку, на коню?
- б. Ой на горонці два голубочки гуркали.
- б/1. Пушов Василько гусьлі лупати в кендрову.
- б/2. Ой прала Марька божія ризи на Ярдань.
- б/3. Ішов Юрочко до мамки в гостину на коню.
2. Ой прала Маря поповы ризи на Йордан.
3. А ци дома вам тих девять синів ? Синове!
4. При оной долині, в чужой країні. (Коляда книжного походження)

} (5+5+3)

II. Веснянки.

5. Пустьте ви нас, пустьте до любого дому. (6+6)
6. а. Ішло дівча на воду.
- б. Ішло дівча на воду. } (4+3)
7. Ішли качки на млачки.
8. Ідеме, ідеме, де же ми станеме? (6+6)

III. Весільні пісні.

- 9 а. Ой лежать берви бервінковьї: Ой унесемо й зіля.
- б. Лежали берви бервінковьї : Ой подь, Богоньку,
 [до нас !
- в. Ой лежать бервін бервінковьї: Починатся гостина.

} Ладкання.
 Переважно
 7-склад. в ірші.

г. Починається гостина.	} Розмір:
г. Ой лежать берви бервінкові: Вийди, Ганко на [вукенце!]	
д. Шлідом, родзіна, шлідом.	} Ладкання.
е. До дому, до дому, а н'є мам гу кому.	
10. а. Ой пуй, Боже, до нас!	} Переважно
б. Вуйди, Ганю, вуйди!	
11. а. Наша млада невеста.	} (4+3)
б. Ой сів сокул на грушку.	
в. Наша млада соколя.	
г. Наша млада невеста.	
12. а. Ой вінку мій, вінку!	} (6+6)
б. Коли наша Ганя до коча сідала.	
13. Гости наші, гости, не сидьте ви прості.	} (1+6+1+6)
14. а. Єй фраїречко моя, ей пчюлочко ройова!	
б. Ей чиї тото коні ей по луці бігали?	
б/1 Ей по Ердели ходив, ей штири коні водив.	} (4+4+6)
15. Ей столику яворовий, столику жовтенький!	
16. а. Нікому так не є, як нашуй сокачці.	} (6+6)
б. Їдьте, дівки, їдьте, їдьте ви половку.	

IV. Обжинкові пісні.

17. а. Лежали берви бервінкові: Дожалисьме зарана.	} Ладкання.
б. Дожалисьме зарана.	
в. У нашого пана жниво.	

V. Хрестильні й приколискові пісні.

18. Ой токарю токаричку!	(4+4)
19. Ани тото хресня веселе не буде.	} .
20. На дворі, на дворі годиночька ясна.	
21. А наша кумонька у положі лежить.	} і
22. Гей подякуйме тому, што ми в його дому.	
23. Колиш ми ся, колиш, колисочко нова.	(1+6+6)
24. Ой чючай белай, колышу тя.	} (4+4)
25. Люляй, люляй, мой синочьку!	
26. Чючай белай, білий хлопець!	(1+4+4)

80. Можеш ти ся, можеш, ой моя мила, вуспац.
 81. Не я вербу садив, ей-я голя голя-я!
 82. Фраїречко моя, голя-я! темна нучка твоя, голя-я!
 83. Серед села дичка, голя-я! обсіяна маком, чугая!

VI. Розмір (4+4+3):

84. Моя мила задремала, я заспав.
 85. а. Орали би сірі вулки, орали.
     б. Коли мене в Перечині 'дбирали.
     в. Йуд кореня черешенька пукає.
 в/1 Сидит голуб на зеленуй вербині.
 86. Сидить голуб на високуй гербині.
 86/1 Фраїречко моя люба, голя-я!
 87. Та нещасна була моя година.
 88. Дівко, дівко, не 'давайся, голя-я!
 89. Кед-есь хцела фраїра мац, голя-я!

VII. Розмір (4+4+6):

90. Ідут воля з полонины, уперед їм роги.
 90/1 Береза ся погинає, а вульха співає.
 91. Вуйшла баба на лотоки, в воду схилялася.
 91/1 Породила коза цапа, а жида кобыла.
 92. Мала мати єдну доню, Катеринов звала.
 93. Оженився пелехатий.
 94. А ти мене, легінику, не люби, не люби.
 95. Ой на мої головонці кучерики вються.
 96. Ой у лісі в Баралюзі сталася новина.
 96/1 Через гору високою мара вовка пхала.
 97. Ой учьора із вечьора, ще кури не піли.
 98. Ой я зайду, ой я зайду, поїдеме до млина.
 99. В середу ся-м народила, типер міні горе.
 100. На зеленуй полонині сама сіно гребу.
 101. Кажуть люди, що я лиха, а я Василиха.
 102. Ой ходила біла дівка у ліс на калину.
 103. В ширім полю грушка стоїт, верьхом є зелена.
 104. Ей гой, загудь ми, гудачку, заріжу ти мачку.

VIII. Розмір (4+4+4):

105. Ой попід гай, ой попід гай зелененький.

IX. Розмір (4+4+7) і (6+6+7):

106. а. Коли я йшов з Міхальовец, уж било по повночи.
 б. Коли я йшов з Мігальовец, уж було по пувночи.
 107. Сидить голуб на черешні, обдзьобує білий квіт.
 108. Коло млина яворина, треба би ю вирубац.

X. Мішані розміри.

109. Ей такого-м фраїра ей вчора вечер мала.
 110. На роваш, мамічко, на роваш.
 111. А в недзелю палюначку пію.
 112. В понеділок рано сушилисьме сіно.
 113. Фраїр мі до дзеки, ценкий, невисокий.
 114. Фраїр мі до дзеки, цепкий невисокий.
 115. Пониже Тернавы пасло дівча пави.
 116. За горами, за лісами.
 117. Із корчми іду, як пчоли гуду.
 118. Ішли мазуры з високой горы.
 119. Ще когути не піли.
 120. Вудки сонце ісходить.
 121. Широкое болонячко вода залляла.
 122. а. Пошол би я до вас кождий вечер.
 б. Йумерла мі жена, а я вдовец.
 123. Зажурився щеголь, мислячи думає.
 124. А ти міштре выучений.
 125. Пришла матка под облачок.
 126. Явор, явор, яворина.
 127. Причув си я (2) прежалосну новину.
 128. В шірім полю стої ліпа барзо жел'ена.
 129. А в гаю при Дунаю та музика грає.
 130. Єдна-м била в мамки, тай буду.
-

Володимир Січинський:

Деревляна церква в Трочанах.

Памятки деревляного будівництва Карпат, незвичайно цінні своїми архаїчними формами та оригінальними конструкціями, — віком, на загал, не дуже старі. Зокрема на Підкарпатській Русі переважна більшість будов походить з XVIII ст. і лише кілька сягають кінця і середини XVII ст.

Однак виняткове місце займають дві пам'ятки цього будівництва на Пряшівщині в с. Гервартові і Трочанах, при чім церква в Трочанах навіть старша від костела в Гервартові, бо її повстання сягає XV століття.

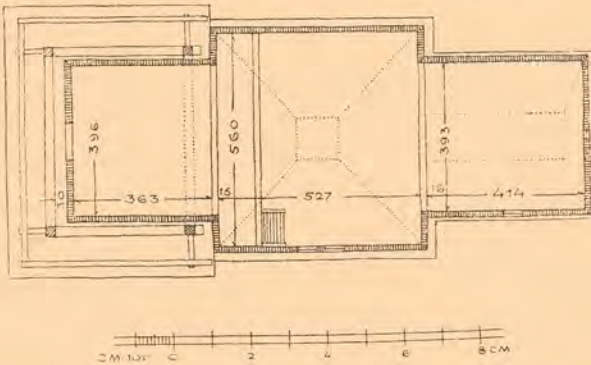
Ч. 1. Церква в Трочанах XV—XVI ст. Фото 1931 р. перед реставрацією.

Трочанська церква таким чином найстарша пам'ятка нашого народнього будівництва, що заховалася на самому краю південно-західної частини Пряшівщини.

Хоч цією будовою цікавилася чимало дослідників, а перед

світовою війною маляри хотіли її, як дуже цінну пам'ятку, перевезти на виставу до Будапешту, але погляди на час її заложення не установлені й розбіжні. Зрештою, поза статтею дослідника Ф. Заплеталя, в інших авторів про Трочани зустрічаємо лише побіжні згадки, хоч ця пам'ятка заслуговує на спеціальну монографію. Старші малярські історики вважали трочанську церкву мало що не романською. „Schematismus“, пряшівської греко-католицької єпархії з 1908 р. датував будову 1338 роком. Проф. Й. Видра припускає, що будова „віку коло 400 років“¹⁾. Др. В. Залозецький подає рік 1739, як дату побудовання²⁾. Найбільш оправдана думка дослідника Прикарпаття Ф. Заплеталя, що будова походить з кінця XV або поч. XVI ст.³⁾

Село Трочани на Пряшівщині у віддалені 5½ км. від станції Раславиці і 3 км. від перестанку Осиків на залізниці Пряшів-Бардіїв, у недалекому віддалені (коло 1 км.) від села Янівці, що лежать при гостинці з Пряшева до Бардієва. Красне затишне положення села у безпосередньому підніжжю верха „Приласка“ (500 км.), зі зручним доступом з гостинця, — творять з Трочан привабливе місце для туристів, що постійно відвідують трочанську церковцю.

Ч. 2. План будови в Трочанах. Обміри автора.

Греко-католицька церква в Трочанах св. Луки, побудована з рідкого тепер і дуже витривалого тисового дерева. План будови (див. ілюст. ч. 2.) трьохдільний, с. т. складається з трьох зрубів прямокутної форми близьких до квадрату, зложених в напрямку захід-схід (бабинець, середня і вітарна частина), причім середній зруб (5.60 × 5.27 метр.) значно більший від двох бічних. Це зразкове трьохдільне за-

¹⁾ J. Vydra, Lidové stavitelství na Slovensku. Прага 1925, ст. 170.

²⁾ W. R. Zaloziecky, Gotische und Barocke Holzkirchen in den Karpathenländern, Відень 1926, ст. 122.

³⁾ F. Zapletal, Dřevěná „cerkov“ v Tročanech na východním Slovensku, „Český lid“, Прага 1924, ст. 168.

З найновішої історії будови треба згадати, що в 1936 р. церква була репарована коштом Памяткового Краєвого Уряду в Братиславі. Особливо корисна для консервації будови бетонова площа-основа, що була зроблена під цілою будовою, яка забезпечує церкву від загнивання і загалом стабілізує будову. З ініціативи того самого уряду на виставці „Мистецтво старої Словаччини“, що відбулася в Празі в літі і осени 1937 р., була виставлена точна модель трочанської церкви (в мирилі $\frac{1}{20}$), виконана в мистецькому ательє автора цих рядків.

✽

З внутрішнього прибранства церкви звертає на себе увагу іконостас. Складається він переважно з новіших образів XVIII ст. мальованих на полотні досить примітивно і кількох образів мальованих на дереві старших, кращого виконання. На одному з таких образів ап. Луки є рік: Р. Ї. дхли, с. т. 1638.

Інтересний образ „Страшного Суду“ XVII ст. на північній стіні середньої частини церкви.

Але найбільшою несподіванкою і найбільшою цінністю церкви була велика колекція народніх старовинних дереворитів розліплених по стінах церкви. За словами місцевих селян, перед світовою війною подібними дереворитами була обліплена ціла церква, але священик казав їх поздирати... Під час першого побуту автора цих рядків у Трочанах в серпні 1931 р., було на стінах всього 27 дереворитів, що зберіглися в цілості або частково, а від 23-х дереворитів помітні були лише сліди (окраї приліплені до дерева). Але і цих 27 збережених дереворитів творили собою незвичайно рідку і цінну колекцію, якою не можуть похвалитися і багато справжніх музеїв, бо через недовговічність подібних пам'яток вони загалом зустрічаються тепер незвичайно рідко. Нижче подаємо спис цих дереворитів і дві фотографії, які зафіксують 7 дереворитів (числа 1—6 і 20).

Дереворити наліплені на поруччах хорів :

1. Почвірний дереворит (розділений на 4 площі) св. Миколи, Богородиці, Параскеви (?) і четвертий невідомого святого (зовсім знищений). Надписи кирилицею. Розмір 27×38 см.

2. Розпяття з предстоящими (верхня частина дереворита зовсім обдерта). Надписи кирилицею з закінченням : гдн слава тевѣ. Розмір 24×(?) см.

3. Св. Варвара. Вгорі надпис : „OBRAZ SWETY BARBARY“ Розмір 26×34,5 см.

4. Богородиця. Внизу в еліпсовій рамці надпис : „OBRAZ CU-DOWNI. P. M. K...SKI. WE WSI... BARANOW... IE. KIZ...“ Розмір 28×36 см.

Ч 5. Дереворити на хорах трочанської церкви (диви реєстр чч. 1--6).
Фото 1931 р. перед їх знищенням.

5. Св. Микола. Вгорі надпис: СѢТЪН НІКОЛАЯ. Дереворит розмальовано червоним цинобером. Розмір $26 \times (>36)$ см.

6. Іс. Христос. Надпис ІС. ХР. На Євангелії, що в руках Іс. Хр. теж кириличний надпис. Розмір 32×48 см.

7. Богородиця. Навколо інтересний народній орнамент. Внизу надпис: „MATER BENEDICTIONIS“. Підпис гравера: М. Роз. $27 \times 34,5$ см.

8. Розп'яття з предстоящими. Дереворит майстерного виконання. Внизу латинський надпис і на закінченні дата: А. D. 1688 (дві останні цифри зле читані).

9. Розп'яття. Дуже примітивне виконання. Внизу підпис знищений. Розмір 27×37 см.

10. Св. Варвара (?) з двома ангелами по боках. Дереворит дуже знищений. Розмір 28×37 см.

11. Благовіщення. Змальовано храм з банями і в отворі будови Благовіщення. Надпис вгорі: ХРАМЪ БЛАГОВѢЩЕНІА. Розмір $(>30) \times 40$ см.

12. Св. Юр. Навколо еліпсове обрамвання. Розмір 29×37 см.

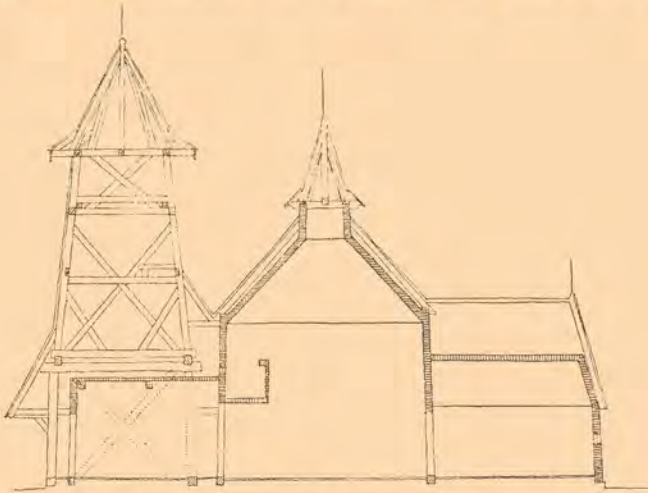
13. У верхній частині дереворита — ангели тримають образ Богородиці з дитиною, внизу дві постаті і посередині церква. Зберіглася лише половина дереворита. Надписи кириличні. Розмір $27 \times (?)$ см.

14. Іс. Христос — Виноградар. Розмір $(?) \times 36$ см.

15. То саме, що і ч. 13. Збережена половина дереворита.

ложення церков українського типу, що поширене скрізь на нашій етнографічній території. Середній зруб завершується пірамідальним перекриттям, яке закінчується невеликою маківкою зі стіжковим накриттям, що у верхній частині має восьмигранну форму, а в спідній частині переходить до округлої форми.

Стіни побудовані в зруб, с. т. бруси (бальки обтесані на 4 боки) з'єднані в поземному положенні і то не тільки в повислих стінах, але також і в пірамідальному перекритті середнього зрубу. Таке саме закінчення, правдоподібно, мав колись і вівтарний зруб, але в новітні часи його перекрито звичайним хатнім дахом на 3 схили.

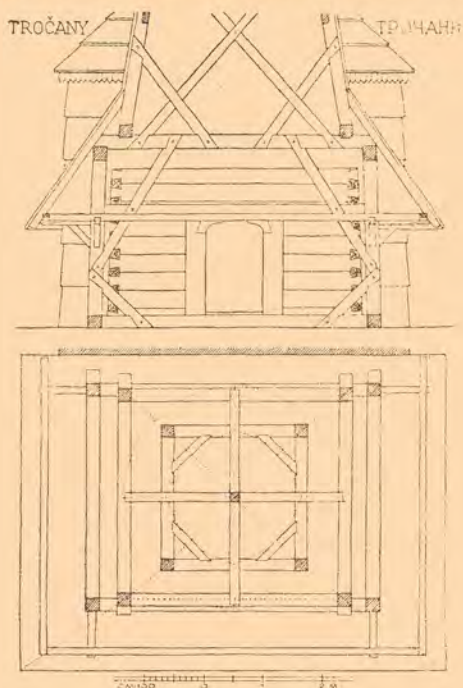
Ч. 3. Перекрій церкви в Трочанах. Обміри автора.

Над бабинцем підноситься досить висока вежа-дзвіниця з прямокутним заложенням, який переходить у верхній частині до правильного квадрату. Перекрито вежу стіжковим перекриттям, подібної форми до верха середнього зрубу, с. т. з ломаною лінією профілю і з 8-мигранною формою у горішній частині і зовсім округлою внизу (над окапом). Ця своєрідна форма перекриття зустрічається також в інших найстарших церквах Пряшівщини в окрузі так званої Маковиці, напр. в Бодружалі і Крайній Чорній — обидві будови з XVII—XVIII ст.

Всі дахи і навіть стіни трочанської церкви побиті гонтою, включаючи лише спідню частину вежі.

Конструкція вежі-дзвіниці (див. ілюст. ч. 3) слупова, на загал не примітивна, порівнюючи з іншими маковицькими пам'ятками; можливо, що дзвіниця молодша від самої церкви. Важно відмітити, що ця конструкція зовсім не зв'язана ні з зрубом бабинця ні з іншими

частинами церкви, а уявляє собою зовсім самостійну цілість, як надбудова над бабинцем. Це явище — типове для цілої Пряшівщини і взагалі для лемківських церков з південного і північного боку Карпат. Як приклади подаємо подібні вежі-дзвіниці при церквах на Маковиці і в селах: Крайна Чорна, Петеївці, Кружльова, Ниж. Орлик, Гуньківці, Єдлінка, Рівне, Потоки, Мала Поляна, Ондавка, Ладомі-

Ч. 4. Деталь конструкції вежі.

Вигляд з західнього фасаду і план. Рис. автора.

рова, Крайна Бистра, Ниж. Мирошів та ін. Ці вежі, як доведено автором цих рядків у більшій розвідці про дерев'яне будівництво на Маковиці¹⁾, є новішим додатком, як дальша еволюція форм трьохдільних українських церков під впливом західнього, католицького будівництва. Зеднання високої вежі з трьохзрубною церквою, являється вже звичайною архітектурною композицією на Маковиці, на зовні у більшості церков і спеціально в Трочанах, дають певну цілість, творячи тут переходову групу нашого народного будівництва, до типу словацьких будов, подібно тому, як це спостерігаємо в мові та інших етнографічних особливостях цього краю.

¹⁾ V. Sičynskij, Dřevěné stavitelství na Makovici, „Národopisný Věstník“, Praha 1938 (в друку).

16. Ів. Хреститель (?). Дереворит сильно понищений.

17. Пієта. Розмір $29 \times (>35)$ см. Дереворит обліплено дереворитними колтринами (тапетами).

18. Св. Лаврентій. Надпис: „S. LAVRENTY“. Розмір 29×32 см. Теж обліплений колтринами подібно ч. 17.

19. Розп'яття. Надписи латинкою. Розмір 27×37 . Обліплений колтринами, подібно до чч. 17—18.

Ч. 6. Дереворит „Мучення Іс. Христа“ навколо обліплений „колтринами“ (ч. 20 реесору). Фото 1931 р. перед знищенням.

20. Мучення Іс. Христа. В центрі дереворита великий образ Іс. Христа — мученика; навколо 14 малих образків з мученням різних святих. Надписи латинською мовою. Підпис гравера: ТОМА... WAN.... Великий дереворит розміру 55×70 см. (Обр. ч. 6).

Дереворити наліплені на іконостасі:

21. Богородиця (західнього зразку). Фрагмент дереворита.

22. Хрещення І. Хр. Надписи кириличні. Фрагмент.

Деревити наліплені на південній стінці церкви:

23. Розп'яття з предстоящими. Фрагмент.

24. Богородиця. Надписи латинкою. Фрагмент.

25. Пієта. Фрагмент. Розмір 58×(?) см.

26. Св. Варвара з дуже інтересним обрамованням навколо. Фрагм.
У вітварі:

27. Богородиця у центрі дереворита; навколо 15 інших менших образків з її життя. Розмір 36×59 см.

З цілої кількості дереворитів коло 11 — українського походження, переважно з Галичини, решта походження польського, німецького і незначна частина — словацьких.

Де-які дереворити дуже оригінальної, своєрідної композиції, виконані в яскравому народньому стилі, не рідко ручно розмальовані і з ріжними надписами. Велику цінність має дереворит під чис. 8 з датою виконання 1688 р., також ч. 7 з підписом гравера „М.“ і ч. 20 з підписом гравера „ТОМА... WAN...“ Незвичайними раритетами були фрагменти „колтрин“ (тапет, шпалер), якими були обліплені дереворити під чис. 17—19 (їх почасти видно на долученій фотографії дереворита „Мучення Іс. Христа“, обр. 6). Зважаючи на те, що дати і підписи на народніх дереворитах зустрічаються загалом рідко, а дереворитні „колтрини“ відомі лише у небагатьох примірниках та загалом зогляду на мистецьку вартість народніх дереворитів — зрозуміло, яке велике значіння мала трочанська збірка!.. Але вона вже не існує! Під час побуту автора у Троцанах вдруге — на весні 1937 року, за оповіданням місцевих селях виявилось, що в 1936 р. всі дереворити здерли і спалили... Очевидно не зі злої волі, тільки з несвідомости.

„Не відали бо що творять...“

Замість дереворитів тепер ціла будова у середині обліплена „модерним шепалеумом“ з рисунком „під паркет...“ Ця жалігідна і неумісна „декорація“, помимо своєї неестетичности, шкідлива для консервації цінної пам'ятки (брак природньої вентиляції). Тепер з цінної колекції — скарбу зберіглися лише дві долучені тут фотографії і поданий вище реєстр дереворитів.

※

Вік нашої будови можна встановити лише на підставі аналізу архітектури, тоді як згадувані нами дати церкви дуже непевні. Рік 1338 зазначений в „Schematismus“-і зовсім непевний, тим більше, що невідомо звідки він повстав? Розуміється дуже тяжко припустити, щоби з тих часів могла взагалі захватися деревляна будова. До

Микола Лелекач:

Нові причинки до політичної діяльності Адольфа Добрянського.

Упорядковуючи в Краєвім Архіві в Ужгороді архівний матеріал з Бахової доби, натрапив я на декілька документів, які дають нам нові причинки до оцінення політичної діяльності русинів в половині ХІХ. в. а з цим і А. Добрянського. Належать ці документи до т. зв. президіяльних писем жупного начальника.

Політична діяльність руської інтелігенції в рр. 1848—1869 була дуже інтензивна і русини досягнули деяких політичних і національно-культурних успіхів. Зпочатку віденська абсолютична влада, шукаючи опори проти малярської опозиції, навязувала тісніші зносини з іншими народами Угорщини. Домагання русинів нетільки що не відкидала, але й ці домагання до певної міри й сповнювала. Ужгородська гімназія була передана русинам а на території, заселеній русинами, були поназначовані урядники русини або словаки. Між іншими наджупаном руських жуп був іменований Гнат Віллец¹⁾, який правда тільки фігурував на чолі уряду, бо фактично жупою управляв його референт Адольф Добрянський. Секретарем наджупана був іменований Олександр Негребецький. Шефом краєвого суду стався Михайло Іоанович, походженням серб, але до смерти ненавидів малярів і всюди називав себе русином. Він був за якийсь час і жупаном Ужгородської жупи.

Начальниками округів сталися в Ужгородській жупі: Людвик Черський, Іван Ляхович, Іван Вайда і Іосиф Лелович; в Березькій жупі: Василь Ільницький, Рудольф Добрянський, Юрій Невицький, Іван Пастелі, Іван Горзо, Іван Попович. В деяких округах майже всі урядники були русинами.

За якийсь час дрібна малярська шляхта зачала кричати і протестувати, чому в урядах тільки самі русини або грекокатолики.

¹⁾ Г. Віллец походив з Шариської жупи.

Вони домагалися, щоб і вони рівномірно були там заступлені. Віденська влада, яка вже була певна у своїй перемозі, зачала переговори з малярською опозицією, щоб і її притягнути до співпраці. Крім того владі було вже неприємно, що свідомість русинів росте і що русини зачинають поводитися так, нібито від них залежала консолідація краю. Вже в р. 1851 деякі домагання русинів не хотіли сповнити. Того року на домагання сатмарського римо-кат. єпископа ужгородська гімназія була змінена на малярсько-руську. Вищих урядників попереміщували а деяких активніших деградували.

Руська інтелігенція як побачила, що її культурні й політичні здобутки сильно загрожені, зачала наново організуватися. Підготувляла петицію до самого цисаря¹⁾.

На весні 1852 р. хтось доніс малярському намісничому урядові до Будапешту, що на Ужанській Верховині приготовляють меморандум до влади і що тепер збирають підписи. Розуміється тепер владі вже не були милі жадні домагання і вона не бажала робити ніяких уступків для різних національностей. Тимбільше не подобалася ця петиція владі, проти якої була звернена і яку в петиції критикували. Посередництвом дістриктуального уряду в Кошицях намісництво звернулося до наджупана Ужгородської жупи з приказом розслідувати цей донос. Намісництво подає, що в петиції домагаються русини національних прав: в округах заселених русинами мається урядувати руською мовою а урядники тих округів мають вибиратися з народа. Дальше намісництво повідомляє, що петиція зложена в імені народа, але народ про це нічого не знає а є тільки використовуваний як средство. Петиція є працею тільки греко-кат. духовенства. Головним ініціатором є ц. к. намісничий секретар *Адольф Дсбрянський*²⁾ і священник з Туря-Пасіки *Гомічко*. До цього наказу дістриктуальний уряд в Кошицях додає, щоб жупан чимскорше подав реляцію о цій петиції, бо міністерству дуже на тім залежить.

Жупап зараз звернувся до окружного підначальника Березнянського округу Іосифа Токаря³⁾ та до римо-кат. священника у Вел. Березніім Антонія Паппа. Жадає від них, щоб вони з певних джерел дізналися, що є в тім ділі правди, а коли правда, хто є ініціатором і автором петиції, хто дальше нею займається, чи і в якій мірі *Л. Дсбрянський* впливав на уложення петиції⁴⁾.

¹⁾ Першу петицію (домагання) подали русини 1849 р. (Диви: Свѣнцикій: *Матеріали*, т. II. — Mészáros Károly: *A magyarország oroszok története. Pest, 1850.* — ²⁾ На іншій місці пишеся Бела. — ³⁾ Окружним начальником був русин *Іван Алкманч*, тому до нього не зверталися. — ⁴⁾ Краєв. Архів в Ужгороді, був. жуп. архів утворений през. 69, 1852.

Івана Йосифа Годермарського іменував цісар Йосиф мукачівським єпископом 22. IX. 1707 р. Однак на представлення ягерського єпископа не дістав він затвердження Апостольської Столиці, бо стягнув на себе іррегулярність цим, що взяв чинну участь в боротьбі з повстанцями. Хоч сам цісар і цісарева нераз вставлялися за ним, це нічого не допомогло і кінець кінців Годермарський мусів зректися єпископської гідности. Це зробив він в Братиславі дня 14. XI. 1715 р. Для себе задержав в доживіття монастир на Чернечій Горі і титул архимандрита. Помер в тім-же монастирі 16. II. 1729 р.

Годермарський обняв в своє посідання монастир 1710 р. Стан монастиря находився в невідрадних відносинах. Як читаємо в його записках, застав він на господарстві одну монастирську корову, яка по кількох днях здохла й одного вола, та не застав ні одного монаха. Монастир був запущений, замешкували його світські люди. Уладнати належно монастирські діла було першим завданням Годермарського. Він побудував потрібні господарські будівлі, приладив в монастирі три келії і вже наступного року спровадив до монастиря монахів. Не занедбував також господарки в своїх селах. Списує своїх підданих і вимагає данини. В Лавках було 1711 р. 12 поселенців (газдів), 11 з них господарили на цілій сессії, а один лише на пів сессії. Та вже 1712 р. начислюємо 14 поселенців. Обовязком поселенців було заплатити річно від господарства податку поголовного 1 флорен, а крім того дати щороку 12 курей, 2 гуски і від 10 сессій одну вигодувану свиню. Пізніше кожний платив грішми. Оплата від свині була 3 полтури, від гуски 6 полт., від курки 3 полт.

Р. 1715 поголовний податок не у всіх однаковий. Деякі платили по 8 полтур, інші раз 6, раз 7 полт. а убогі і желярі по 4 а навіть по три полтури. Можливо, що цей податок сплачувано ратами. Того року платили поселенці від корови 4 полтур, від вола 4 п., від ялівки 2 або 1 п., від теляти 1 п., від бочки вина 4 п.

Годермарський згадує в своїм записнику під р. 1714, що сессії в Лавках були полишені, а він постарався про підданих, на три роки дав їм свободу і спомагав їх хлібом і грішми. Р. 1718 вичисляється в записнику 5 посілостей полишених, а це: Гаморник, Колотій, Негейз, Порошник, Шепітко.

В літах 1729—1731 згадується податок поголовний 1 флорен від господарства цілого, 50 ден. від пів господарства, а 33 ден. від третини господарства. Оплата від старої свині 8 д., від молоді свині 4 д., від улія пчіл 8 д. Місто грошей платили сіном, або іншою роботою (орання). Нічого не згадується про іншу худобу, видно за корови, воли, коні в тих літах оплат не платили.

Подібно оплачувалися поселенці в Бобовищах, тільки 1715 р. тут оплати були дещо більші. Від корови, коня платили 5 полт., від ялівки і свині по 2 полт.

Не платили податків: новий поселенець, суддя села, огородник, мельник, гайдук.

В перших роках мусів архимандрит кожного року видавати на хліб по 200 фл. В 1717 р. мав вже своєї озим. пшениці 72 хрести, а ярої 64, — жита оз. 3¹/₂ хр., ярого 7 хр. а в Бобовищах 5 хр., ячменю 58 хр., в Бобов. 5 хр. З десятини в Оросвегові дістав 30 хр. пшениці і жита.

З вина побирано десятину з гір: Лавоцької, Бобовської, Кендерешка, Чернечої. Вино продавано в своїх корчмах. За винайм десятини з вина Бобовської гори заплатив Годермарському п. Баняш 1715 р. 110 фл. Це для ілюстрації, який дохід мав монастир з десятини.

Збір вина на горі Лавоцькій

	1712	1713	1715	1718
1. Бобик Андрій	к. 8	к. 5	к. 3	к. 5
2. Боднар Георгій			7	
3. Боднар Іван			20	15
4. Боднар Ілько	13			12
5. Боднар Михайло	60	34	18	12
6. Бомбак Лука	с т	о р	о ж	
7. Бухалец Федір (Ференц)	32	8	29	38 з двох вин.
8. Галас Василь (Ласло)	9	1/2	9	
9. Гофрі(ей) Михайло	23	13		16 ¹ / ₂
10. Збора (Збіра) Андрій	9	2	5	
11. Кацалан Андрій	суддя	гори	вільний	на 4 роки
12. Кацалан Григорій	9	1	26	29
13. Кемень Іван	11			1 своб.
14. Кіш Лука	17 ¹ / ₂	1	22	20
15. Козак Федір (Ференц)	8	6		нічого
16. Колотій Григорій	21	10		14
17. Надьфея Матвій	9	16	27	19 ¹ / ₂
18. Напуда Юрко	29	11	31	11
19. Піря Павло	8	2	6	6 ¹ / ₂
20. Пивовар Іван			1/2	
21. Порошник Василь				5
22. Порошник Іван		5	13	7 ¹ / ₂
23. Порошник Петро				1 бочка (караний)
24. Прокатор Михайло			2	5 ¹ / ₂
25. Райко Данило	суддя	гори	свобідний	
26. Райко Тимко	13	9		11
27. Ракошинський Юрко	9			4 ¹ / ₂
28. Русинко Василь	60	19	38	91
29. Русинкуля		9	25	
30. Сомбаті Юрко	9	4	2	
Монастир мав десятини :	4 бочки		4 бочки	2 боч. і 10 медій

Спис підданих в селі Бобовищі.

	1714		1715					1729			1730		1731			1732				
	пчоли	свині ст.	свині м.	газда	желяр	податок погол.	корови	ялівки	воли	свині	коні	сесія	свині вел.	свині м.	пчоли	сесія	свині вел.	свині м.	пчоли	
1. Бішо Григорій																				
2. Бішо Михайло																				
3. Бішо Петро																				
4. Брещайко Іван																				
5. Василькулич Дмитро																				
6. Гаратонич Георгій																				
7. Гаратонич Матвій																				
8. Гаратонич Михайло																				
9. Гаратонич Олександра																				
10. Гаратонич Теодор																				
11. Гонак																				
12. Гонак Василь																				
13. Головачко Іван																				
14. Головачко Павло																				
15. Дораня вдова																				
16. Заяць Іван																				
17. Копчак Олександра																				
18. Кузьма																				
19. Лазар Андрій																				
20. Пісочі Василь																				
21. Паша Андрій																				
22. Паша Василь																				
23. Паша Николай																				
24. Паша Петро																				
25. Решетар Данило																				
26. Різак Ігнатій																				
27. Русин Яцько																				
28. Сможаниця																				
29. Сопо Василь																				
30. Сопо Лазар																				
31. жінка коло млина																				
Разом :	3			11	6			15		16		17		17						

Збір вина на горі Бобовській в р. 1712.

1. Андрейко з Чаповець	к.	9	38. Копічак Олекса Попович	к.	
2. Баранко Іван з Лохова		8	39. Косачин Павло з Грибовець		4
3. Бабиля Александра, вдова		21	40. Костьов Андрей з Грибов.	}	71
4. Бабиля Дмитро з Грибовців		20	41. Костьов Іван		
5. Балун Стеф. вд. з Клоцковець		11	42. Лазарко Андрей		
6. Баняш Іван		54	43. Лакатош Іван з Клоцковець		6
7. Біцінець Андрій		1	44. Леньовський Ігнат		
8. Бішо Григорій		9	45. Ліневська баба		12
9. Бішо Михайло з Бобовиц		16	46. Лозорик Теодор		9
10. Борбель Іван дес. дар.			47. Максимов Іван з Леньовець		3
11. Варга Петро з Линовець		9	48. Муха Андрей		4
12. Варга Руцанський		1	49. Олекси вдова з Грибовець		
13. Василькулич Дм., суддя гори			50. Пійдійко Іван з Визниці		2 ^{1/2}
14. Вайнарі з Руського		10	51. Плеша Микола		2
15. Гарагонич Матій		8	52. Плеша Петро		8
16. Гарагонич Михайло		4	53. Плешов Василь		23
17. Гарагонич Олекса, суддя гори			54. Поп Василь пар. Бобовиц		30
18. Головачко Павло		5	55. Попович Олекса, суддя села		10
19. Грибовський Поп в Страбич.		4	56. Поп Фія Іван з Клоцковець		2 ^{1/2}
20. Гомбей Іван з Руського		10	57. Решетар Михайло		4
21. Гомбей Яцко з Клоцковець		3	58. Різак Михайло		28
22. Гонак Стефан		13	59. Ройко Іван з Бенедековець		3 ^{1/2}
23. Деркач Іван			60. Сарканич Василь з Клоцкова		36
24. Дзюраня Анастасія		3	61. Священик з Лохова		30
25. Дзямка Олекса з Івановець		7	62. Сарканич Василь		42
26. Єнчінець з Оросвег		4	63. Сімодейка Іван з Лохова		70
27. Женюх Іван з Леньовець			64. Собко Василь		1
28. Заяць Михайло		9	65. Страбичовський Василь		29
29. Знятинський Юрко		2	66. Татинко Іван з Клоцковець		3
30. Івановський Микола		9	67. Химичка, баба з Івановець		7
31. Клочкай Поп Григорій		11	68. Черевішин Іван з Клоцковець		10
32. Клочкаш Поп Фія Петро		17	69. Чечур Дмитро з Жукова		34
33. Когутич Іван з Грибовець		6	70. Чечур Іван		6
34. Козак Максим		9	71. Щербан Василь з Леньовець		10
35. Козар Гриць		9	72. Щербан Гриць		20
36. Козма з Жукова		10	73. Щербан Ігнат		9
37. Копач Микола з Бировець		8	74. Щербан Михайло		12

Юліян Андреєвич Яворський

*27. XI. 1873. † 11. I. 1937.

Редакція Наукового Збірника тов. Просвіта в Ужгороді зі смутком подає до відома Шановним Читачам, що наш співробітник проф. Др. Юліян А. Яворський по довших і тяжких терпіннях та тяжким скитальським житті помер дня 11. січня 1937 р. в Празі.

Належав він до ревних дослідників карпатської обласної української літератури а особливо посвятився вже на еміграції в ЧСР студіям та відшукуванню забутої літератури Підкарпатської Руси. Пощастило Покійному віднайти багато старих рукописів, оцінити їхню літературну ціню а своїми думками поділявся Покійний і на сторінках нашого Збірника.

Покійний походив з Галичини, але по скінченні студій виїмаючи до Росії і був у Києві професором гімназії а відтак і доцентом Київського Володимирського Університету. Воєнна хуртовина кинула Покійного наперед до Галичини а відтак до нашої Республіки. Ту став членом Словянського Інституту в Празі, який випустив Його дві більші праці про нові нахідки з області нашої літератури та церковні пісні. Писав головню по великоруськи.

Земля Йому пером!

Опечатка.

На стор. 47 рядок 1 з долини місто luengu має бути lengu.

**СТАРАННЯМ ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВОГО ВІДДІЛУ ТОВ.
„ПРОСВІТА“ В УЖГОРОДІ ВИЙШЛИ ТАКІ ПУБЛІКАЦІЇ:**

1. Науковий Збірник тов. „Просвіта“ за р. 1922. Рôч. I. [выч.] Кч.
2. „ „ „ „ „ 1923. „ II. . . „ 45.
3. „ „ „ „ „ 1924. „ III. . . „ 45.
4. „ „ „ „ „ 1925. „ IV. [выч.] „ —
5. „ „ „ „ „ 1927. „ V. . . „ 45.
6. „ „ „ „ „ 1928/29 „ VI. . . „ 48.
7. „ „ „ „ „ 1930/31 „ VII—VIII. „ 52.
8. „ „ „ „ „ 1932. „ IX. . . „ 25.
9. „ „ „ „ „ 1933/34 „ X. . . „ 28.
10. „ „ „ „ „ 1935. „ XI. . . „ 25.
11. Науковий Збірник тов. „Просвіта“ за р 1936. „ XII. . . „ 25.
12. „ „ „ „ „ 1937/38 „ XIII—XIV. „ 25.
13. Проф. Др. Стефан Рудницький: Основи геології і
морфології Підкарпатської Русі. Частина I. . . . . „ 10.
14. — — — — — Частина II. . . . . „ 10.

Замовляти в редакції, Ужгород, ул. Павловича 15.